

MALCOLM BRADBURY

Ciudata mea căutare pe urmele lui Mensonge, eroul ascuns al structuralismului

Singura fotografie existentă a lui Mensonge. Se presupune că ar contempla o panoramă îndepărtată a Cafenelei Flore.

(Fotograf, T.G. Rosenthal?)

MALCOLM BRADBURY

Ciudata mea căutare pe urmele lui Mensonge, eroul ascuns al structuralismului cu o prefață/postfață de

MICHEL TARDIEU *(profesor de naratologie structuralistă, Universitatea din Paris)* tradusă de DAVID LODGE

Traducere, cuvânt înainte și note de

ANDREIA IRINA SUCIU

UNIVERS

Redactor Irinel Antoniu

Corector Adrian Crețu **Tehnoredactor** Constantin Niță **Coperta** Credit foto Ingimage

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BRADBURY, MALCOLM

Ciudata mea căutare pe urmele lui Mensonge (Eroul ascuns al structuralismului) / Malcolm Bradbury; trad., postf. și note de Andreia Irina Suci.

— București: Univers Publishing House, 2014

ISBN 978-606-8631-07-3

I. Suci, Andreia Irina (trad.; postf.)

821.111-31 = 135.1

MALCOLM BRADBURY

MY STRANGE QUEST FOR MENSONGE: STRUCTURALISM'S HIDDEN HERO copyright © Malcolm Bradbury, 1987

© Editura UNIVERS, 2014, pentru prezenta traducere EDITURA UNIVERS

www.editura univers.ro

ISBN 978-606-8631-07-3

Cuvânt înainte

Ciudata mea căutare pe urmele lui Mensonge *este un*

fals jurnal de călătorie și investigație în care Malcolm Bradbury se joacă punând în practică tema principală a căutării. Autorul pleacă de la una dintre preocupările principale ale intelectualilor contemporani - teoreticieni, critici și scriitori deopotrivă se lansează adeseori în căutarea unei autorități sau a unui erou care, pe fundalul teoriei morții autorului introduse de Roland Barthes, se dovedește a fi o iluzie. În această căutare se nasc noi mituri contemporane și mor altele, se face o întoarcere la trecut sau, dimpotrivă, ceea ce erau odată grand narratives își pierde locul deținut anterior, făcând loc unui nou tip de narațiune comic-parodică. Această nouă față a romanului, desprinsă de Bradbury și în romanele anterioare, dar și în cele ce aveau să urmeze, folosește comicul cu menirea de a atrage atenția tocmai asupra excesului de teorii și a suprainterpretării, pe de o parte, și a căderii în desuetudine a conceptelor clasice de limbă, cuvânt, text, lectură, sens, semnificație sau autor (itate), pe de altă parte, în contextul actual al pierderii valorilor clasice.

În acest stil comico-parodic propriu lui Bradbury, care atinge cote maxime în această operă aproape imposibil de încadrat, autorul își construiește demersul de pseudocercetare ca o satiră totală în care ironia este desprinsă din pânza cea mai subtilă a absurdului, redând o dimensiune a vieții în care codurile nu mai produc semnificații, semnele refuză să mai reprezinte ceva și în care subiecții au dispărut.

Autorul reușește să revalorifice teoriile criticii postmoderne într-o manieră comică: Mensonge este presărată cu reevaluări parodice atât la nivelul limbajului, cât și al tematicii și ideilor introduse, toate transformări și reconsiderări ale teoriei structuraliste, posistrukturaliste și deconstructiviste. De la teoria de bază a lui Ferdinand de Saussure privind construcția limbajului și până la deconstrucția introdusă de Jacques Derrida, de la folosirea eseurilor Moartea autorului de Roland Barthes și până la aceea a eseului Ce este un autor? de Michel Foucault,

romanul este o scriere ce se dezvoltă puternic în registrul intertextual și metatextual în care Bradbury criticul și Bradbury autorul coexistă într-un proces ce provoacă intelectul cititorului, dar în care se provoacă pe sine însuși plasându-se într-o poziție permanent oscilantă între autopersiflare și seriozitate și acribie analitico-interpretativă. Entitatea nou formată ne servește o lecție privind modul în care autorul (chiar dacă a murit în perioada postmodernă) infuzează propria sa operă de la prima pagină, trecând prin false prefețe/ postfețe pentru a ajunge până la anunțul redacțional de pe ultima pagină. Acesta nu mai aparține de această dată editorilor de la Times Literary Supplement sau vreunui critic faimos, ci autorului însuși care vorbește cu vocea unui critic extern. Acesta este exemplul absolut prin care se demonstrează cum un text poate fi deconstruit (și reconstruit) într-un demers ludic auctorial total. La urma urmei, autorul este în căutarea lui Mensonge, cel care „l-a trans-barthesat pe Barthes, l-a trans-foucaultat pe Foucault, l-a trans-derridat pe Derrida, i-a trans-deleuzat-și-guattariat pe Deleuze și Guattari” (p. 27), așa că și Bradbury autorul transcende regulile construcției clasice a romanului și creează o variantă parodică a ceea ce părea a debuta ca o monografie.

În acest fals tratat, Bradbury pleacă de la o teorie contemporană binecunoscută și apreciată, dar ale cărei variabile nou introduse de Bradbury o plasează în comic. Astfel, ni se reamintește că și această carte, ca oricare alta, poate fi privită, potrivit lui Roland Barthes, ca un „țesut de semne” în care cititorul, și nu (Deus) Autorul, insuflă viață, anunțându-se că un tip de autor a fost ucis și un altul a fost creat – cel al cititorului. Urmând linia de gândire a lui Michel Foucault din eseul Ce este un autor? Bradbury (și Mensonge, a cărui linie de gândire cel dintâi o urmează) conchide că autorul este depozat de propria-i identitate chiar de către propriul său text, iar discursul își (re) creează creatorul. Din acest moment, critici și scriitori deopotrivă au început să conteste nu doar

autoritatea autorului, ci și autoritatea conștiinței. Dar

Bradbury este din nou caustic și duce raționamentul mai departe, observând că această

„Nouă metodă de studiere a literaturii, numită pseudocitare creativă [...], a abolit autorii și i-a înlocuit cu cititorii, care s-au dovedit a avea nevoie de o grămadă de critici pentru a-i ajuta să pseudoînțeleagă așa cum trebuie” (Mensonge, p. 15).

Pentru Bradbury, acest cititor, sursa exterioară (re) scriind romanul, poate fi o secretară, o soție, o mătușă în vârstă, sau limbajul însuși ar putea face aceasta, „obișnuitul așa-numit autor” intrând în scenă mai târziu, numai după ce și-a făcut dușul zilnic, după ce s-a îmbrăcat și și-a terminat croissantul de dimineață (p. 22). Țesutul sau țesătura lui Barthes devine pentru căutătorul Mensonge un mediu în care „substantivul propriu, autorul, șinele, cartea, obiectul, cititorul, referentul, realul erau toate itemi flotanți ai unei semnificații fără o bază” (id., p. 23) și autorul însuși devine un „semnificant total flotant” (p. 27).

Cartea ilustrează principiile teoriei lui Barthes („Lingvistic, autorul nu este nimic mai mult decât instanța care scrie”, citează el în Mensonge, p. 27) care servește perfect scopului primar al lui Bradbury de a face un elogiu al absenței. Odată cu „îndepărtarea autorului”, spune Barthes, „textul este [...] făcut și citit astfel încât, la toate nivelurile lui, autorul este absent”. În ce altă manieră ar fi putut Bradbury să dovedească mai bine relevanța acestei teorii decât făcându-l pe eroul său, Mensonge (continuat într-un roman ulterior de un alt personaj similar, Doctor Criminales), să dispară într-un asemenea grad încât nu poate fi găsită cu certitudine nici cea mai mică dovadă că ar fi trecut prin lume? Chiar și creația sa este în curs de dispariție (sau, cel puțin, pagini, din principala sa operă, La Fornication comme acte culturel, par să se fi dispersat în sușite de numeroși cititori ce au fost îndeajuns de norocoși să fi pus mâna pe vreun exemplar, fie din cauza substanței speciale a hârtiei pe care autorul a comandat-o

la imprimărie pentru a duce la autodistrugerea efectivă a cărții), cauzându-i dificultăți majore monografului.

Bradbury tratează în manieră ludică conceptul postmodern de dispariție (totală sau parțială) a autorului în spatele vocilor sale narative. Ceea ce realizează el, prin multiplicarea sinelui în acest roman (dar mai ales la nivelul întregii sale opere), este o formă ideală de dialogism. Un asemenea caz este cel al profesorului Tardieu, care semnează „Prefața/Postfața” acestui roman, în traducerea lui David Lodge. Folosind vocea unui monograf al lui Bradbury, Lodge, într-o presupusă traducere a lui Tardieu (personaj care apare, de fapt, într-unul dintre romanele sale – Ce mică-i lumea), pare un sine de gradul trei al unui traducător/critic de gradul doi care vorbește cu vocea lui Bradbury, dar nu este el. Aceasta este o punere în practică a paradoxului lui Diderot (mijloc folosit de Bradbury în romanul To the Hermitage): „Actorul trebuie să aibă un alt sine care să creeze șinele pe care el îl joacă”. De fapt, acest lucru se întâmplă deoarece ceea ce apare la sfârșitul cărții este o prefață ventrilocă scrisă de David Lodge, care pare doar că a tradus din franceză prefața lui Tardieu. Iar ventrilocul suprem care îi dă voce și lui Lodge este Malcolm Bradbury.

Jovial, Bradbury se joacă cu întrebări ce s-ar putea naște în eventualitatea în care reușim să găsim autorul. Ce se va întâmpla cu el după acel moment? Va fi el plasat pe același pedestal al autorității supreme ca mai înainte? Va fi o victimă sau, dimpotrivă, un beneficiar al criogeniei? Răspunsurile se fermentau și se formulau în 1987, când romanul a fost publicat, și par a fi cam în același punct și astăzi.

La nivelul limbajului, autorul se joacă cu cuvintele de la nivelul minimal al prefixelor și al rădăcinilor, pentru a arăta deconstrucția și fragmentarea la care este supusă întreaga societate contemporană, dar ajunge, bineînțeles, la un joc de idei ce rezidă în incongruența logicii, în care o afirmație este urmată de opusul ei sau de un mesaj opus ascuns sub ironia subtilă, stil ce pare să șefi dezvoltat

tocmai ca urmare a liniei trasate de Mensonge:

„Dar există un stil de spirit distonant pe care unii îl consideră drept semnătura distinctivă a lui Mensonge, permițându-ne să identificăm părțile în care scrie el, chiar și când s-ar putea să nu o facă” (p. 67).

Un alt exemplu pentru maniera ludică de deconstrucție a ficțiunii contemporane este actul prin care autorul construiește un index fals sau ceea ce a fost numit un anti-index, un instrument ce nu redă o corespondență reală între termenii enumerați și paginile la care se face trimitere și, mai mult decât atât, conține termeni făcând trimitere la alții care nici măcar nu există („Collins, Joan, vezi Agent”, dar termenul „Agent” nu există, „Écrivain, vezi scriitor” care nu există, „Eliot, T.S., vezi Pound, Ezra” – de ce ar trebui să fie așa? –, intrare care oricum nu există, „Guattari, F, vezi Deleuze, G.”, „Laing, R.D., vezi Parrolle” – paralela este evidentă –, „Sănătate mintală, vezi Nebunie”, „Sujet, vezi Subiect”, „Zeugma, vezi Figuri de stil – de asemenea), referințe reciproce (precum „Écriture, vezi Scriere”, „Scriere, vezi Écriture”, „Langue, vezi Parole”, „Parole, vezi Langue”, „Școala de la Praga, vezi Cercul de la Viena”, „Cercul de la Viena, vezi Școala de la Praga”) sau variante (precum „Marx, Karl, vezi Lenin”, „Lenin, vezi Stoppard, Tom”, „Stoppard, Tom, travestiul lui” sau „Merleau-Ponty, Maurice, după Mehlman în majoritatea indexurilor, 81”, pagină la care numele nici măcar nu este menționat).

Bibliografia este și ea un exemplu de anti-bibliografie, deoarece un sfert din ea conține referințe inventate ale unor autori care sunt personaje ale lui Bradbury din alte romane (Natalie Pelham Barker și Millingham Harshly din Unsent Letters, Henry Beamish și Howard Kirk din Un om al istoriei, Anne Callendar din Johnny Walker și America, dr. F. Plitpov din Rates of Exchange), personaje cu totul inventate (Faith Bryers, Marie Corrotteuse, Eureka Uri Comturi, Felix Messmer, G.I. Vranjovski, Evangelina Winthrop) sau studii inventate ale unor autori consacrați („întâlnirea [?] mea [?] cu

Mensonge [?] „de Mstislav Bogdanovich, „*Mensonge mis à nu*” de Pierre Gault) care publică aceste studii în jurnale precum *Broomstick* („mătură”), *Mean Streets* („străzi periculoase”), *Orange Export*, *Fabula Rasa* sau *Quel Tel* (în loc de *Tel Quel*) și, bineînțeles, *Mensonge Newsletter*.

Cartea este o țesătură complicată de valorificări intertextuale printre ale cărei ochiuri, după ce epuizează comicul de suprafață al integrării și transformării lor, cititorul ajunge la comicul de adâncime construit pe premisa că această căutare este autentică și că *Mensonge* este o altă figură în linia inițiată încă din secolele anterioare de

Descartes, Freud, Sartre sau Heidegger ori, mai recent, de Saussure sau Jakobson, Derrida, Barthes, Lacan sau Foucault. Plusvaloarea lui Mensonge arfi dată nu doar de coordonatele temporale care se încadrează într-o cronologie anterioară galeriei de teoreticieni mai sus menționate, ci și de faptul că el s-a obiectivat și a devenit ilustratorul propriilor sale teorii de dispariție sau, cel puțin, disipare a autorului, angajându-i pe potențialul monograf și pe cititor într-o căutare fără sfârșit și fără finalitate din cauza multiplelor necunoscute și incertitudini – concepte ce formează fundalul pe care, în ciuda multiplelor descoperiri științifice, omul contemporan își dezvoltă existența.

Andreia Irina Suciu

Ce mai contează cine vorbește?”

Michel Foucault, *Ce este un autor?*

Nu poate exista niciun dubiu că orice student bun sau orice persoană activă intelectual din anii '80 care este cât de cât atentă la mișcările majore ce au loc în științele umaniste, filosofie și științele sociale sau care devine din ce în ce mai îngrijorată de faptul că tot mai multe legume verzi neobișnuite și puternic arome îsi fac apariția în salata zilelor noastre va trebui mai devreme sau mai târziu, și mai bine mai devreme decât mai târziu, să se împace cu gândul că o pereche de mișcări intelectuale conduce totul în lumea contemporană. Aceste mișcări

intelectuale gemene sunt denumite, după cum știu deja majoritatea oamenilor, structuralism și deconstructivism. Aceste două mișcări au vorbit cu ceea ce chiar și ziarul *The Guardian*¹ a identificat drept „condiția noastră postmodernă” – o situație în care, după Holocaust și într-o perioadă cu teribile temeri nucleare, nu numai că ne pierdem orice speranță în progresul tehnologic, social și uman, dar începem și să purtăm eșarfa verde a libertății. Ele sunt, asemenea majorității mișcărilor intelectuale puternice, de ori gine franceză, și multe dintre cele mai alese minți galice și-au adus contribuția la făurirea lor, perfecționarea lor, complicarea și structurarea lor. Ele se înscriu în linia marii tradiții a lui Platon și Aristotel, Spinoza și Leibniz, Berkeley și Locke, Kant și Hegel, Kierkegaard și Heidegger, deși se poate spune cu adevărat că au un iz franțuzesc sau *un frisson*² doar al lor. Asemenea oricărei mișcări filosofice serioase, ele sunt destul de greu de descoperit, chiar mai greu de înțeles și încă mai greu de stăpânit. Asta nu ar trebui să ne surprindă. Gândirea este, în zilele noastre, un aspect complicat, istoria este grea, noua tehnologie dificilă, deoarece mizele sunt totdeauna mai ridicate. Iar ceea ce se întâmplă dincolo de pereții groși ai lăcașului filosofiei nu ajunge întotdeauna la lumea exterioară.

Strângerea de informații asupra mișcărilor din cadrul acestor fenomene este incompletă și imperfectă, așa cum se întâmplă adeseori într-un domeniu ce trece printr-o schimbare rapidă, și multe dintre cele pe care le auzim șoptite de cei ce pretind că se află în interiorul fenomenului sunt departe de a fi corecte. Filosofia necesită în zilele noastre calități de virtuoz, iar practicienii de top nu sunt întotdeauna cooperanți, de altfel o problemă clasică cu gânditorii profunzi. Etichetările pe care le auzim nu sunt neapărat cele acceptate de maeștrii înșiși. Michel Foucault, marele istoric radical, a insistat până de curând, când a murit³, că el nu a fost structuralist, ci ceva destul de diferit pe aceleași coordonate. De asemenea, la întrebarea „Unde și cum se situează filosoful

deconstructivist Jacques Derrida⁴?” nu se poate oferi un răspuns simplu și precis.

Totuși, o mișcare incontestabil majoră în gândirea contemporană va atrage, cu siguranță, atenția publicului. Și oamenii de pretutindeni, dintre care mulți se consideră cel puțin amatori în filosofie și dintre care unii nu au gândit de ani buni, au devenit conștienți de importanța noilor tendințe, nedorind, în mod evident, să rateze ceva despre care mulți alți oameni vorbesc și despre care e foarte posibil să continue să vorbească pentru multe generații de acum încolo. De fapt, și sincer vorbind, nu există îndoială că structuralism-deconstructivismul a devenit cel puțin *chic*, iar titlul de „filosofie la modă” pe care i l-au atribuit unii, deși nedrept, nu este total deplasat. Chiar săptămâna trecută, revista *People* prezenta nu doar câtor de mulți structuraliști de frunte le place să ia masa la Sardi⁵, de multe ori urmând diete experimentale, ci și cum au declanșat probabil întreaga revoluție Perrier⁶, în timp ce unii ziariști de la Hollywood au zărit câțiva deconstructiviști jucând tenis regal cu Joan Collins⁷. Se știe că Spielberg este interesat și se vorbește de un mare proiect de film plasat între deconstructiviști care ar urma să exploreze complexe lor practici de gândire, stilurile lor relaxate de viață și neobișnuitele lor moravuri sexuale și ce se întâmplă cu ei când părăsesc Parisul și se îndreaptă spre Texas⁸; se spune că Robert Redford este interesat de rolul lui Derrida dacă poate fi jucat ca american. După cum am observat în ultimul timp, obiecte structuraliste bonus, impuse cumpărătorilor, apar în buticurile *yuppie*⁹ și tricouri pe care scrie „Foucault” sau căni cu inscripția „Aceasta este (sau nu este?) o cană” se pot găsi în toate internatele ce oferă cazare, masă (și hârjoneală) pentru tineri, din Minsk până în California. În afară de subiectele legate de bicicleta de mare viteză și de economia ce încurajează afacerile prin scăderea taxelor, noua filosofie franțuzească este probabil cea mai dezbătută temă a ultimilor trei ani. Impactul ei se face simțit peste tot, chiar și în cele mai neașteptate locuri. Mulțumită uneia

dintre ramificațiile sale, semiologia, sau știința semnelor, nu mai putem fi siguri acum că, dacă intrăm într-o toaletă publică, toate persoanele din jur vor fi de același sex¹⁰. Merți unei alte ramificații ale sale, *nouvelle cuisine*” sau *cuisine minceur* ², am învățat cu toții să privim mâncarea de la restaurant ca pe un obiect de artă sau un fel de Mondrian¹³ la farfurie. Romanele au devenit de neînțeles în numele acestei mișcări, iar acele treceri ciudate din lumea filmului și a televiziunii, în care camera se apropie de capul și părul cuiva și ne dăm seama că tocmai am fost proiectați în trecut cu douăzeci de ani, sunt un semn sau o semiotică anunțând influența atotpătrunzătoare a structuralismului. Nu încapă îndoială că trăim într-un univers modelat după legile structuralismului sau ale deconstructivismului.

Pe de altă parte, după cum remarca Bob Geldof¹⁴ într-una din zilele trecute, semnificațiile *epistemologice* reale ale structuralismului și deconstructivismului ar mai avea nevoie de clarificări suplimentare. Această carte ne oferă oportunitatea acelei înțelegeri extinse. Trebuie să ținem minte, bineînțeles, că, mai ales având în vedere maniera în care sunt creați blugii în zilele noastre, gândirea elevată nu încapă cu ușurință în buzunare. Și nici nu mai este ușor să descriem, prin mijloacele obișnuite, limbajul, mesajul esențial al întregii tendințe, și anume acela că trăim într-o Criză a Numirii – ceea ce înseamnă nu doar că nu mai putem numi lucrurile eficient, ci și că nu mai putem fi siguri că acestea există. Ce trebuie să reținem este că, în sfera filosofiei, și în orice altă sferă, obscuritatea există cu un scop, și nu pentru a ne face confuzi. După cum a observat Immanuel Kant, este în natura omului ca animal gânditor să se găsească în râul existenței și al cunoașterii Iară nicio siguranță despre existența celei mai simple vâsle.

Efortul este totuși lăudabil pentru simplul motiv că acest nou spirit radical în viața intelectuală atinge fiecare aspect al existenței – social și cultural, literar și artistic, lingvistic și antropologic. A înregistrat într-adevăr un

succes atât de mare încât a ajuns să își capitalizeze resursele și să se răspândească în domenii total noi, inclusiv în cel al împrumuturilor domestice avantajoase și cel al liniilor aeriene cu costuri mici. Avem cu toții colegi în cercurile academice – cel puțin eu am, chiar dacă majoritatea nu au – care au încercat să ignore aspectul în întregime, ținându-și capul în nisip și nasurile în aer. Fie din ignoranță, fie din obscurantism sau pur și simplu pentru că nu s-au aflat, precum unii dintre noi, la locul potrivit la momentul potrivit, au ales să creadă că toată problema va dispărea la un moment dat și ne vom regăsi în siguranța bunului-simț empiric. Trebuie să le spun acestor oameni (nu dau nume, dar cred că se știu exact care sunt, ceea ce dovedește imediat că nu sunt structuraliști) că vor trebui să se gândească de două ori, dacă sunt capabili de acest lucru. Ne-am dat foc la bărci, ne-am tăiat legăturile și ne-am lăsat în voia valurilor, ne-am dispensat de vechea realitate și ne aflăm acum într-o călătorie de cunoaștere navigând către *terra nova* unei ordini schimbate. După cum a fost auzit spunând François Mitterrand¹⁵ într-una din zilele trecute în timp ce tachina un crevet *vol-au-vent*¹⁶ la o recepție la Quai d'Orsay¹⁷ care avea ca temă de discuție construirea sau anularea construirii Canalului Mânecii: „Aujord'hui, mes amis, et aussi les Anglais, nous sommes tous de nécessité structuralistes” ¹⁸.

Și putem accepta că afirmația lui Mitterrand era adevărată, sau cel puțin atât cât se poate de adevărată într-o perioadă în care, mulțumită deconstructivismului, adevărul este o chestiune aflată sub semnul întrebării. Și asta deoarece este destul de sigur că aceste două tendințe separate și totuși înrudite – mai târziu în carte voi explica în ce manieră procedăm pentru a îndeplini dificila și delicata sarcină de a le separa și totuși înrudi pe cele două – sunt filosofia *noastră*, condiția *noastră*, criza *noastră* și promisiunea *noastră* și nu le putem nega. Fie că ne dăm seama sau nu, ele domină universul vieții și gândirii în ultimul sfert al secolului douăzeci așa cum existențialismul a făcut-o în cel de-al treilea sfert. Ele sunt, în sfera

cunoașterii, ceea ce este Texasul pentru California în sfera potențialului de dezvoltare și a valorilor proprietăților, dar cu avantajul suplimentar de a nu fi direct legate de petrol. Acolo unde existențialismul era intens și greoi, cu puternice tente de depresie și angoasă, structuralism-deconstructivismul, în perfect acord cu timpurile, este absurditate curată sau filosofie imperturbabilă; este relaxat, nu necesită vreun echipament negru, greoi și merge foarte bine cu apa Périer și cu schiatul.

Este, de asemenea, un tip de filosofie care se potrivește cu toate celelalte pe care le cunoaștem atât de bine acum - chiliasmul nostru, apocalipticul nostru, scepticismul nostru post-umanist, postmodernismul nostru, oboseala noastră metafizică, gustul nostru pentru falafel¹⁹. La urma urmei, suntem, în aceste timpuri, copii nu doar ai unui sfârșit de secol înrăit și sfâșiat de războaie, în care mărețele speranțe create de noua știință s-au transformat în deșertăciune, lăsând în urmă doar invenția pilulei și câteva clădiri de Richard Rogers²⁰, ci și ai unui întreg mileniu, lung de aproape o mie de ani, de istorie occidentală creștină și post-creștină. Știm că marea explozie de gândire și pricepere umană care a dus la apariția Evului Mediu timpuriu și a Renașterii, a Iluminismului și a expresionismului abstract, care a fost capabilă de descoperirea individualismului capitalist, a evoluției, a subconștientului, a relativității, a fisiunii nucleare, a călătoriei în spațiu și a bicicletei cu cincisprezece viteze se aproprie de sfârșit. Astăzi, caritatea creștină, individualismul capitalist și utopia umanistă se apropie de sfârșitul vieții lor folositoare, lăsând un foarte mare gol în gândire, care ar putea fi foarte periculos dacă este neglijat. Din fericire, în acest gol au pășit acum structuralismul și deconstructivismul.

Iată, deci, mișcările care sunt pentru noi ceea ce au fost cartezianismul pentru secolul al șaptesprezecelea și trezirea conștiinței și respirația aerobică pentru anii '70. Ele declară falimentul întregii noastre condiții filosofice. Ele revelează pierderea noastră fundamentală de coerență

și dispariția dintre noi a oricărui simț al adevărului și al realității. Ele expun nulitatea, dar și plenitudinea noastră. Ele ne dau, de asemenea, un nou și atractiv mod de a citi *Preludiul*” lui Wordsworth. Nu ar trebui să subestimăm, cum am putea foarte ușor să o facem într-un moment de neatenție, magnitudinea mesajului pe care această revoluție filosofică – și nu e nimic mai puțin decât o adevărată revoluție – ni-l aduce. Ni se spune că am ajuns într-adevăr într-un punct terminus al gândirii, ajungând la *sfârșitul semnificației*. Ni se arată că, așa cum nu mai putem obține un ou de la o găină crescută în condiții normale sau un ban cinstit, tot așa nu putem obține un *semn corespunzător*. Ni se dovedește dincolo de orice îndoială că ne găsim în epoca semnificantului flotant, când cuvântul nu se mai atașează așa cum trebuie obiectului, și niciun lipici super-adeziv nu ne mai poate ajuta. Ni se dezvăluie o lume a parodiei și a pastîșei, a chestionării și citatului; și după ce ne arată toate acestea, ne învață cum să ne bucurăm de ele.

Consecințele majore ale acestui mesaj nu pot fi trecute cu vederea. Ce vrea să însemne acest lucru este că, timp de cel puțin două mii de ani, oamenii și-au putut dezvolta afacerile și chiar plăcerea în deplina cunoștință a faptului că știau cine erau și care era realitatea exterioară, că intenționau să spună exact ce spuneau și știau ce au văzut chiar dacă admiteau vechea problemă epistemologică în zilele foarte cețoase. De-a lungul acelei perioade de două mii de ani, o întreagă descendență de filosofie, debutând în Mediterana de Est, s-a răspândit spre Vest și spre Nord prin ceea ce erau atunci păduri virgine pe drumuri foarte proaste, unele dintre ele folosite și azi, pentru a aduce oamenilor noțiunile de monoteism și conștiință, deism și transcendentalism, baze ale culturii Occidentale. Gândirea s-a extins apoi pentru a cuprinde și evoluționismul, materialismul, scientismul, psihologismul, iar mai târziu relativismul modern, existențialismul și frica-și-cutremurul kierkegaardian²². Totuși, ea a avut în întregime o bază comună fundamentată pe dihotomia

minte-trup, uneori denumită *cogito* cartezian, dar altele nu. Cu ajutorul ei am învățat, printr-o serie de fapte eroice prodigioase, cum să dominăm natura, să construim cultura, să stăpânim organizarea și structura universului, să inventăm butonii pentru gulerul cămășii și să descoperim cum să folosim telefonul mobil. Am învățat, de asemenea, cum să scriem concerte pentru cvartete de coarde și să facem un sufleu destul de bun, deci poate nu a fost totul o pierdere.

Dar această tradiție depindea de un concept stabil al sinelui și de o noțiune rezonabil de fermă despre o realitate *exterioară*, destul de densă încât să putem măcar înfringe un cui în ea și să agățăm un tablou atunci când e nevoie. Acestei întregi tradiții, nici mai mult, nici mai puțin, ne ajută structuralismul și deconstructivismul să-i punem capăt, deschizând drumul către noi, dar amănunțite oportunități. Astfel s-a atins culmea unui proces. Karl Marx a demistificat ideologia capitalistă și a arătat cum lucrează istoria, dacă urmăm instrucțiunile așa cum trebuie. Sigmund Freud a subminat eul rațional și ne-a arătat cum funcționează inconștientul, și anume în moduri care i-au surprins pe unii oameni, dar i-au încântat pe alții. Albert Einstein a subminat știința tradițională arătând că lumea este un continuum spațiu-timp non-euclidian cu patru dimensiuni, ținut compact probabil doar de șinele de cale ferată. Acum au apărut și structuralismul și deconstructivismul pentru a completa procesul, demitizând, demistificând și *deconstruind* întreaga noastră bază de gândire și sugerând alte moduri de a o folosi. Ele ne-au cerut să redefinim toate valorile noastre și să transformăm toate epistemologiile noastre sau măcar să ne luăm o vacanță de două săptămâni undeva la soare cu cineva pe care-l iubim foarte mult și să ne stabilim toate prioritățile viitoare cu foarte mare atenție. Au demontat cadrul nostru preconceptat privind conștiința și percepția, ne-au îndepărtat toate ideile proprii privind transcendentul și perenul și au demontat conceptul de „subiect” sau, așa cum era cunoscut pe vremuri, persoană, făcând astfel

aranjamentele pentru un dineu cu adevărat dificil. Au făcut acest lucru contestându-ne simțul esenței și al realității chiar de la rădăcinile lui, *în limbaj*, demonstrându-ne că nu funcționează – sau, cel puțin, nu în maniera în care trebuia să o facă atunci când oamenii din peșteri au început să mârâie unii la ceilalți și credeau că asta ar trebui să stabilească destul de clar cine ar urma să se ducă să facă cumpărăturile.

Pe scurt, structuralismul și deconstructivismul sunt și rămân importante pentru că pur și simplu au destabilizat *întreaga bază a discursului uman*. Acest lucru nu poate fi trecut cu vederea; de exemplu, i-a lăsat pe aceia dintre noi care, ca mine, s-au dus și au investit sume mari în echipamente scumpe de editare de text acoperiți cu o grămadă de ridicol. Consecințele ajung peste tot. Ele afectează bazele artei și culturii noastre, explicând de ce cărțile au acum mai puțin sens, iar tablourile ies afară de pe pânză și au început deja să împacheteze California ca pe un cadou. A schimbat toate practicile noastre esențiale, precum cele de drept și medicină, arătând că doctorii nu prea știu exact ce spunem noi și că ar trebui să îi dăm în judecată, atât timp cât găsim un avocat care este cât de cât într-o formă bună. Ne afectează atitudinile noastre privitoare la sex și gen din temelii, arătând că identitatea sexuală este de fapt o atribuire de rol și singura diferență reală dintre oameni nu este dacă sunt bărbați sau femei, ci dacă sunt mici sau mari. Se lucrează acum la tipul potrivit de fibră de care avem nevoie în alimentația noastră. Impactul va fi, în timp, major, însemnând nimic mai puțin decât că va fi nevoie să *re-scriem totul*. Din fericire, asta va lua timp, deci, pentru moment, instrucțiunile de pe orice borcan de cafea instant rămân, mai mult sau puțin, credibile, deși nu ne putem baza pe asta cu nimic mai mult decât ne putem baza pe orice altceva în lumea aceasta care devine din ce în ce mai dificilă.

De foarte mult timp în istoria omenirii – poate cam de când grecii și-au ridicat capetele din paharele cu ouzo²³ și au început să speculeze asupra semnificației universului

din jurul lor - nu s-a mai înregistrat o asemenea revoluție în gândirea omenească ca aceea pe care o descriu; și mulți se întreabă de ce se întâmplă tocmai acum, și tocmai nouă, deși destui oameni pe care îi întâlnesc, pentru vreun motiv sau altul, nu o fac. Dar, pentru a înțelege clar aceste chestiuni, trebuie să ne întrebăm *cum* exact a apărut această revoluție de gândire, *cine* este responsabil pentru apariția ei și *ce* anume ar trebui să le facem celor ce au născocit-o dacă reușim să le dăm de urmă. În mod inevitabil, răspunsurile la aceste întrebări sunt profunde și complexe și ne întorc, cu siguranță, până la începuturile civilizației indo-europene și probabil și către marile oraș-stat grecești; totuși, o astfel de călătorie este scumpă și ar necesita sprijinul unor proiecte de cercetare de o valoare de care nu am reușit niciodată să mă apropii. Așadar, dacă ne mulțumim cu un răspuns mai scurt, vom proceda mai bine dacă ne vom întoarce către anii radicali, modernizați ai începutului acestui secol și către tranșeele teribile ale primului război mondial - sau, mai degrabă, în preajma orașului Geneva, cam în aceeași perioadă, unde, sincer vorbind, am fi mult mai în siguranță.

Și asta deoarece Elveția din timpul primului război mondial a fost mărețul paradis al revoluției noastre intelectuale moderne. În înghețatul Zürich, mai la deal, James Joyce scria *Ulise*, Tristan Tzara inventa dadaismul și Lenin plănuia Revoluția rusă, toți sub observația foarte tânărului, pe atunci, Tom Stoppard²⁴. Dar în Geneva, cartea care a oprit tramvaiele și a provocat o furoare intelectuală a fost o lucrare de lingvistică, *Cursul de lingvistică generală* al lui Ferdinand de Saussure²⁵, pe care a publicat-o în 1916, postum, dintr-un oarecare motiv, de vreme ce autorul însuși murise cu trei ani înainte fără să o fi scris măcar. Cartea a urmat notițele unor serii de cursuri pe care Saussure le ținuse în fața studenților lui, impresionați și adeseori năucii, la Universitatea din Geneva între anii 1907 și 1911 și care urmau să răstoarne toate ideile privind natura limbajului. Saussure susținea că orice semn are două părți, *langue*²⁶ și *parole*¹⁷, care pot fi

separate, permițându-ne astfel să înțelegem cum funcționează limbajul, sau cum, în practică, nu funcționează. Drept rezultat, marea dovadă a argumentului saussurian a venit odată cu publicarea cărții lui. Deoarece Saussure a murit înainte de a o scrie, textul ei a fost recuperat din variate notițe și mâzgălituri ale studenților lui – unele dintre ele puțin cam inconsistente, probabil din cauză că mulți se zbenguiau în rândurile din spate. Oricine a văzut un student luând notițe la un curs știe cât este de greu să găsești corespondența dintre ceea ce se spune și ceea ce se notează și niciunul dintre noi nu poate fi sigur că acest *Curs* se aprbpie de ceea ce a vrut Saussure să spună – chiar nu știm dacă el ar recunoaște măcar o singură *langue* sau un singur *parole* din el sau dacă și-ar da seama unde se potrivește desenul cu iepurele. De fapt, putem privi cartea pe care a „scris-o” Saussure – pe care bineînțeles că de fapt nu a scris-o – ca pe cea mai puternică dovadă la subiectul pe care îl introduce ea însăși privind separarea semnificantului de semnat.

Deci ceea ce a demonstrat Saussure – sau ceea ce au părut studenții lui să creadă – a fost arbitraritatea cuvintelor și, prin urmare, că de fapt tuturor lucrurilor li s-a dat un nume nepotrivit și deci caii erau de fapt pești și peștii, cepe. Toate semnele erau, în realitate, arbitrare, deși aveau capacitatea de a avea un sens, cu excepția probabil a situației în care te aflai la aeroportul Heathrow. Există un gol între cuvintele pe care le rostim și ceea ce limbajul, comportându-se într-o manieră tipică limbajului, ajunge să semnifice dacă nu stăm cu ochii pe el. Așadar, există *langue*, care cuprinde mai mult sau mai puțin ceea ce ne permite să vorbim, și mai există și *parole*, care explică de ce nu se obosește nimeni să asculte. Pentru a ilustra toate cele enunțate mai sus, Saussure a folosit drept ilustrare ceea ce avea să devină faimosul lui exemplu cu expresul de 8, 25 de la Geneva la Paris, care, așa cum a evidențiat el, și-a păstrat același nume și se considera a fi același tren în fiecare zi chiar dacă vagoanele lui, combinarea acestora, echipajul și pasagerii erau diferiți în

fiecare dimineață, majoritatea vagoanelor nici măcar nu se duceau la Paris și pleca de obicei la 10, 30. Așa de faimos a devenit acest exemplu după apariția cărții în 1916 încât oamenii se duceau în fiecare dimineață la gară să îi verifice validitatea și descopereau că trenul fusese anulat din cauza războiului. Și asta nu a făcut decât să confirme o dată în plus, sau posibil să infirme, argumentul lui Saussure – că exista într-adevăr un gol între *langue* și *parole* și posibil un gol chiar mai mare decât remarcase și el.

Golurile erau într-adevăr foarte importante în noua lingvistică saussuriană și așa au rămas de atunci încoace. Și asta pentru că Saussure a stabilit că golul dintre *langue* și *parole* era de fapt bazat pe un gol și mai mare între ceea ce numea el *semnificant* sau *signifiant* și *semnificat* sau *signifié*. Este foarte important să înțelegem diferența dintre acești doi termeni sau mă tem că nu vom mai putea purta niciodată o conversație structuralistă corectă. Semnificantul poate fi, pe scurt, descris ca fiind sunetul pe care îl producem când vrem să ne referim la un semnificat, în timp ce semnificatul este lucrul la care ne gândim când ni se pare că auzim un semnificant – atât timp cât este rostit destul de tare și, de preferat, nu în limba norvegiană veche. De vreme ce relația dintre aceștia doi poate fi considerată total arbitrară, exceptând, poate, limba japoneză, vorbitul și scrisul au devenit distracții foarte improbabile. El a fost, de asemenea, de un real ajutor în formularea unor alte goluri utile la care nu se mai gândise nimeni înainte, precum cel dintre *diacronic* și *sincronic*, pe care am face foarte bine să nu îl uităm. (Esențialmente, diferența este că schimbările diacronice au loc într-o ordine evolutivă, în timp ce schimbările sincrone se produc toate în același timp, pentru niciun motiv întemeiat.) Prin adăugarea altor câtorva termeni, precum *sintagmatic* și *paradigmatic*, Saussure a făcut multe lucruri posibile, inclusiv Consiliul Britanic. Într-adevăr, după inventarea a ceea ce Saussure numea *Homo significans*, sau Omul Făuritor de Semne, întregul curs al

istoriei moderne a fost schimbat. Studenții italieni care studiau limbile străine au început să umple străzile și barurile din Cambridge, noi metode de a preda limbile au devenit posibile și toată lumea a început să vorbească Ipef²⁸ despre PEPS²⁹. Și aici a început istoria structuralismului și a deconstructivismului – o istorie care a fost descrisă ca o dezvoltare de la Saussure la nu atât de saussure³⁰.

În anii de după război a devenit imediat evident că noua știință a limbajului avea impact internațional asupra oricărei forme de gândire. Un pas decisiv a fost formarea vestitei Școli de la Praga, care s-a întâlnit în orașul cu același nume pentru Primul Congres Internațional al Filologilor Slavi în 1929, fiind constant îndrumați către camere greșite și fiind astfel perfect îndreptățiți să confirme cu siguranță că era un gol clar între semnificant și semnificat – deși nu era, se pare, un gol atât de mare ca în ipoteza celor care, pentru nu știu ce motiv, au crezut că acel congres se ținea de fapt în Viena, s-au întâlnit într-o piațetă și au format chiar mai provocatorul Cerc de la Viena, care nu s-a mai regăsit deloc după aceea. Acest fapt nu este surprinzător, pentru că norii războiului se adunau iar deasupra tuturor. Marea revoluție lingvistică, ce și-a trimis influența radiantă până în lumea occidentală, s-a văzut obligată să-și întrerupă dezvoltarea odată cu cel de-al doilea război mondial, care a dezbinat toate cercurile, a bombardat piațetele în care se întâlneau, a întrerupt iar circulația expresului Paris-Geneva și a împrăștiat lingviștii în toate direcțiile. Școala de la Praga s-a regăsit în mare parte în Marea Britanie, în timp ce Cercul de la Viena exista în mare parte în Statele Unite. Astfel, metoda lingvistică s-a răspândit peste tot și, odată terminat războiul, a reînceput și revoluția gramatologică. Iar în acest moment începe și punctul de vârf al povestirii noastre, într-un moment al noului, sfârșitul anilor '50 și anii '60, într-un oraș al noului, cel mai mare incubator intelectual, Parisul. Spre acel oraș trebuie să privim pentru următorul stagiul crucial al acestei probleme – sau, mai

bine spus, nu doar spre Paris, ci spre un *milieu* special, faimos din acel oraș, nimic altceva decât faimosul *rive gauche* sau Malul Stâng³¹.

Deci aici - în inima faimosului *arrondissement* al cincilea, partea istorică a Parisului unde sunt situate nu doar Sorbona, Biblioteca Națională, Grădina Luxemburg, ci și majoritatea trupelor franceze de intervenție, precum și nenumărate stabilimente consacrate acelei ciudate delicatese culinare numite hamburger franțuzesc - trebuie să mergem pentru a vedea separarea finală a semnificantului de semnat: spectaculoasa și decisiva fractură din care s-au născut mișcările structuralistă și deconstructivistă. A fost o naștere ce a durat cam patruzeci de ani, iar acest *quartier*, Montparnasse, sau Cartierul Latin, a fost un loc natural de lăuzie după o parturiție spectaculoasă. Pentru că aici a fost unul dintre marile leagăne ale gândirii umane și ale viziunii radicale. Pe acele *terrasses* ale marilor cafenele, Rotonde, Profonde, Lipp și Deux Magots³², scriitori și pictori, gânditori și *poules*³³ stătuseră timp de nenumărate generații, scriind, pictând, gândind și cloncănind, holbându-se la mulțimea care trecea pe acolo și acuzând-o de abuz, și așteptându-l pe *garçon* să apară în sfârșit cu băuturile. Aici s-a hotărât Picasso să o picteze pe Gertrude Stein, inventând astfel cubismul. Aici s-a întâlnit Dada lui Tzara cu Nada lui Breton³⁴, provocând o confuzie care nu este clarificată nici până în ziua de azi. Aici, la o bere neagră nemțească, Hemingway a scris singura lui propoziție adevărată, Pound a pus la punct *Tărâmul pustiit*³⁵, iar Joyce s-a întâlnit cu Beckett și i-a cerut cu generozitate să traducă *Finnegans Wake* în franceză³⁶, un act de prietenie de care majoritatea dintre noi am fost îndeajuns de norocoși să fim scutiți. Aici a înflorit filosofia și marea tradiție franceză de *clarté* și-a atins culmea rafinamentului, deși mai mult în cursul dimineților decât după-amiaza. Adânc în inima acestui *quartier* romantic și boem se găsește Rue des Écoles³⁷, acea stradă intelectuală îngustă apropiată de vechea Sorbonă unde Voltaire și Diderot, Pound și Eliot,

Stein și Hemingway, Joyce și Beckett au mers împreună, umăr la umăr, blocând traficul timp de multe ore. Și tot aici, în spiritul radicalilor și revoluționarilor ani '60, într-un timp când totul era, așa cum le place să spună în Paris, la liberă alegere, s-a produs marea schimbare.

Pentru că acum a luat naștere, din dialectica elevată și din disputele noilor *filosofii* aparținând unor timpuri cu adevărat tulburi, acel mod de gândire – pe atât de hermeneutic pe cât era de ermetic, pe atât de post-husserlian pe cât era de neo-hegelian – care, așa după cum urma să demonstreze marele gânditor francez Michel Foucault, a încălcat toate paradigmele cunoașterii existente până în acel moment și a schimbat o dată pentru totdeauna întreaga ordine a lucrurilor. La început, nu toată lumea era pregătită să îi dea dreptate lui Foucault. Se găseau, într-adevăr, destui oameni bucuroși să îl ia peste picior și ei erau deseori auziți strigându-i numele pe stradă când îl vedeau, într-un mod disprețuitor. Bineînțeles că el avea dreptate și ei greșeau, pentru că știm că aceasta nu este o poveste a perdanților. Ceea ce a debutat ca o ceartă locală între exegeții parizieni a început curând să-și răspândească tentaculele structuraliste în orice departament al gândirii umaniste, de la lingvistică la antropologie, de la filosofie la psihanaliză, de la istoriografie la studiile literare, ajungând în sfârșit, așa cum se întâmplă cu lucrurile acestea, la școala de șoferi. Se terminase. Exista, în mod clar, o nouă ideologie, o *summa* actuală sau, așa cum a numit-o Foucault mai clar, o nouă *epistemă*.

Revoluția a continuat să revoluționeze și pe la mijlocul anilor 1960 acaparase clar întreaga scenă intelectuală galică, așa cum este numită uneori Universitatea Yale³⁸. Până la sfârșitul acestui deceniu, vestea se răspândise peste tot, ajungând chiar și în Marea Britanie, o națiune despre care se știe că nu acceptă cu ușurință noile filosofii, cu excepția celor care enunță ceva foarte convingător despre fotbal. După Yale a venit rândul celor de la Princeton, John Hopkins și Corneli, și se auzeau

șoapte și la Harvard³⁹. În Marea Britanie, celule structuraliste remanente au fost raportate în unele sectoare din East Anglia⁴⁰ și părți întregi din Islington⁴¹. Chiar și la Oxford, filosofi limbajului au fost forțați să ia o pauză în lunga lor meditație asupra dilemei dacă cealaltă parte a lunii a fost, este sau va fi vreodată făcută din brânză cu mușegai⁴², pentru a recunoaște existența acestei chestiuni, chiar dacă pentru un scurt timp. Într-un mod mai dramatic, la Cambridge, întreaga Facultate de Litere a izbucnit brusc într-o rumoare și luptă nimicitoare privind acest nou aspect. Chestiunea, animată de presa populară și de un Partid Laburist oportunist, a ajuns chiar să amenințe guvernul și să destabilizeze cursul lirei sterline până când, din fericire, un conflict serios a izbucnit în Insulele Falkland⁴³ și a fost posibil să distragă atenția publicului de la criză înapoi spre fotbal. Chiar și așa, se vărsase ceva sânge, majoritatea din el, din fericire, doar la nivel metaforic.

Așadar, pe la mijlocul anilor 1970, afacerea structuralistă și ulterior și cea deconstructivistă creau, după cum am arătat, o răsturnare în gândire la nivel global care a făcut inevitabil, pentru oricine căruia îi pasă, să aibă vreun gând legat de ceva. Flăcările arzânde ale schimbării intelectuale se răspândiseră peste tot. Intelectualii occidentali s-au obișnuit să primească telefoane, de obicei noaptea foarte târziu și întotdeauna cu taxă inversă, de la corespondenții lor filosofici din Moscova sau Tașkent, Beijing sau Saigon, deoarece chiar și intelectualii marxiști începuseră să vadă forța transformatoare a acestei noi post-ideologii. Principiile-cheie ale structuralismului – conform cărora gândirea și cultura nu sunt entități transcendente, ci pot fi înțelese doar ca structuri de putere și dominație, cerând astfel ca filosofia să cedeze vechile ei interese vreunui cumpărător inocent și să devină imediat o știință a semnelor, și conform cărora nu te poți încrede în trenuri – erau acceptate pretutindeni, exceptând probabil Iranul și unele părți din Tennessee. Intelectualii de pe tot cuprinsul

globului trebuiau așadar acum să stea și să discrimineze *langue-urile* lor de *parole*-le lor, semnificații lor de semnificații lor, diacronicile lor de sincronicile lor, Erse-ul⁴⁴ lor de Igbo-ul⁴⁵ lor, gramatica lor generativă de cea transformațională, și se știe că unii dintre ei și-au schimbat cursurile aproape în întregime.

Ceea ce începuse Saussure într-o zi în studiile sale din Geneva devenise acum o forță mondială. Pretutindeni era clar că vechile moduri de gândire, bazate pe dihotomia minte-trup și fundația stabilă a limbajului, nu mai rămâneau valabile. Vremea celui *cogito* cartezian trecuse sau, în orice caz, se apropia de termenul-limită. Era evident că nu gândirea era scrisă cu ajutorul limbajului, ci limbajul scria gândirea și nu o făcea prea bine. Faimosul dicton al lui Descartes: „Cuget, deci exist” nu mai era de folos; el greșea în ambele privințe. Din poziția de frunte a unui nou guru, psihanalistul structuralist Jacques Lacan avea să explice: „Cuget unde nu exist, deci exist unde nu cuget”. Evident, dacă actul gândirii de orice fel avea să supraviețuiască, ar trebui să fie început de la bun început, fiind efectuat cu mijloace total diferite și, în mod normal, atunci când se întâmpla ca persoana să fie într-un cu totul alt loc. Toate practicile de gândire și toate modurile de rostire erau puse sub semnul întrebării; lumea se afla într-o nouă criză de cunoaștere, un impas epistemologic. Asta putea să ducă la confuzii, dar, ca toate situațiile problematice, a fost acceptată rapid drept noua ordine a lucrurilor. Ca în cazul atâtor altor revoluții, ceea ce părea a fi într-o săptămână o provocare fundamentală a tot ce exista devenea materialul obișnuit al pedagogiei din săptămâna următoare.

La începutul anilor 1980, studenții de pretutindeni, de la Harvard la Heidelberg, de la Cambridge la Canton, de la Oxford la Oslo, de la Viena la Vincennes, de la Yale la Jyvaskyla⁴⁶, mergeau la cursuri gândind noile gânduri și ținând în brațe noile texte, sau mai degrabă anti-texte, textele care spuneau că toate textele, în afară de exact acestea pe care le țineau ei, erau texte moarte. Cursuri

care înainte se întindeau pe durata unui întreg semestru studiind modul ironic în romanul *Emma* de Jane Austen au adoptat repede noi practici explorând finețea detaliului în cărți precum monumentală serie de volume ce formează *Istoria sexualității* de Foucault, sau mai puțin cunoscuta ei continuare *Istoria somnului*, *Istoria bunelor maniere la masă* de Claude Lévi-Strauss sau *Plăcerea textului* de Roland Barthes. Anii mai mari studiau *Glas* (tradus în engleză *Glas*) de Jacques Derrida sau *Écrits**7 de Lacan (traduse în engleză, bineînțeles, *Écrits*). Un nou grandios panteon de eroi și eroine populare au început să apară, motoarele și agitatoarele noii gândiri. Apăruseră multe alte nume noi - Althusser și Kristeva, Baudrillard și Lyotard, Harold Bloom și Thomas Kuhn, Jacques Lacan și Paul de Man⁴⁸ -, deși, după cum vom vedea, nu toate cele mai importante dintre noile figuri radicale au atins conștiința unui număr în permanentă creștere de noi fani ai filosofiei.

Astfel, marea revoluție a fost completă. Acoliții și interpreții recenți au apărut și manualele și breviarele de explicații și explicitații s-au înmulțit, gonind de pe rafturi manualele de sexologie ale anilor 1970. Tom după tom a apărut pe problematica structuralismului și a deconstructivismului și oricine trece prin orice librărie respectabilă din oricare parte a lumii trebuie să își croiască drum printre ele pentru a găsi niște cărți adevărate. Aproape toate, dar nu toate, dintre textele majore au fost traduse din limbile lor originale care semănau mai mult sau mai puțin cu franceza, într-o limbă ce a fost adeseori comparată cu sau descrisă drept engleza. Oamenii de pretutindeni s-au angajat în studiul semnelor, începând de cele mai multe ori prin a încerca să găsească drumul către bibliotecă. Metodele de predare s-au schimbat, lingvistica a devenit o disciplină ce crește, iar gramatica a înregistrat o enormă transformare.

Acum, că nu mai știam exact ce însemnau lucrurile, o nouă metodă de studiere a literaturii, numită pseudocitare creativă sau hărți de neînțelegere, a început să apară pe

firmament, cum se spune. Ea a abolit autorii și i-a înlocuit cu cititorii, care s-au dovedit a avea nevoie de o grămadă de critici pentru a-i ajuta să pseudoînțeleagă așa cum trebuie. Steagul sub care marșau acum toți era refrenul lui Pierre Macherey⁴⁹: „Să presupunem, provizoriu, că acum criticul, utilizând un nou limbaj, scoate în evidență o *diferență* în lucrare demonstrând că este *altfel decât este*” sau cel al lui Derrida: „Lectura este eliberată de orizontul sensului sau de adevărul existenței, eliberată de valorile producerii produsului sau ale prezenței prezentului”, două afirmații folositoare care ne permit nouă tuturor foarte multe, dacă nu chiar toate. Dar nu mai era nevoie să limităm lectura critică la literatură și, astfel, au început să se dezvolte noi studii în domenii total noi, de la cutia cu cereale la seria de benzi desenate Peanuts, mai ales în politehnicile londoneze. Vântul schimbării bătea peste tot și se ivise ziua cititorului modern care nu avea nevoie de nicio carte.

Asta cerea o privire complet nouă asupra întregii tradiții de gândire și scriere și a început în grabă o mare demascare a erorilor trecutului prin răstălmăcirile prezentului. Teoria nouă demonstra nu numai că dulapul gândirii occidentale era acum liber, dovedea și că fusese *complet gol de la bun început*. Acum era momentul să demistificăm și să dezbrăcăm, dezvăluind lumii că nu doar împăratul, ci și fiecare dintre supușii lui fie nu purta haine deloc, fie o făcea pentru că i se atribuiseră un rol și un gen. Dezbrăcând și sfâșiind, noua teorie a devenit indiscutabil erotică, în feluri pe care Kant nici nu ar fi putut încerca probabil să le înțeleagă, sau cel puțin nu înainte de o explicație destul de amănunțită, în mod ideal în germană. Noua revoluție nici nu a fost doar o problemă de campus. Noua dorință reprezentată de deconstructivism a început să se răspândească peste tot, din birou în sufragerie, bucătărie și dormitor. Nu a durat mult până când toată lumea a devenit atrasă de mobila structuralistă numită *bricolage*, sau fa-o-singur. S-a înregistrat o mare revoluție de gătit structuralist, *nouvelle cuisine* sau *la*

révolution mange-tout, unde principiile structuraliste erau prezentate într-o ambianță plăcută, cu muzică pe fundal și cu sosuri pentru salată Thousand Island sau Roquefort. Apăruseră și sexul structuralist, bazat pe dispariția subiectului, deci nu mai era clar cine ce făcea ceva cu ce cui, și *haute couture-ul* structuralist, în care rochiile sunt de mătase și încă au umerășele în ele, dar cu susul în jos. Oricine am fi fost, sau n-am fi fost, un lucru era sigur: structuralismul și deconstructivismul erau acum nimic mai puțin decât *de ultimă oră*, adevăratul punct decisiv al gândirii oriunde se practica gândirea în adevărata lume modernă a zilelor noastre.

Și iată că am încheiat istoria și semnificația revoluției structuraliste și deconstructiviste, pentru că este nici mai mult, nici mai puțin decât o revoluție. Totuși, ca orice revoluție, a fost și o chestiune de treceri ciudate, lideri pierduți și ironii frapante. A stabilit o dată în plus faptul că gândirea franceză este cam cel mai bun tip de gândire, reînnoind creditul și credibilitatea ultimilor aproximativ treizeci de ani, când nu putea să intre cineva în cea mai provincială cafenea iară să audă vorbindu-se de Sartre sau Camus. Asemenea celor mai bune producții anuale de vin – cu care, trebuie să recunoaștem, participanții de vârf sunt uneori confundați –, se vorbește peste tot de marile nume și de cele mai alese etichete ale mișcării, deși, ca în cazul vinurilor, nu toți cei ce cunosc etichetele par a fi pe deplin conștienți și de conținutul sticlelor. Asefnenea celei mai bune *couture* franțuzești, etichetele exprimă nu numai calitatea, ci și cel mai înalt grad de *chic* și sunt o garanție sigură că nu capeți gândire de-a gata, ci cel mai bun design posibil din domeniul raționamentului. Astăzi ar fi stupid saU de-a dreptul neelegant să participi la vreun congres sau la vreun cocktail în vreunul dintre marile orașe ale lumii și să nu parezi un Lacan cu un Derrida, să conduci cu Foucault și să urmezi cu Kristeva.

Totuși, după cum bine se știe, sunt o serie de vinuri franțuzești dintre cele mai alese care nu călătoresc cu ușurință; soția mea, într-adevăr, de asemenea dintre cele

mai alese, suferă cam de aceeași problemă. Și astfel învățătura rezidentă în Paris nu este neapărat ca aceea din lumea largă – care, din punctul franțuzesc de vedere, este îngustă –, iar ceea ce este exportat nu este neapărat structuralism. Așadar, după cum arăta Frank Kermode⁵⁰ într-una din zilele trecute într-o recenzie (sau într-un separeu la *Star and Garter*⁵¹, nu îmi amintesc exact), ne confruntăm cu o anomalie. Deoarece lucrările care au fost traduse nu sunt *deloc* lucrările pe care le avem; numele pe care le știm nu sunt deloc numele pe care trebuie să le știm; și reputațiile care sunt *au courant* în Statele Unite și chiar în Marea Britanie nu sunt deloc reputații. Și când Kermode a fost contestat, ceea ce se întâmplă adeseori, ca să dăm doar un exemplu, el a citat repede, dacă îmi amintesc corect, o probă uimitoare: cazul fără caz, numele fără nume al lui Henri Mensonge.

Și în această privință, ca în atâtea altele, avea perfectă dreptate. Căci dacă, după cum procedează frecvent unii dintre noi, savanții serioși, ar trebui să părăsiți festivitățile de Crăciun și compania fericită a celor iubiți și să călătoriți, așa cum trebuie să o facă savanții, în America pentru a participa la conferința anuală din decembrie a Asociației de Limbi Moderne, unde aproximativ douăsprezece mii de distinși universitari filologi se strâng să discute opera unui mult mai mic număr de mari autori, în timp ce studenții absolvenți vă cară valizele până sus în cameră și mai prestează și alte mici favoruri în speranța obținerii unui post la facultate, vă-ți întoarce cu aceeași impresie – precum și un număr impresionant de manuscrise pentru corectat ale unor cursuri groase la care, probabil, nu vă veți mai uita vreodată. Acesta este un forum la care ar trebui să se discute de toate, cele mai recente senzații în lumea lui Chaucer⁵² și Langland⁵³, cele mai tari știri despre mimesis și ambiguitate, cele mai inovatoare idei în revizionismul feminist și teoria receptării, fiecare cireasă coaptă de pe creanga gândirii literare. Totuși, dacă asistați la discuțiile despre deconstructivism, dacă faci parte din

comisia de analiză privind, să spunem, „Aporie sau *mis-en-abâme*7. Derrida și «Șoseta erudită» a lui Walter Benjamin” și dacă pui la sfârșit o întrebare despre opera lui Mensonge, o să primești, cu siguranță, un răspuns sec și o să fii lăsat să bei de unul singur la tejgheaua de la barul Lingvistica Lesbiană.

În mod similar, dacă te duci în vreo librărie, asta dacă găsești una, și frunzărești vreunul sau toate de acum nenumăratele volume de note de curs sau breviare despre structuralism-deconstructivism la ofertă, putem spune cu certitudine că nu vei găsi nicăieri vreo urmă sau vreun indiciu legat de numele lui Mensonge. O scurtă trecere în revistă a rafturilor din biblioteca mea confirmă această afirmație. Astfel, inspectând voluminosul index al lui John Sturrock, precum și utila colecție de eseuri intitulată *De la structuralism încoace* (1979), văd că se trece rapid de la „malapropism” 54 la „metaforă” fără măcar să îl menționeze pe „Mensonge”. Remarcabilul studiu *Structuralism și semiotică* (1977) al lui Terence Hawkes trece maiestuos de la McCabe și McLuhan la metaforă și metonimie cu o impasibilitate similară, deși, sincer vorbind, Hawkes, care a scris puțin în domeniul lui Mensonge, ar fi trebuit să știe mai multe. Volumul omolog de Christopher Norris, *Deconstructivismul: teorie și practică* (1982), zburdă de asemenea fără nicio grijă de la Matisse la Mehlman și Merleau-Ponty, iar *Critica deconstructivistă* (1983) de Vincent B. Leitch de la Mehlman la Merwin, fără măcar să observe vreo lipsă sau aporia, după cum ar prefera ei cu siguranță să o numească. În aceeași ordine de idei, dacă te duci în orice campus și abordezi un grup dintre cei mai buni și proaspeți studenți ai zilelor noastre, în timp ce se îndreaptă senini, cu părul lor verde, spre sălile de curs, unde vor audia vreo prelegere despre ofensa creativă sau despre deixisul feminist, și îi confrunți cu numele lui Mensonge, te vei alege, cu siguranță, cu niște priviri goale și, din cauza anxietății provocate de hărțuirea sexuală din campusurile universitare din zilele noastre, probabil și cu

un jet de spray lacrimogen în ochi.

Cum să explicăm aceste fețe goale și aceste spații goale, ruptura, fractura, deplasarea și delăsarea, totala pierdere a semnificației care marchează sau, mai bine spus, nu marchează locul în care ar trebui să stea „Mensonge”? Cum să dăm socoteală pentru transparența uimitoare a figurii care, în ochii celor ca mine care au urmărit întreaga problemă revoluționară nu din afară, ci dinăuntru, dacă are așa ceva, *este însuși* structuralismul și deconstructivismul – omul care stă în inima întregii tendințe, dacă se poate spune că are o inimă, care reprezintă întreaga ei esență, dacă despre o filosofie fără esență se poate spune că are una, care ne dezvăluie sensul adevărat al teoriei, dacă, în felul ei, de sens se ocupă? Nu, Mensonge este necunoscut, sau aproape necunoscut.

Totuși, pentru aceia dintre noi care știm foarte bine că deținem cunoașterea, și știm exact cum a apărut această întreagă mișcare, Mensonge este sursa și începutul, fără îndoială structuralistul structuralismului, deconstructorul deconstructivismului. El este miezul și nucleul, esența și efervescența. Și realizările lui nu se opresc aici. El este acea figură rară și extraordinară, un bărbat ce a fost capabil să stea în același timp cu un picior ferm fixat chiar la începutul acestei majore mișcări moderne de gândire și cu celălalt proiectat douăzeci de ani mai târziu, chiar la finalul ei. Într-adevăr, dacă despre mișcări de acest fel se poate spune că au o formă, din momentul prefigurării ei inițiale, primele impulsuri proairetice (cum spunem noi), până la momentul în care încep să ajungă la încheiere (*clôture*) și dispar în propriile lor profunzimi (cum de asemenea spunem noi), atunci forma structuralismului și deconstructivismului este cu siguranță acea formă (ară formă a lui Henri Mensonge. Lui i se poate spune atât Ioan Botezătorul, cât și Sfântul Apostol Pavel al întregului episod; mai mult decât atât, el a jucat un rol esențial în evenimentele esențiale dintre episoade. Acesta este omul iară de care Eco ar fi fost, cu siguranță, trecut cu vederea, și pare puțin probabil ca

existența lui Derrida să fi putut fi concepută fără el. Cum se face atunci că unei figuri de o asemenea importanță i s-a dat atât de puțină atenție? De unde să începem să explicăm desconsiderarea afișată la auzul numelui lui? Sau mai degrabă, poate, neafișată, de vreme ce aproape toți cei pe care îi întâlnim, și eu am întâlnit destui, nu par să fi auzit de el.

Unii se pot întreba, bineînțeles, dacă este necesar să o explicăm, de vreme ce reușim, (ară nicio remușcare, să desconsiderăm multe alte persoane, și se pare că am reușit să continuăm să gândim foarte bine și fără el. Totuși, la această întrebare răspunsul nu poate fi decât un „da” răsunător, pentru că adevărul e că, dacă vrem să găsim o notă de claritate în structuralism și deconstructivism, dacă de asta este nevoie, trebuie, cu siguranță, să înțelegem absența lui Mensonge – și asta chiar la fel de mult, dacă nu cumva chiar mai mult decât trebuie să înțelegem prezența majorității oamenilor. Deoarece absența lui Mensonge nu este un caz întâmplător sau accidental al unui tip care se întâmplă să nu fie acolo unde îl cauți. Este un act de credință, o chestiune de proiecție, o faptă de determinare, putem spune într-adevăr o *necesitate ontologică* sau, ca să fim mai preciși, o *necesitate anti-ontologică*.

De fapt, dacă vrem să înțelegem deconstructivismul cât de cât, și numai Dumnezeu știe că asta este o sarcină dificilă chiar și într-una din zilele norocoase, ar fi înțelept să începem prin a-l analiza pe Mensonge și prin a înțelege *semnificația non-semnificației lui*, prin a citi natura flotantă a semnului lui iară semn. Și vom descoperi că am intrat direct în miezul disputei structuralist-deconstructiviste, în centrul acestui caz. Căci întreaga chestiune nu este nimic altceva decât o filosofie modernă profundă a, exact, absențelor. Într-adevăr, se vorbește în ea despre ceea ce ne-a reamintit și Jacques Derrida nu o dată, ci de câteva ori, a fi o eroare de bază care a încurcat întreaga gândire occidentală și ne-a adus în dificultățile prezente, eroarea capitală a „eticii prezenței, o etică a nostalgiei originilor, o etică a inocenței arhaice și naturale,

a purității prezenței și auto-prezenței în discurs” care ne-a făcut inapți în mod constant până să apară deconstructivismul și a reușit să ne repună pe drumul cel bun, unde ne aflăm cu toții azi.

Subminarea iluziei prezenței poate fi într-adevăr identificată până în zilele de început ale tendinței, fiind faimos dezvoltată de Roland Barthes în eseuul său extraordinar din 1968 pe subiectul morții autorului, *La Mort de l'auteur*, un eseu de însemnătate în discuția noastră deoarece scrierea lui coincide aproximativ cu momentul în care au început problemele noastre cu Mensonge. Ceea ce a reușit Barthes să demonstreze în acea scurtă, excelentă creație, într-o manieră conclusivă și spre marea noastră satisfacție, a fost că Autorul literar – felul de autor care merge de colo-colo semnând copii, pretinzând autoritatea și înțelepciunea pentru cărțile despre care îi place să creadă că le-a scris și sugerând apăsător că a prezentat „realitatea” (niciodată un cuvânt prea inspirat în zilele noastre) în mod corect – este de fapt o invenție a capitalismului mercantil burghez, conceput probabil pentru a ne face să găsim și să cumpărăm volumele de cărți din librării fără a trebui să le deschidem pe fiecare dintre ele pentru a descoperi de cine nu erau ele scrise. Căci ceea ce susținea Barthes era, într-adevăr, că ele nu erau scrise de nimeni sau cu siguranță nu de autorii lor; deoarece autorii nu scriu, ci sunt scriși, și, mai mult decât atât, de *ceva din afara lor*. Desigur că știm asta din experiență; adeseori se întâmplă să fie o soție, o mătușă în vârstă, managerul de la bancă, vreun agent literar sau vreo fată nou angajată la editură care, nereușind să priceapă o boabă din toată chestia, se pune și o rescrie în întregime de dragul clarității. Barthes, totuși, susține într-o manieră mai îndrăzneată că partea responsabilă nu este deloc o persoană, neagreând deloc conceptul. Ceea ce scrie cărțile nu este altceva decât istoria, cultura sau, pentru a fi mai preciși, *limba însăși*. Limba este, într-adevăr, atât de eficientă încât a venit adeseori dimineața devreme, s-a așezat la mașina de scris și aproape a

terminat ceea ce ar fi scris obișnuitul așa-zis autor într-o jumătate de zi înainte ca acesta să își fi făcut măcar dușul, să se fi îmbrăcat și să își fi terminat *croissantul* de dimineață.

Eficiența expediere a Autorului de către Barthes trebuie considerată una dintre cele mai mari realizări ale structuralismului de început, căci, într-adevăr, lucrurile nu au mai fost la fel de atunci. După cum se lamenta el: „Autorul este o figură modernă, un produs al societății noastre în măsura în care, apărând din Evul Mediu odată cu empirismul englez, raționalismul francez și credința personală a reformei, a descoperit *prestigiul individului* sau, mai nobil spus, al «ființei umane»” (italicele mele sau mai degrabă ale scriiturii). Asta ne-a dat scriitorul tiran, autorul ca falsă autoritate, figura auto-flatantă care atrage toată atenția care ar trebui, pe bună dreptate, să se îndrepte în altă parte – către criticul structuralist, de exemplu. „*Autorul*”, afirma Barthes (de această dată nu sunt italicele mele, deși nu știu sigur ale cui sunt), „încă mai domnește în istorii ale literaturii, biografii de scriitori, interviuri, reviste, precum și în conștiința oamenilor de litere nerăbdători să își unească persoana lor cu creațiile lor prin jurnale și memorii”. Forțat să corijeze această accentuare înșelătoare, Barthes a înlocuit scriitorul cu scriitura, iar textul cu cititorul: „Unitatea textului rezidă nu în originile sale, ci în destinația sa”, a declarat el, iar despre carte a opinat că „Nimeni, nicio «persoană» nu o spune; sursa ei, vocea ei, nu este adevăratul loc al scriiturii, acesta fiind, de fapt, în citire”.

Aceste păreri au atins cu siguranță multe corzi și argumentul lui Barthes a fost repede aclamat. El și-a găsit popularitatea mai ales în rândul editorilor care și-au dat repede seama că, dacă spuneai că autorii scriau cărțile, trebuia să îi plătești, în timp ce, dacă susțineai că cititorii sunt cei ce o fac, observai că ei obișnuiau să te plătească, un aranjament comercial mult mai eficient. Argumentul a prins foarte bine și în cazul criticilor englezi, care oricum crezuseră întotdeauna că toți autorii erau morți sau, dacă

nu erau, atunci ar trebui să fie. Așadar, mică a fost mirarea că studiul lui Barthes s-a vândut într-un tiraj-record. Din păcate, din cauza naturii propriului său argument, nu a putut să își revendice drepturile de autor și, pentru că la acel moment trăia din scrieri, s-a aflat în scurt timp în dificultate. S-a zvonit ici și colo că a fost văzut cerșind prin șanțuri și prin tunelurile de la metrou, dar acest fapt nu a fost confirmat niciodată. Lucrul cu siguranță clar a fost că a realizat ceea ce își propusese.

După cum chiar el a spus, „știm că, pentru a da scriiturii un viitor, este necesar să răsturnăm mitul: nașterea cititorului trebuie să se facă cu prețul morții Autorului”. Barthes a murit în 1980.

Argumentul puternic al lui Barthes („Ceea ce nu mai poate fi rostit este substantivul propriu”) a avut o influență enormă asupra gândirii ulterioare din domeniu. Căci în curând a devenit evident că, dacă era posibil să deconstruiști autorul ca persoană, același argument ar trebui să se poată aplica în cazul oricui, sau chiar al tuturor. Implicațiile decisive ale acestei teorii au fost dezvoltate de Michel Foucault, care a fost în scurt timp capabil să demonstreze că trăim cu toții în epoca totalei *dispariții a subiectului*. După cum s-a exprimat el, „Cercetările de psihanaliză, de lingvistică, de antropologie au «descentrat» subiectul în legătură cu legile dorinței lui, formele limbajului, regulile acțiunilor lui sau jocul discursului său mitic și imaginativ”. Dispariția subiectului a fost un alt pas enorm, de o importanță considerabilă în dispariția lui Mensonge. Dar aceasta era încă perioada de început a disputei, rafinată în continuare de deconstructivistul Jacques Derrida, care, cu o absolut convingătoare obscuritate filosofică, a reușit să demonstreze că toate conceptele de „prezență”, „identitate”, „sine” și altele asemenea erau toate născociri, încercări disperate de a ține semnificantul legat când, de fapt, el plecase de mult.

Într-o serie de mișcări transversale îndrăznețe, Derrida a dărâmat în curând întreaga erezie a

substantivului propriu, demonstrând că numele cu care ne semnăm cecurile nu sunt ale noastre, dar nici ale altcuiva și eliminând metafizica *tuturor* formelor de prezență absolut sub orice pretext. Tot ceea ce a rămas era o *suspendare* a identității, un fel de preludiu la o existență fără satisfacția vreunui rezultat, care se pare că era foarte popular în Franța. Fusesse acum clarificat că totul fusesse deconstruit și că substantivul propriu, autorul, șinele, cartea, obiectul, cititorul, referentul, realul erau, toate, itemi flotanți ai unei semnificații fără o bază. Această puternică succesiune de dezvoltări filosofice a înlesnit clarificarea și ne-a adus în poziția în care suntem azi, oricare ar fi aceea.

Ea a cauzat totuși și o serie de probleme, probleme care au fost atât de curajos înfruntate, sau cel puțin așa credem, de Henri Mensonge. Așadar, dacă autorul era mort, era totuși nevoie de un autor deconstructivist care să ne poată explica acest lucru. Deși cartea era moartă, cineva sau ceva trebuia să ne explice acest lucru în cartea deconstructivistă. Se poate ca subiectul să se dovedit a fi fără subiect, dar era nevoie de *cineva* sau *cine va* voi55 să ne dovedească acest lucru. Astfel, deconstructivismul trebuia să stabilească existența unei autorități dincolo de autoritate, o interpretare care era dincolo de interpretare, o prezență care era dincolo de absență, un transcendental non-transcendental care era dincolo de mormânt. Și aici și acum vedem semnificația non-semnificației lui Henri Mensonge.

Cert este că deconstructivismul însuși era bazat pe o ilogică pe care Mensonge era gata să o combată. Și astfel putem spune că non-prezența lui este exact ceea ce constituie autoritatea lui sau, mai degrabă, exact, lipsa ei. Aceasta este poziția în privința căreia a vrut să fie clar, sau măcar cât a putut fi de clar în condițiile în care el nu este aici. Deci, după cum urma să declare într-un eseu nesemnlat pe care îl considerăm ca aparținându-i lui sau vreunei alte persoane anonime care vorbește în numele lui: „Trebuie să înțelegeți că «faptul» existenței mele ar nega

ceea ce textul meu *ca text* spune. Pentru acest motiv vă cer să nu vă gândiți niciodată la mine, decât poate de Crăciun. Căci nu este evident că, scriind așa cum am «scris» «eu», gândind așa cum am «gândit» «eu», ar trebui să refuz să fiu «aici», «acolo» sau «oriunde altundeva-la drept vorbind?”. Sau după cum revine la această problemă într-un alt text pe care îl considerăm, cu la fel de puține dovezi, ca fiind al lui: „Să ne mulțumim că avem norocul de a avea un text pe care să îl citim. Nu cereți să existe și un «eu» care l-a scris. Pentru că, dacă ar exista un «eu», acesta nu ar putea fi un «el», deoarece s-ar reconstrui acea metafizică a prezenței pe care «el» s-a hotărât să o dărâme. Astfel vom fi irosit o grămadă de timp pe care, cu siguranță, amândoi sau niciunul am fi putut să-l petrecem în moduri mult mai productive”.

Ca să concluzionăm, Mensonge nu e absent numai pentru el însuși, așa cum un absent mai egoist ar fi putut alege să fie. Într-adevăr, non-prezența lui este dovada unui profund eroism filosofic. Am dori să putem spune același lucru despre discipolii săi care, în aceeași criză logică, au căutat să evite problema prin diferite procedee pe care le numesc în mod batjocoritor ludice și care continuă să fie prezenți chiar și atunci când nu mai există niciun temei logic pentru ca ei să continue să existe. Ei sunt într-adevăr peste tot, învărtindu-se prin campusuri, publicând noi cărți, făcându-și apariția la petreceri – deși principiile fundamentale ale cunoașterii lor ar trebui să le spună că ar trebui cel puțin să rămână în non-intimitatea caselor lor.

De aceea trebuie să îl admirăm și celebrăm pe Mensonge, dacă l-am putea găsi. Pentru că nu este nicio îndoială că, dacă ar fi dorit sau dacă ar fi considerat logic să o facă, ar fi putut să își revendice toate recompensele moderne pentru realizările sale extraordinare, într-o epocă ce se desfată cu celebrarea celebrității, ce dorește enorm recunoașterea recunoașterii și aclamarea succesului ca un mare succes, Mensonge ar fi putut deveni peste tot MENSONGE, împlinind visele și dorințele celor care ar fi auzit cum că s-ar fi auzit de el, dacă ar fi existat. Ar fi putut

fi, cu siguranță, o figură recunoscută în toată lumea, dacă i-ar fi păsat să ridice pur și simplu de la agențiile de turism numeroasele bilete de avion rezervate pe numele lui sau al cuiva. Ar fi putut ocupa, cu siguranță, postul unui distins profesor la Universitatea Yale, dacă ar fi răspuns la scrisori sau dacă s-ar fi sinchisit să ridice telefonul atunci când suna. Ar fi putut fi un invitat constant la fiecare talk-show, dezbătând cu Austin⁵⁶ și provocându-l pe Frege⁵⁷ în fața unor audiențe de câteva milioane. Dar *a ales să nu facă* nimic din toate astea.

Știm că nu a fost singur, bineînțeles, în acest demers. Multe dintre cele mai mari figuri ale noastre au ales să se ascundă de strălucirea vorace a publicității și a publicului. Scriitori de prim rang au refuzat să permită ficțiunii din operele lor să tulbure ficțiunea mai complicată a vieții lor. Mulți au ales o estetică a tăcerii, pentru o groază de motive, variind între fuga de arest sau diferite procese de paternitate și cele mai înalte principii artistice. B. Traven⁵⁸ s-a ascuns în spatele unui pseudonim, a dispărut în Mexic și doar ocazional își mai făcea apariția sub un alt nume când i se cerea să facă figurație în ecranizările după romanele lui, lăsându-ne într-un mister ascuns într-o enigmă. J.D. Salinger⁵⁹ și-a urmat eroii și eroinele fragile într-un val de tăcere, părăsind „spațiul său evident manhattanesc” pentru a locui în spatele unui gard în New Hampshire, atât de înalt încât nu știm dacă nu cumva astăzi ne aflăm de partea cealaltă a lui. Samuel Beckett a permis, ce-i drept, să i se scrie o biografie, dar cu condiția strictă ca el să nu apară în ea. Thomas Pynchon⁶⁰ apare într-o singură fotografie, în care mulți cred că apare, de fapt, J.D. Salinger, iar când este chemat să își primească onorurile literare câștigate pentru operele sale de ficțiune absconse și evazive, cel ce apare să le ridice este un clown – un procedeu care pare a fi folosit tot mai mult și în lumea politică. Și scriitorul francez Jean Genet⁶¹, în ultimii săi ani, a refuzat să le dea editorilor lui adresa sau numele său și se spune că își încasa drepturile de autor, despre care se spune că erau foarte substanțiale, dintr-o scorbura în Bois

de Boulogne⁶² în toiul nopții.

Totuși, chiar și în aceste cazuri recunoaștem *ceva care se ascunde, o prezență absentă*. Mensonge a mers chiar mai departe, insistând că nici măcar nu a fost vreodată aici, nu l-a cunoscut nimeni, nici măcar prietenii lui apropiați, sau insistând că el e un nimeni, nu a realizat nimic și nu există. Pe scurt, el a pretins că este în întregime o *absență absentă*. „Am căutat un nivel de absență care este atât de adânc încât *nu poate fi confundat de nimeni cu orice altceva decât ceea ce este*”, a explicat el sau oricine altcineva. Știm că absența sâcâie, construiește o enigmă, joacă un joc ludic de seducție și stimulează curiozitatea și dorința. Mensonge nu a jucat niciun rol nici măcar în asta. „Spre deosebire de colegii mei filosofi, acei Don Giovanni ai gândirii moderne”, spune „el”, „am ales să nu provoc nicio dorință, să nu stârnesc niciun sentiment de plăcere, să nu exercit nicio seducție, iar când apare momentul crucial de *jouissance*⁶¹, dacă apare vreodată, veți descoperi că *nu pot fi găsit nicăieri*”.

Ne putem da seama că acesta nu a fost un lucru ușor pentru el și putem găsi în scrierile „lui” o urmă sau două a prețului pe care l-a plătit. „Da, am refuzat să seduc”, spune el. „Gândiți-vă ce sacrificiu este acesta pentru cineva care este sau ar putea fi francez. Totuși îmi amintesc cu cât mai greu ar fi să sacrific un premiu galic chiar mai important – propria *logică*”. Mensonge a rămas fidel cu fermitate acestui angajament. De exemplu, în anii de început a insistat să nu îi apară numele în nicio lucrare tipărită, pe cotoarele sau paginile de titlu ale cărților, fie că îi aparțin sau nu, ceea ce oricum nu vom ști niciodată. „Gândiți-vă la mine ca la un *deus absconditus* care se poate foarte bine *nici să nu fi creat un univers de la bun început*”, se spune că ar fi replicat, printr-o fereastră de tren, unei cunoștințe. În acel comentariu ciudat, pentru care avem doar o autoritate foarte dubioasă, simțim cu certitudine întreaga savoare a lui Henri Mensonge.

Mensonge poate fi considerat cel mai autentic, cel mai necesar filosof al nostru, cazul fundamental de

integritate deconstructivistă - omul care l-a trans-barthesat pe Barthes, l-a trans-foucaultat pe Foucault, l-a trans-derridat pe Derrida, i-a trans64-deleuzat-și-guattariat pe Deleuze și Guattari⁶⁵. În același timp, trebuie admis din punctul de vedere al erudiției serioase că poziția onestă ne-a cauzat o serie de dificultăți considerabile. Căci, dacă este să dovedim absența lui și să *demonstrăm* argumentul în locul lui, avem nevoie de vreo dovadă privind existența lui originală, măcar pentru a ști sigur că el este cel ce a dispărut, și nu vreun impostor. „Am făcut tot ce am putut, într-o epocă în care substantivul propriu a murit, să elimin total din lume acel substantiv mult prea propriu, «Mensonge»”, se presupune că a spus, „mergând până la a nu scrie lucrurile care îi sunt atribuite sau îmi sunt atribuite”. Asta sporește dificultatea problemei. Căci, în timp ce trebuie să respectăm dorința lui, după cum chiar el spune, „un semnificant total flotant, alunecând la vale, sau la deal, potrivit drumului pe care mă poartă lipsa mea de dorință”, am ajuns într-un impas erudit în care, pentru a identifica contribuția lui, pentru a reconstitui bibliografia lui și pentru a-i trimite vreo corespondență (care, întâmplător, conține multe facturi neplătite, multe dintre ele substanțiale), trebuie să stabilim că el nu există *ca autoritate*. Dar, pentru moment, el rămâne cel mai pur exemplu de *mort de l’auteur*, lăsându-ne, considerăm noi, dovada faimosului comentariu al lui Roland Barthes că „Lingvistic, autorul nu este nimic mai mult decât instanța care scrie”. Totuși, nici măcar Barthes, care a reușit să ne aducă în impasul în care ne găsim astăzi, nu ne-a explicat, din păcate, și cum să procedăm cu aceste probleme care apar când nu găsim niciun Autor pe care să îl deconstruim.

Bineînțeles și inevitabil, căutarea lui Mensonge a început și sigur o să continue, deși nu va fi ușor. Dacă urmează să se scrie istoria filosofiei moderne, trebuie să completăm golul pe care ni l-a lăsat. Dacă vrem să înțelegem criza gândirii noastre, trebuie să cunoaștem întrebările la care refuză să răspundă. Deoarece a ales să

fie nicăieri, este posibil să îl găsim peste tot. A devenit urma unei existențe care a ales să nu lase nicio urmă și erudiția ne cere să urmărim tonul pe care a refuzat cu fermitate să ni-l dea. Alegând să fie o enigmă care nici măcar nu este enigmatică, ne-a încurcat și șicanat chiar mai mult.

Devenind liniștea crucială din mijlocul zgomotului intens al redundanței în atât de densul discurs postmodern, ne obligă să ascultăm cu mare atenție, deși până acum nu am auzit nimic sau nu prea multe, în orice caz. El este o absență care ne-a arătat iluzia prezenței mult mai clar decât cei care au fost prezenți și ne-au vorbit despre ea, dar sigur că ne-ar plăcea să îl vedem în persoană. El ne-a arătat sarcina esențială a acestor timpuri, deconstrucția deconstrucției înseși, și în acest demers nu avem un mai bun lider absent decât el, dacă ar alege măcar să ne arate calea. Nu există nicio îndoială că nu putem evita astăzi să urmărim semnificația, sau dimpotrivă, și astfel să înfruntăm față în față absența absentă a lui Henri Mensonge.

Astfel, această ciudată căutare a lui Mensonge îl face pe eruditul dedicat să se confrunte cu multe probleme remarcabile și neobișnuite – probleme atât de mari încât, dacă e să vorbim fără ocolișuri, o mare parte dintre colegii mei nici nu ar visa să se angajeze în analiza lor, preferând ceva mult mai precaut și mai sigur pentru a le asigura avansarea academică, dacă va mai exista așa ceva. Totuși atât de mare este provocarea și atât de substanțială potențiala recompensă, că ar fi un păcat să o ratăm și nu îmi propun să încerc. Prima sarcină, bineînțeles, este să alcătuim biografia sau, cel puțin, așa ar fi normal. Dar ce păcat, din cauza Morții Autorului și a Dispariției Subiectului, chiar și o biografie obișnuită devine o problemă în zilele noastre. Se spune că biografiile sunt ficțiuni ce dezvăluie mai multe despre biografi decât despre subiecții lor, care, bineînțeles, oricum nu există. După cum spune Barthes: „Imaginea despre literatură pe care o găsim în cultura obișnuită este, în mod tiranic,

centrată pe autor, persoana lui, viața lui, gusturile lui, pasiunile lui...” și, ca să fim sinceri, trebuie să recunoaștem că, odată ce toate acestea au fost îndepărtate, nu mai rămâne prea mult de prelucrat pentru un biograf. În orice caz, autorii noștri moderni par să fi învățat cel mai mult din arta de a eluda biograful modern, distrugându-și lucrările în mod obișnuit în tocătorul de hârtie și punându-și prietenii să jure că vor ține un secret, lucru pe care, din fericire, rareori sunt capabili să îl facă. După cum observa Emily Dickinson⁶⁶, care nu s-a ascuns în mod egoist, „Biografia ne convinge în primul rând de sentimentul de disipare a ceea ce este biografiat”. Acesta este un comentariu care se potrivește în mod ciudat cazului lui Mensonge.

Nu este clar de ce sunt atât de anxioși într-o perioadă când capacitatea noastră de a-i demistifica și de a-i psihanaliza a crescut atât de mult. Poate că tot Barthes a analizat și acest lucru: „El este intolerant față de propria-i *image*, el suferă când este numit”, a scris el cu referire chiar la propria-i persoană într-o creație autobiografică la persoana a treia, intitulată timid *Roland Barthes de Roland Barthes*. Sunt momente în care pare că deconstructivismul este puțin cam *prea* plin de paradoxuri și nu putem simți decât că enigmele există cu un motiv. La urma urmei, Salomeea nu s-a îmbrăcat cu șapte voaluri ca să nu o remarce nimeni și secretele nu sunt ascunse la capătul labirinturilor în speranța că nimeni nu se va duce vreodată să le descopere. Mai este și faptul curios că, în ciuda respingerii conceptuale generale, biografiile se vând remarcabil de bine și adeseori mult mai bine decât operele autorilor respectivi, lucru ce nu trebuie trecut cu vederea într-o epocă a forțelor de piață. În orice caz, o bursă de cercetare nu se obține stând și nefăcând absolut nimic sau cel puțin nu în aceste zile ale lui Thatcher⁶⁷ și Reagan⁶⁸.

Așadar, poate nu e surprinzător că, în ciuda tuturor temerilor teoretice, începem deja să întâlnim primele note de șovăială, prima urmă a unei urme din ceea ce ar putea fi numit căutarea dificilă a lui Henri Mensonge. Era sigur

că va veni timpul când, din cauza refuzului categoric de a scrie el însuși, vor veni alții și vor încerca să scrie despre el. Aluziile inițiale urmate de presupuneri neliniștite, timidele afirmații urmate de ștergeri bruște încep să se așeze; și ceea ce începe să semene cu un plan al unei tentative de schiță a ceva ce seamănă cu o viață este încropit cu poticneli. Sarcina, bineînțeles, este excesiv de dificilă și călătoria se anunță a fi lungă. Mai întâi de toate, Mensonge nu e un nepriceput în aceste probleme și a blocat toate căile de acces cum a putut el mai bine. S-a presupus, într-adevăr, pentru mult timp că Mensonge *pur și simplu nu exista* – că el era o figură ipotetică sau ceva de genul unei ficțiuni, inventate de vreun jurnalist tracasant, vreun scrib literar sau vreun teoretician complex pentru a servi scopurilor lui sau ale ei. Dar asta nu făcea decât să arate cât de abil fusese Mensonge. Acum începem să depășim eroarea și să ne îndreptăm pașii șovăielnici spre dificilul și denivelatul drum către el.

Dovezile au început să se adune – vreo carte de credit pierdută ici, o scrisoare fără răspuns prin care se cere returnarea unui pulover favorit colo –, ceea ce indică faptul că există cu adevărat o viață ce așteaptă să fie descoperită și descâlcită, dacă am putea găsi o bază de cercetare sau vreo persoană înstărită dispusă să sponsorizeze demersul la înaltul nivel pe care un astfel de studiu îl merită. Sarcina va fi cu adevărat excepțională și va necesita un grad de dedicare rar întâlnit chiar și în rândul comunității remarcabile de cercetători biografi pe care-i găsim printre noi la momentul de față, în general cu un pahar în față la barul de la Clubul Groucho⁶⁹. Dar aceasta este o poveste atât de importantă pentru timpurile noastre încât nu o putem ignora. Va necesita subtilitate a gândirii, clarviziune psihologică, un instinct de depistare a înșelăciunii. Ea promite surprize, răsete și o notă considerabilă de mister, cu personaje postmoderne tipic înșelătoare și multe locuri străine. Cred că nu ne putem îndoi aproape deloc că merită să continuăm acest demers, și asta cât mai curând posibil, înainte ca dovezile care

există să apuce să dispară. Eu, unul, chiar mi-am făcut bagajul.

Dar să începem prin a ne întreba ce știm până acum despre misteriosul Mensonge în actuala noastră stare de necunoaștere. Nu e prea mult. Mai întâi, s-ar părea că acest exemplar intelectual francez nu este francez din naștere. Dovezile fragmentare de până acum arată că s-a născut în Bulgaria în timpul ultimului sau vreunui alt război, a părăsit țara natală ca urmare a vreunui conflict sau altul, iscat, se pare, de la o umbrelă, și a venit la Paris doar datorită unei confuzii a trenurilor. Aici se pare că a urmat un *lycée* franțuzesc, deși școala care are un nume asemănătorcu al lui în cataloage îl înregistrează ca fiind absent în repetate rânduri, copilul anticipând, în mod evident, trăsăturile viitorului adult. Apoi, se pare, a continuat cursurile prestigioasei École des Gens Supérieurs⁷⁰ - acel remarcabil incubator francez de unde atât de mulți dintre eroii și unele dintre eroinele vieții franceze intelectuale, literare, artistice, ministeriale, științifice și culinare își au originile - pentru a studia pentru *baccalauréat* și documentele înregistrează rezultatele sale bune, el atingând într-adevăr o viteză cu mult peste cincizeci de cuvinte pe minut.

Cu siguranță că laurii s-au îndreptat înspre el, deoarece ulterior se pare că a urmat și mai prestigioasa École Pratique des Grandes Hautes Études⁷¹, unde trebuie să fi lucrat cu marele biciuitor al criticii tradiționaliste franceze, nimeni altul decât mult mai prestigiosul Roland Barthes. Se spune că a lucrat un timp cu el la semnele de circulație, până când, în cele din urmă, subiectul a devenit realmente uitat în graba de a-l studia. Totuși, *acea sémanalyse* a lui Barthes l-a îndreptat clar în direcția corectă și l-a purtat pe drumul bun.

Mensonge progresase, cu siguranță, destul de mult în problema structuralismului și a fost probabil îndemnat și de Barthes în decizia sa de a duce o existență intelectuală marginală, foarte la modă în zilele acelea. Mensonge pare să se fi întreținut, în mod constant, din munca de jurnalist,

din înghițitul flăcărilor și din serviciile de ghid prestate pentru turiștii japonezi care vizitau Turnul Eiffel în timpul verii. Și, probabil, tot datorită sprijinului lui Barthes a reușit să se alăture acum acelui grup remarcabil de critici noi care lucrau pentru și pe lângă ceea ce era cu siguranță cel mai bun periodic francez al vremii, faimoasa revistă *Quel Tel*⁷² - la care a contribuit cu articole și cronici de film, televiziune și accidente rutiere, scriind sub unul, dacă nu cumva mai multe pseudonime.

Așadar, care era poziția lui? Ca majoritatea intelectualilor francezi de la acea vreme, Mensonge pare să fi avut puternice și loiale interese politice. Se pare într-adevăr că a fost marxist, deși se contrazisese cu Karl Marx în câteva aspecte, inclusiv dispariția statului și datarea exactă a lui optsprezece brumar⁷³. Trăia, la urma urmei, într-o perioadă de noi aventuri radicale, când noua gardă era hotărâtă să o provoace pe cea veche sub orice formă. Se pare, într-adevăr, că în această perioadă Mensonge s-a implicat în câteva altercații în niște aziluri de bătrâni și a petrecut două sau trei nopți în închisoare. Toate acestea au culminat, bineînțeles, cu marile *événements* din mai 1968⁷⁴, când tânăra generație a erupt în numeroase puncte multicolore din toată lumea și o nouă utopie părea a fi pe cale să se nască, în special în Paris. Evident că Mensonge a fost implicat și auzim de el în această perioadă ca participând activ, alături de confrății lui, cărând diferite pietre mici și pancarte de o asemenea subtilitate intelectuală și cu cerințe atât de indirecte încât puțini le puteau înțelege, dacă nu cumva chiar nimeni. Se născuse, cu siguranță, structuralist-deconstructivistul din el. În perioada de dezamăgire și înfrângere intelectuală care a urmat, a devenit clar că utopia nu avea să sosească prea curând, s-ar putea să îi lase pe toți să o mai aștepte câțiva ani și s-ar putea să însemne prestarea a ceva muncă.

Sigur că asta era o perioadă când viața lui Mensonge pare să se fi schimbat considerabil. Pentru o vreme, a predat în diferite școli și universități, uneori chiar la

invitația instituției respective. Când Sorbona a fost divizată, în principal din motive politice, într-un număr de campusuri mai mici și diversificate, precum Vincennes și

Nanterre⁷⁵, se pare că Mensonge s-a angajat la una dintre universitățile mai puțin cunoscute, Paris XIV, în Banlieue Seine-et-Loire, o navetă cu întârzieri de la Montparnasse⁷⁶, și una de fapt mult mai ușoară către Hamburg⁷⁷. Aici se pare, poate în mod surprinzător, că a predat clasicii; totuși trebuie să presupunem că i-a plăcut, de vreme ce, după cum arată rapoartele, la începutul anilor '70 a candidat la funcția de conducere a Catedrei de Gândire Complicată a Departamentului de Filosofie. A fost, slavă cerului, refuzat din cauza unui detaliu tehnic, nefiind ceea ce căutau ei, și anume o femeie. Dacă, după cum se presupune, mai era și străin, și acest aspect ar fi lucrat împotriva lui, catedrele în universitățile franceze fiind încredințate de obicei numai conaționalilor sau rudelor lor foarte apropiate.

În consecință, într-o țară în care hârtiile sunt foarte importante, Mensonge pare să fi scris pe foarte puțină. Documentele oficiale nu înregistrează nicio urmă a vreunei reședințe sau activități de-ale lui. Intrăm aici, într-adevăr, probabil din cauza dezamăgirilor lui academice, în perioada celei mai mari și, de asemenea, faimoase obscurități privind persoana lui. Și cam asta este tot ce avem pentru a reconstitui istoria documentară a acestui om. Nu putem decât să recunoaștem că este un pic mai mult decât un început, o fărâmbă mai mult decât nimic. Pentru ceva mai mult decât atât trebuie să pășim dincolo de biografie și să privim scrierile însele, asta dacă le putem găsi.

Controversa legată de ceea ce a scris și ceea ce nu a scris Mensonge persistă până în ziua de azi, și fără îndoială va mai continua. Sunt necesare cele mai rafinate abilități ale biografului și perseverența încăpățânată a neobositului pedant pentru a distinge între micile recenzii spirituale, digresiunile arțăgoase și injurioase, polemicile politice și comentariile politice care sunt împrăștiate

printre paginile revistei *Quel Tel* și ale altor publicații efemere și despre care se crede adesea că sunt în stilul lui, dar nu poate exista o siguranță totală în aceste atribuiri. Totuși, faptul cel mai important este următorul - de-a lungul începutului anilor '60, perioadă în care despre Mensonge se crede că a umblat de colo-colo, el nu își pierdea timpul degeaba în niciun caz. Într-adevăr, lucrând complet singur, el era ocupat să conceapă, să poarte în pânțele minții, să hrănească, aproape să dea naștere și apoi să redenumască, reconceapă, reconstruiască, rescrie, să taie totul în bucăți mici, rearanjeze și apoi să zămislească marea și, posibil, unica lui capodoperă.

Aceasta este cartea care poartă semnătura lui autoritară, cartea după care îl recunoaștem. A apărut în 1965 sau, posibil, 1966. Data, oricare ar fi ea, este crucială. Pentru că asta înseamnă că a apărut cu siguranță cu un an, și foarte posibil chiar doi, *înainte*, deci nu *după* anul crucial deconstructivist 1967. Îl numim așa pentru că a fost anul în care cel mai puternic rival al lui Mensonge, Jacques Derrida, s-a impus pe scena intelectuală, nu doar cu o carte strălucită, ci cu trei (*Despre gramatologie, Scriitura și diferența, Vocea și fenomenul*) și foarte posibil chiar și cu revizuirea anuală a Ghidului Michelin⁷⁸. Așadar, un nou spirit trecea prin gândirea pariziană, iar de la anul lui Derrida se datează de obicei întreaga dezvoltare a demersului post-structuralist sau deconstructivist. Totuși noi - eu și acum dumneavoastră - știm că situația stă altfel. Deoarece cartea lui

Mensonge - avea titlul *La Fornication comme acte culturel*TM - a apărut prima. Și atât de potent era argumentul ei, atât de radical impactul ei, încât pare, într-adevăr, perfect îndreptățit să spunem că Derrida nu putea fi conceput iară sprijinul lui Mensonge.

Totuși, tipic pentru persoana lui, și în această privință există mari neclarități. Cartea lui Mensonge s-a transformat într-un capitol de accidente sau un accident de capitale. În mod clar ar fi trebuit să stârnească o furtună la Paris, așa cum a făcut și Derrida. Totuși, *La Fornication* -

ca să folosim pentru operă forma uzuală, prescurtată a titlului – a avut, ca să nu spunem decât atât, o istorie ciudată și neobișnuită a publicării. Mensonge – care pare să fi fost pe atât de confuz în viața personală pe cât era de clar în scrierile sale – se pare că nu a reușit să țină seama de convenția franceză universală că orice carte care nu este publicată în Paris este considerată inexistentă, cu siguranță nu trebuie să se vorbească despre ea și, în cel mai bun caz, este privită ca o greșală. Lui Mensonge nu i-ar fi fost, cu siguranță, deloc dificil să găsească o editură pariziană de prestigiu. Dar probabil, cu firea sa evazivă sau poate din nesăbuință – și ca urmare, după cum au susținut unii, a unei scurte, dar presupus furtunoase *legături* despre care totuși nu am putut găsi prea multe sau chiar mai nimic –, a fost ispitit să își trimită manuscrisul în altă parte. Punctul de lucru pe care l-a ales – Imprimerie Kouskous, de pe Rue des Timbre-Postes, în micul ducat al Luxemburgului – nu este o editură cunoscută și, într-adevăr, s-a dovedit ulterior a fi un paravan ineficient pentru comerțul internațional de droguri. Aici, din cauza incompetenței, indiferenței sau a dificultății naturale de a obține o cantitate suficientă de hârtie în ceea ce este un ducat foarte mic, a fost publicat doar un număr mic de copii din lucrare.

Iar procesul nici nu a fost făcut bine. Nenumărate greșeli au fost introduse, dacă nu cumva le pusese acolo chiar Mensonge, fontul nu este constant și majoritatea copiilor sunt pe o hârtie poroasă folosită în mod normal pentru cu totul alte scopuri decât diseminarea literară sau filosofică. Nici distribuția nu a fost mai bine dirijată, iar cartea a fost scoasă la vânzare doar într-un număr mic de librării pariziene, majoritatea dintre ele descrise ca „neobișnuite”. Poate că titlul a indus în eroare; cu siguranță de aceea a ajuns în tipurile de librării ce se specializau în literatură erotică și în tehnologie genitală de cel mai complicat tip, sau în cele ce deserveau etern numeroasa populație de emigranți din Europa de Est – comunitate din care se pare că Mensonge făcea parte, deși

e puțin probabil să fi participat vreodată la vreo întâlnire. Chiar și așa, în ciuda acestor dezavantaje, cartea și-a câștigat repede o reputație printre *cunoscători* datorită semnificației ei filosofice radicale. Într-adevăr, în curând a devenit aproape imposibil să mai treci pe lângă vreo cafenea cu terasă de pe Montparnasse fără să îi auzi pe intelectualii francezi de vază angajați într-o constantă, intensă discuție despre *La Fornication*.

Agitația discuției întârzia să îl plaseze pe Mensonge chiar în centrul mișcării intelectuale franceze, căci, deși se deplasa destul de mult, nu l-a putut găsi niciodată, dar este cu siguranță undeva în apropiere. Și de aceea putem presupune pe bună dreptate că toate acele mari evenimente deconstructiviste care au urmat la scurt timp, toate acele noi realizări radicale care au marcat cel de-al doilea stagiul al revoluției structuraliste, toate ciudatele poziții noi care erau adoptate au fost rezultatul direct al lucrării *La Fornication*. Totuși, în mod caracteristic, Mensonge nu a făcut nimic pentru a profita de pe urma nou câștigatei faime care i se cuvine în mod normal unei figuri radicale, noi în prim-planul filosofiei franceze. După câte știm, el nu a cumpărat o mașină sport. Nici nu a întâlnit-o și nici nu a avut, din câte se știe, vreo relație de vreun fel cu Brigitte Bardot. Nu a apărut la nesfârșit pe canalele culturale franțuzești discutând despre arhitectură. Nu a fost văzut cu nicio amantă faimoasă și nu și-a făcut apariția în niciunul dintre restaurantele intelectuale de prim rang, nici măcar pentru cafeaua de după. Nu a fost văzut nici măcar într-un club. Nu a fost făcut ministru al Culturii. Din câte știm, viața lui s-a schimbat remarcabil de puțin, exceptând, bineînțeles, faptul că acum lipsea mai mult decât înainte. Pare să își fi continuat obscura lui predare a clasicilor, fără să aibă vreun impact notabil. Studenții care îi urmau cursurile la Universitatea Paris XIV spre sfârșitul anilor '60 mărturisesc că nu au nicio idee că marele Mensonge era cel ce le predă cursul despre *Anorexia* lui Aristotel – în parte, pentru că el apărea rar, iar cel ce venea era un băiat

pe o bicicletă ținând un teanc mare de notițe care erau distribuite gratis studenților și care s-au dovedit inutile la examenele ce au urmat, așa că aproape toate au fost aruncate.

Se cunosc puține în afară de acestea. Când jurnaliști intelectuali au încercat să îl contacteze, au descoperit că telefonul nu fusese doar deconectat, ci și smuls cu totul din perete cu un instrument tăios. Proprietarele locuințelor pe care el le dădea uneori ca adrese de contact pretindeau că nu îl cunoșteau și nu cunoșteau pe nimeni altcineva, de altfel, ceea ce era poate o mișcare înțeleaptă într-un Paris întotdeauna ospitalier cu muncitorii străini, cu excepția unor momente din an. Tinerii discipoli care voiau cu disperare să i se arunce la picioare nu au putut găsi nici urmă de picioarele la care voiau să se arunce, deși, ulterior, o pereche de pantofi a fost recuperată de la un cizmar și se află acum în Centrul Pompidou, lăsând în urmă o datorie de 45 de franci pentru reparație. Ocazional, în vreun ziar dedicat creșterii industriei în semiotică, mai apărea câte un articol despre care se spunea că îi aparține lui Mensonge, stimulând brusc vânzările și reînnoind curiozitatea în privința existenței sau a absenței lui. Reputația sa a ajuns și peste hotare, deși în mod selectiv. Unii erudiți specialiști americani au devenit interesați și au început să vină special la Paris cu speranța de a-l contacta pe cel ce era noua forță majoră în gândirea deconstructivistă. La începutul anilor '70 ei puteau fi văzuți în număr considerabil stând în diferite restaurante față în față cu un scaun gol, uitându-se la ceas și interogând chelnerul care nega orice cunoștință despre vreo rezervare pentru acea seară, deși, bineînțeles, ar fi fost normal ca ei să știe.

Și cam asta este, deocamdată. Înregistrarea faptelor, sau ceea ce era numit fapte, trebuie reconsiderată într-o manieră nouă și de la capăt. Toate urmele rămân obscure. Și ce putem spune despre bărbatul însuși, despre înfățișarea lui, despre caracterul lui? Studenții lui și ciudata amantă pe care i-am consultat până acum declară

că nu își amintesc nimic despre el, în afara unui miros de tutun bulgăresc și niște obiceiuri cam neigienice. Până de curând, păreau să existe doar două fotografii; amândouă au dispărut de atunci și niciuna nu poate fi considerată definitorie. Una surprinde un bărbat prezentabil, cu ochi negri și categoric corpolent, cu o înfățișare oarecum slavică, stând la o masă pe o terasă a ceea ce ar putea sau nu să fie Café des Deux Magots. Data este imposibil de determinat, figurile *chic* care predomină în fundal părând să sugereze fie anii '50, fie anii '80. Are în față o bere neagră nemțească, alături de obișnuita farfurioară pe care pare să o fi umplut cu un lichid. Mai apare și ceva ce seamănă cu un pantof de damă; s-a opinat că asta ar putea semnifica ceva, deși, după cum îl știm pe Mensonge, sau cum nu-l

știm, probabil că nu semnifică nimic. Are un braț ridicat până la umăr, probabil într-o formă de salut revoluționar, sau mai degrabă într-un gest de furie la adresa fotografului.

Cealaltă fotografie, despre care se presupune că a fost făcută câțiva ani mai târziu sau, dimpotrivă, mult mai devreme, îl arată acum chiar gras, chel și cu câțiva centimetri mai scund. Unul dintre ochi prezintă acum o pronunțată deviere către stânga. Stă, aparent fără vreun motiv întemeiat, în fața unui mic șopron de lemn, pe care până acum nimeni nu a reușit să îl identifice. Ține în mână un hârleț și se uită la el întrebător, nu știm dacă gândindu-se să sape cu el, să îl numească sau să lovească pe cineva. Nicio fotografie nu îl înfățișează la adevărata valoare nici pe el și nici pe nimeni altcineva; cu siguranță nu dezvăluie nimic despre personalitatea sau caracterul său, exceptând, poate, faptul că este o figură proteică. Mult mai recent, o a treia fotografie a ieșit, cum se spune, la lumină și este reprodusă pe frontispiciul acestei cărți. Semnată pe verso cu o mâzgălitură care este prezumtiv a lui Mensonge, pare să fi fost făcută de la spate, deși acest lucru nu este sigur. Acest lucru face dificilă recunoașterea chiar și pentru cei ce l-au cunoscut bine, dacă am putea găsi vreunul dintre

ei. Un craniu chel, cu aparență de dom, se apleacă ușor înainte pentru a se uita prin perdele la vreo priveliște îndepărtată, probabil terasa cafenelei Flore. Pe de altă parte, ar putea la fel de bine să fie poza de la pașaport a unui bătrân foarte timid.

În afară de aceste descoperiri, orice altă mărturie lipsește cu desăvârșire. Nu există niciun interviu în presa convențională. În mod curios, lipsește și orice studiu analitic publicat al operei sale, lucru probabil cauzat de temerea că s-ar putea ca niciuna dintre aceste creații să nu fie a lui. Nu există, bineînțeles, nicio autobiografie. Totuși, se zvonește că există o carte intitulată *Non-Mensonge de Non-Mensonge*, chiar dacă numai în manuscris, și oricine a scris-o, sau nu, refuză, se pare, să permită să fie publicată.

Așadar, aceasta este suma devastatoarei onestități a lui Henri Mensonge – un om care a refuzat să existe ca altceva mai mult decât un text, și probabil că nici așa. Totuși rămâne valabil faptul că, indiferent dacă a existat sau nu, nu ne putem descurca fără el. A devenit, pur și simplu, inevitabil. Pentru oricine preocupat de starea actuală a gândirii noastre și de dilema filosofică contemporană, el trebuie găsit, și încă repede. Cartea lui, sau mai bine zis eseul lui (la cele treizeci și nouă de pagini ale sale, este, asemenea atâtor altor contribuții franceze majore la istoria gândirii omenești, puțin mai mult decât un eseu), rămâne până azi valorosul studiu clasic care a fost dintotdeauna. Puținele copii uzate și pătate care au rămas de la prima publicare la acea Imprimerie Kouskous sunt acum articole de colecție, aproape toate aparținând unor persoane private, și sunt păstrate sub cheie în seif. Orice altă copie ce s-a păstrat este vânată cu disperare, iar din când în când mai este descoperită câte una pe rafturile acelor chioșcuri de cărți care dau înspre Sena pe cheiul mai îndepărtat al Parisului, sau mai probabil în vitrina librăriei Basil Blackwell. Dar, vai, din pricina extraordinarelor prevederi contractuale pe care Mensonge le-a făcut inițial cu Imprimerie Kouskous, care după raidul din 1978 nu mai are existență formală, dar păstrează toate

drepturile, împreună cu paltonul lui Mensonge, a fost imposibilă retipărirea textului sau a oricărei alte scrieri a acestui non-autor evaziv. Asta explică de ce ea nu s-a regăsit în niciuna dintre acele serii atractive în care, la costuri destul de ridicate, apar majoritatea textelor structuraliste și deconstructiviste. Pentru motive similare, niciun fragment din carte nu a fost vreodată inclus în vreo antologie și este foarte rar citată; editorii volumului de față recunosc că își asumă un risc enorm oferind în aceste pagini materiale mensongiene care pur și simplu nu au mai fost văzute până acum în formă tipărită.

Aceleași complicate prevederi contractuale explică, cu siguranță, de ce nu a existat și o traducere în limba engleză pentru *La Fornication*. Există cel mult niște zvonuri că se încearcă un asemenea lucru și va apărea la momentul oportun la Editura Colectivului Homosexual Marxist-Feminist de pe Coasta de Vest, sub titlul *Sex și cultură*, cu o copertă minunată în seria „Herwea-neutică și herta-neutică” 80. Dar, pentru moment, cele câteva copii uzate ale prost tipăritei și nenorocoasei cărți trebuie să rămână obscurul depozitar al uneia dintre cele mai potente și importante exprimări de gândire modernă pe care le-am avut vreodată. Le putem considera a fi, în felul lor, la fel de valoroase și pline de potențial precum a fost faimoasa ediție de la Shakespeare and Company a lui *Ulise* de James Joyce în anii '20, când spectaculoasa carte a fost interzisă de autoritățile vamale și poștale atât în Statele Unite, cât și în Marea Britanie și când era de obicei arsă dacă era descoperită între articolele de lenjerie intimă ale tinerilor intelectuali avizi care i-au descoperit rapid importanța și valoarea. Azi, bineînțeles, cartea lui Joyce este general recunoscută ca o lucrare clasică și putem spune și în cazul ei că deconstructivismul nu ar putea exista fără ea. A devenit, bineînțeles, un best-seller în lumea largă, cumpărată peste tot, deși nu neapărat citită peste tot. Nu pare forțat să propunem că, peste câțiva ani – când problemele contractuale vor fi fost rezolvate, poziția acestui mare filosof clarificată, căutarea lui Mensonge

finalizată, iar misterul rezolvat -, *La Fornication* se va bucura de o soartă fericită asemănătoare.

Pur și simplu nu există nicio îndoială în privința importanței *Fornicației*. Dar care exact a fost *natura* extraordinarei intervenții a lui Henri Mensonge în uimitoarea revoluție filosofică a timpurilor noastre? Aceasta este întrebarea care își așteaptă răspunsul; dar nu vom înțelege cu adevărat nivelul realizării decât dacă ne întoarcem, doar pentru un moment, în Paris în acei ciudați, mohorâți și totuși incitanți ani de după eliberare și încheierea celui de-al doilea război mondial, și la criza filosofică pe care a generat-o. Căci aceștia au fost, din punct de vedere filosofic, timpuri tulburi. Franța fusese un teritoriu ocupat până atunci și ocupația germană i-a divizat pe intelectualii francezi cum rareori mai fuseseră ei divizați înainte, cu siguranță cum nu mai fuseseră ei înainte de premiera *Ritualului primăverii* de Stravinsky. Unii fuseseră, trebuie să recunoaștem, colaboratori, susținători activi sau pasivi ai invadatorilor naziști. Alții luptaseră eroic sau asistaseră la Mișcarea de Rezistență. Totuși, alții acceptaseră responsabilitatea de a rămâne la birourile lor și a păstra acea crucială moștenire modernă de frică-și-cutremur kierkegaardian și angoasă heideggeriană pe care Al Treilea Reich⁸¹ se decisese atât de nemilos să le distrugă. Rareori mai fusese până atunci atât de aspru testată relația dintre gândire și acțiune; astăzi, în confortabila lume occidentală, fie ea și tulburată cum este, abia putem regăsi semnificația acestor întâmplări, deși, dacă încercăm să montăm de unii singuri un panou de separare a camerei după instrucțiunile puse la dispoziție de producătorul finlandez, asta s-ar putea să ne ofere un indiciu vag și fragil despre această criză. Niciodată înainte nu mai contase filosofia atât de mult, devenind o problemă referitoare nu numai la Frumos și Adevărat⁸², ci și la acceptarea supremă a datoriei și a responsabilității.

Nu-i de mirare atunci că anii ce au urmat imediat războiului au reprezentat o perioadă amarnică, conflictuală

și că, atunci când cafenelele și restaurantele au început să se reumple ușor cu intelectuali care se reîntorceau să își reia îndatoririle filosofice, mesele au început să răsune de strigătele despre *trahison des clerics*? 3 și *mauvaise foi*⁶⁴, cu sau fără *crevettes*⁸³. Ceea ce a descris Albert Camus⁸⁶ atât de puternic, când a apărut și el, drept „revoluția nihilistă a lui Hitler” ascuțise credința profundă în absurditate pe care gânditorii făcuseră experimente o mare parte a secolului. Era atomică începuse, Planul Marshall⁸⁷ debutase și nimic nu avea prea mult sens. Revolta plutea în aer, nenorocirea și alienarea erau universale, iar bereta neagră își făcuse binevenita apariție. Pentru toate tinerele minți serioase, care se strânseseră într-o seară la o cafea espresso ajunsă de curând la modă și evaluau ruinele lumii, era foarte clar că faimoasa întrebare pe care Heidegger o pusese secolului douăzeci – „De ce există ființa, și nu, mai degrabă, nimicul?” – cerea un răspuns imediat sau cel puțin o urgentă scrisoare de punere în așteptare. Acestea erau timpuri noi și aceasta era întrebarea pe care intelectualii de după război, care se confruntau cu o istorie a crizei moderne, trebuiau să stea liniștiți și să o rezolve. Și chiar asta au și făcut, încercând o varietate de răspunsuri, unii pe versoul vederilor, alții sub forma unor cărți majore care luară drumul Vestului, așa cum simptomele universale ale alienării de după război și ale anomiei se răspândeau ca uretrita non-specifică.

Nu poate fi nicio îndoială că, dintre toate răspunsurile, cel mai complex și convingător a venit de la ciudata și carismatica figură a lui Jean-Paul Sartre, profetul existențialismului de după război. Existențialismul nu era nou în sine și, într-adevăr, Sartre însuși studiasă absurditatea în profunzimi considerabile încă de dinainte de începerea războiului. Dar recente evenimente îi concentraseră mintea într-un mod minunat, în special în ceea ce privește Nimicul. Sartre, care fusese eroic în lupta împotriva Rezistenței, era astfel pregătit să clarifice pentru toți ideea că trăim cu toții într-o stare de greață⁸⁸, într-un univers fără Dumnezeu și părăsit al contingentelor viciate și

al ființării aleatorii, condamnați să ne naștem, să trăim în iad, și toate astea pentru niciun motiv întemeiat pe care să-l fi determinat cineva. Asta coincidea cu experiența majorității oamenilor condamnați să trăiască în acele timpuri, în special când se trezeau cu un cap nu prea limpede duminica dimineața. Astfel s-a născut marea mișcare a existențialismului sartrian de după război și abia dacă se găsea vreun tânăr gânditor care să nu fi fost dispus să accepte că lumea este în mod vădit absurdă sau cu siguranță stupidă într-un mod destul de evident și că trăim cu toții într-o stare de contingentă și alienare – incapabili să ne definim pe noi înșine, pe altcineva și nici măcar să ajungem la o decizie potrivită legată de ce voiam la micul dejun. Tineri rebeli apăruseră în toate orașele principale din Vest, majoritatea dintre ei scriind piese pentru Royal Court Theatre⁸⁹, susținând că existența părea neautentică și că era imposibil să simți senzații adevărate, mai ales dacă trăiai în Stoke⁹⁰.

O stare generală de mâhnire părea să se fi răspândit peste tot, dar noii tineri rebeli aveau un stil aparte. Ei se adunau peste tot purtând noile lor berete și șosete negre, se adunau în noile baruri unde se servea espresso și unde automatele de cafea funcționau tară fierbere, iar intelectualii fierbeau fără să funcționeze, ascultând discuri cu Juliette Gréco⁹¹, ridiculizând burghezia efemeră și ținând discursuri pe marginea lipsei generale de sens a vieții. Fetele purtau toate negrul existențialist, iar băieții erau cu toții clone ciudate ale lui Marion Brando, creând suspiciuni că la mijlocul anilor '30 făcuse un turneu secret prin Europa și lăsase dovezi în urmă. Oriunde te-ai fi dus, asta dacă vedeai vreun rost să te duci undeva, ceea ce nu se prea întâmpla în acele zile, nesfârșita tânguire a lui Juliette Gréco, care cânta despre infidelitate, neglijare și disperare totală, se auzea din difuzoare în timp ce toată lumea discuta despre *angoisse* și *le néant*. În general, erau vremuri bune și parcă nu te poți abține să dorești să se întoarcă.

În plus, existențialismul, deși uneori prost înțeles, nu

a fost în niciun caz o filosofie de nihilism total, și cred că majorității celor care au fost implicați în el le-a plăcut. La urma urmei, Sartre argumenta că umanismul poate fi recuperat, chiar dacă nu încă. Urmărind chelnerii în timpul lucrului și examinând oameni condamnați la moarte fără niciun motiv bine întemeiat, a ajuns la concluzia că ființa-în-lume ne era disponibilă cu condiția să nu o grăbim sau să o aducem la cote de exces. Greața și reaua-credință vor fi fost epidemice, dar puteau fi depășite dacă voiai să acționezi și alegeai să devii *engagé* sau măcar căutai o fată drăguță îmbrăcată în negru și îți dădeai întâlniri regulate. Cu siguranță că acum existența preceda esența, și nu viceversa, ca înainte de război. Dar esența era și ea disponibilă dacă era porționată cu atenție. Alegerile semnificative erau posibile, dacă îți dădeai seama că îți făceai alegerile nu doar pentru tine, ci și pentru toți ceilalți. Sartre admitea că acest lucru era dificil, ca în faimosul lui exemplu filosofic al bărbatului din restaurant care comandă pește și nu își aduce aminte dacă tot restul lumii bea apoi vin alb sau roșu. Și totuși, Ființa totală era la dispoziția tuturor și Sartre a demonstrat că era posibil să recuperezi, dacă nu Realitatea însăși, cel puțin ceva asemănător cu ea, chiar dacă într-o nuanță ușor diferită.

Acesta era așadar Parisul pe care Mensonge l-ar fi știut și prin care s-ar fi plimbat dacă ar fi trecut pe acolo în această perioadă ametoare și vitală. Dar acum, știindu-i obiceiurile nepăsătoare de călătorie, credem mai degrabă că nu a făcut-o. Totuși, dacă ar fi fost cumva în oraș în acest timp, ceea ce s-ar fi putut întâmpla cu puțin mai multă grijă din partea lui, s-ar fi întâlnit cu siguranță cu Jean-Paul Sartre și constanta și remarcabila lui însoțitoare Simone de Beauvoir⁹² găsindu-i în timp ce își făceau rondul obișnuit pe la cafenelele unde se strâneau discipolii lor, ea sprijinindu-se pe brațul lui sau el pe al ei, în funcție de momentul zilei. Cu siguranță s-ar fi întâlnit și cu tovarășul de arme și uneori adversarul său Albert Camus, în timp ce stătea la terase sau la etajele autobuzelor pariziene cu bot ca de porc și discuta mitul lui

Sisif cu discipolii săi (erau mulți discipoli în zilele acelea), mit despre care s-a crezut inițial că era o boală sexuală gravă, dar care curând a fost văzut ca o profundă parabolă umană despre cum trăim noi cu toții împingând pietre pe pante. Dacă ar fi avut câțiva franci în buzunar, s-ar fi dus cu siguranță la teatru și ar fi văzut *clocharzii*⁹³ lui Samuel Beckett, stând sub copaci morți sau în coșuri de gunoi și așteptând, împreună cu publicul, să se întâmple ceva⁹⁴. Dacă nu ar fi făcut acest lucru, s-ar fi plimbat iară îndoială de-a lungul cheilor sau prin tunelurile de la metrou și ar fi văzut *clocharzii* altcuiva făcând același lucru fără să dea bani. Sau ar fi luat în mână faimoasa trilogie de romane a lui Beckett, citind despre personaje care se absentează pe ele însele și se transformă în cele din urmă în niște mingi de ping-pong, ceea ce s-a întâmplat de fapt și cu el. Ar fi devenit cu siguranță conștient de viziunea modernă asupra omului decăzut ca o creatură întunecată, fără Dumnezeu, rătăcind într-o stare de uitare printr-un univers abandonat, căutând o ieșire pe care cineva tocmai a încuiat-o cu câteva momente mai înainte sau o altă viziune în care, închiși fiind într-o celulă sau vreo cameră albă, încercăm să descriem și să așezăm cele mai mici fragmente ale existenței noastre pe foi de hârtie care sunt luate și duse în fiecare noapte și pe care nu le mai vedem niciodată, ceea ce se întâmplă cu mine în majoritatea dăților. Ar fi observat importanța capitală a filosofiei moderne și, de asemenea, dificultatea ei majoră – și anume că, în timp ce gândirea serioasă are de obicei un efect erotic asupra sexului opus, la-momentul în care acest efect s-a produs tu ești de regulă prins într-o criză epistemologică atât de copleșitoare încât ești incapabil; să profiți de situație.

Ce seră intelectuală ar fi întâlnit atunci Mensonge, dacă ar fi sosit în Paris spre sfârșitul anilor '40, când se întâmpla totul. Dar, vai, credem că este posibil să fi apărut opt sau zece ani mai târziu, moment în care atmosfera se schimbase complet. Până la acea dată, mijlocul anilor '50, existențialismul era epuizat, făcând loc modurilor post-existențialiste de gândire. Acestea puneau sub semnul

întrebării optimismul și umanismul lui Sartre și tratau condiția umană într-o manieră chiar nouă, sugerând că nu există așa ceva. Eroic, ca de obicei, scriitorii dădeau tonul. Până la începutul anilor '50, noua stare de spirit își lăsase amprenta prin ceea ce era *le nouveau roman*⁹⁵ - despre care ar trebui să ne amintim că a sosit puțin înainte de *nouvelle vague*⁹⁶, puțin mai mult înainte de *nouvelle critique*⁹⁷, cu siguranță înainte de *nouvelle cuisine*⁹⁶ și înainte cu cel puțin un deceniu de *nouvelle Beaujolais*⁹⁹. Romanele lui Robbe-Grillet¹⁰⁰, Butor¹⁰¹, Sarraute¹⁰² și alții contestau întreaga tradiție a realismului, prezentându-l ca pe o invenție a oamenilor care credeau că există ceva undeva. Respingeau umanismul tragic al lui Sartre și Camus, declarând că romanul nu era nici despre tragedie, nici despre umanism, ci prezenta doar, după cum spunea Robbe-Grillet, „suprafața fără sens, fără rațiune și amorală a lumii”. Asta însemna că romanele erau făcute din lucruri - *choses*, așa cum erau ele atunci numite - care pur și simplu stăteau acolo privindu-ne aspru tot timpul, deși nu exista un „noi” propriu-zis, de vreme ce noul roman respingea erezia interiorității. Într-adevăr, romanele nu mai puteau avea personaje care să gândească și să dea sens lucrurilor. Acestea trebuiau înlocuite de articole de mobilă și mici insecte moarte care își luau responsabilitatea pentru acțiune și care se găseau adesea în roluri pentru care nu erau înzestrate să le joace. *Nouveau roman-ul* era, de asemenea, anti-transcendental și refuza, spunea Robbe-Grillet, să fie „un preludiu pentru dimensiunea *de dincolo* a metafizicii”, transformând astfel ficțiunea și lăsând-o în condiția postmodernă în care o găsim și azi, stând adeseori năucită.

Nouveau roman-ul avea să își găsească un corespondent cinematografic în noul val al lui Godard, Truffaut și Chabrol¹⁰³, care demonstrau că moartea Autorului ducea la emergența *auteur-ului*, arătând că, chiar și într-un univers neguvernabil, există, de obicei, cineva, undeva, care deține controlul. Reducând mult decorul și ținând alte camere în focus, ei au dovedit că

filmele erau doar ficțiuni despre ele însele, și într-adevăr acelea erau niște timpuri când toată arta era despre ea însăși, cărțile erau despre scrierea cărților, iar clădirile erau despre construirea clădirilor. Astfel, arhitectura a devenit și ea postmodernă, iar forma a încetat să mai fie o sclavă a funcției, ceea ce este și motivul pentru care zgârie-norii au acum acoperișuri cu țiglă curbată. Întreaga artă a devenit un fond de citate eclectice de citate din alte arte și era clar, după cum spusese André Malraux¹⁰⁴, că trăiam acum în epoca muzeului imaginar, când toate stilurile erau manifeste simultan. Muzeul imaginar era construit exact așa cum se cuvine, în forma Centrului Pompidou sau Beaubourg, care face unei clădiri importante ceea ce Dumnezeu ar fi făcut pentru umanitate dacă ar fi ales să pună intestinele în afara corpului nostru, în loc să le pună înăuntru. Exista, în mod limpede, un nou stil radical, exprimând temperamentul *nostru*, spiritul *nostru*, lumea *noastră* și dorința *noastră* nețârmurită de a cita bucăți de fragmente pe care credeam că ni le amintim, dar pe care nu ne deranjam să le verificăm cum trebuie. Nu era nevoie decât ca acestui spirit de „reflexivitate” să i se dea propriul său fundament filosofic. Firește, curând i s-a dat și – poate chiar în momentul în care Mensonge începea să devină parizian – se năștea dispoziția de bază pentru structuralism.

Structuralismul i-a urmat existențialismului, dar nu s-a dispensat în totalitate de atmosfera lui – probabil unul dintre motivele pentru care, după cum a arătat John Sturrock, nu poți ieși să găsești un bun club de noapte structuralist, deși nu ducem lipsă de o bucătărie structuralistă bazată pe mentă și kiwi (sau, cel puțin, există o lipsă, dar ea se află în farfurie și trebuie să plătești pentru ea). Și-a demontat totuși multe dintre propriile premise și a convertit temelia altora. Sartre pretinsese că existența preceda esența, dar structuralismul a arătat că asta nu era adevărat, de vreme ce în lumea pe care o vedeau ei nu exista niciuna, nici cealaltă. Acolo unde Sartre susținuse că omul este un proiect care posedă o

viață subiectivă, „spre deosebire de o ciupercă sau de o conopidă”, structuraliștii nu vedeau nicio diferență. Astfel, ei au contestat toată Ființa pe care Sartre încercase să o recupereze din Neant și au declarat că Neantul a câștigat. Susținând că nu există niciun „subiect” ontologic în sensul unei conștiințe continue care știe unde se află în lume, au dovedit acest lucru oprindu-i pe călătorii care coborau din avioanele transatlantice și întrebându-i în ce țară credeau că se află. Astfel, ceea ce susținea Sartre despre alegere – „Omul este ceea ce face el din sine” – era iluzoriu; când stăm în fața a două uși, una marcată de o siluetă în pantaloni și cealaltă în fustă, avem iluzia alegerii, dar nu realitatea ei, de vreme ce nu facem decât să răspundem la semne, deși situația se prezintă diferit în Turcia. Mai presus de toate, ei contestau întreaga tradiție a cogito-ului cartezian, arătând că Descartes l-a înțeles destul de greșit pe Montaigne, care nu propusese deloc dihotomia minte-trup, ci doar cerea returnarea unei cărți.

Pe scurt, structuraliștii au arătat că deciziile noastre au fost construite de limbaj cu mult înainte ca noi să fi apărut, iar condiția umană nu seamănă cu un om condamnat la moarte fără vină, ci mai degrabă cu terminalul patru al aeroportului Heathrow. Filosofia nu era preocupată de Ființă și Neant, Nenorocire și Alienare; era un studiu al limbajului. Saussure și semnificantul său flotant erau rechemati în funcții, iar pentru criticii cu rigoarea radicală a unui Roland Barthes să pierzi o noapte cu *Fedra* lui Racine și să studiezi imaginea naturii era mai degrabă o treabă pentru un băiat decât pentru un bărbat. Venise vremea să fie scoasă critica literară în viața reală sau, și mai bine, să fie introdusă viața reală în critică. Astfel, dezvoltând ceea ce urma să se cheme *nouvelle critique*, Barthes a arătat cum metoda critică putea fi aplicată la aproape orice, de la luptele libere până la reclamele pentru detergenți – de vreme ce, dacă totul este o formă a limbajului, totul poate fi citit ca și cum ar fi un text. Ne putem imagina ce impact puternic trebuie să fi avut asupra studentului Mensonge în timpul vreunei seri în

care Barthes stătea cu studenții din grupa lui și citeau împreună o farfurie de cartofi prăjiți cu biftec¹⁰⁵, până când li se spunea fie să mănânce, fie să părăsească localul. Aici, așadar, era lumea filosofică în care avea să se făurească realizarea mensongiană.

Bineînțeles că biftecul și cartofii prăjiți cu Barthes erau doar una dintre multele noi experiențe intelectuale care compuneau ambianța ineditei gândiri a lui Mensonge. Până la această dată, marele Claude Lévi-Strauss¹⁰⁶ renunțase la preocupările lui anterioare din comerțul cu haine pentru membrele inferioare – se zvonește că lucrase în acest domeniu cu un alt filosof francez, J.-F. Lyotard¹⁰⁷ – și producea acum o nouă revoluție în sfera antropologiei. Cercetând triburile braziliene, în special la Paris, el a putut demonstra că toate societățile sunt structurate în conformitate cu unele mituri coerente care pot fi citite ca un sistem dacă ne amintim să înlocuim toți semnificații cu semnificanți. Prin urmare, se aplică exact aceleași coduri sau principii, orice s-ar întâmpla să facem în interiorul unei culturi – să vânam animale, să pregătim mâncare, să construim case, să inventăm mituri despre zei sau să schimbăm soții –, deși el a recunoscut că, într-adevăr, unele dintre aceste activități sunt mai distractive decât altele. El a stabilit, de asemenea, că în majoritatea culturilor femeile funcționează ca unitate de bază a unei valute sau a unui curs de schimb, deși nu toți recepționerii de la hoteluri le vor accepta, motiv pentru care este mai bine să călătorești și cu o carte de credit binecunoscută. A demonstrat, de asemenea, că *la pensée sauvage* nu era în niciun fel diferită de mentalitatea unor societăți mai cultivate. Astfel, lucrând, de la o distanță destul de sigură, cu tribul de canibali Pukipuki din Melanezia, a descoperit că explicația pe care ei o dădeau pentru faptul că mâncau doar cele mai atractive femei tinere era aceeași cu cea dată de L'Escoffier¹⁰⁸ pentru refuzul celor mai slabi și sfrijiți pui și gătitura celor mai grași și mai buni, singura diferență fiind că ei cereau mai puțin pentru rezervarea mesei.

Și, după cum ar fi realizat și Mensonge, un mare *bouleversement* asemănător se producea în domeniul istoriei, unde Michel Foucault își lăsa deja importanta amprentă. Foucault demonstra că toată istoria se întâmpla în același timp, și nu într-o succesiune, cum se crezuse eronat înainte. Înțelegerea acestui fapt a debarasat gândirea istorică de narcisismul ei transcendental, precum și de mitul originilor pierdute și de multe altele. Foucault a dezvăluit că nu mai există cauze și efecte, sau cel puțin nu în această ordine, și astfel nu mai era posibil să dai examene scrise pe acest subiect. Foucault îl urma pe

Nietzsche din *Ecce Homo*, unde demonstrase absurditatea întregii cunoașteri. A putut demonstra acest lucru strângând laolaltă o mare cantitate din această cunoaștere și nereușind apoi să demonstreze că ea are sens, de vreme ce orice discurs trebuia să fie doar despre discurs și despre nimic altceva. Arătase deja că „nebulia” și „echilibrul mintal”, „boala” și „sănătatea” erau doar invenții lingvistice derivate din sistemele de putere predominante și se întâmpla să fie aplicate oamenilor care nu se simțeau prea bine mintal sau fizic. Și se prea poate ca Mensonge să fi știut că Foucault începea deja să își conceapă, dacă acesta este cuvântul, monumentală *Istorie a sexualității* și să declare că sexualitatea era „un domeniu de semne ce se cer descifrate”, un mesaj foarte apropiat de cel din operele lui Mensonge. Nici până astăzi nu știm exact cine a incitat pe cine mai întâi – Foucault pe Mensonge, sau Mensonge pe Foucault? Ceea ce știm totuși este că, cel puțin în privința publicării, Mensonge avea să își dea drumul, cum se spune, primul.

O altă posibilă influență timpurie ar trebui menționată. Aceasta aparține psihanalistului francez Jacques Lacan, o persoană a cărei stăpânire a corpusului lui Freud a fost general recunoscută ca fiind unică. Într-adevăr, felul în care el a adaptat și transpus gândirea freudiană la atmosfera din Parisul anilor '50 este unul dintre marile triumfuri ale conversiei intelectuale, comparabil cu apariția hamburgerului la McDonald's doar

câțiva ani mai târziu. Conștient fiind că francezilor le venea greu să accepte întreaga noțiune de Inconștient, de vreme ce, în mărețul spiritul de *clarté*, presupuneau că inconștientul nu făcea decât să confirme ceea ce ei se deciserseră să facă în toată puterea logicii, Lacan a putut să demonstreze că Inconștientul era un alt sistem de scriere, „structurat ca o limbă”, și că, din fericire, limba era franceza, și nu germana și era așadar mult mai spiritual decât se crezuse. Arătând că ceea ce numim noi vise sunt de fapt o serie de jocuri de limbaj cu cuvinte franceze spuse înainte de culcare, a fost capabil nu doar să îndepărteze suspiciunile franceze, dar și să stabilească dominația culturii franceze *chiar la nivelul lui id*. Bineînțeles că nu este greu să observăm importanța tuturor acestor aspecte pentru *La Fornication comme acte culturel*.

Așadar, Parisul în care Mensonge, indiferent de obiceiurile lui, trebuie să fi sosit până la acest moment era un loc al ideilor noi extraordinare, idei ce vor domina gândirea următorilor douăzeci de ani. Dislocarea subiectului și înlocuirea lui cu limbajul; înțelegerea faptului că, în general, cultura era un sistem de semne schimbate la diferite cursuri de schimb; eliminarea tuturor prezențelor metafizice și transcendente; demitizarea identității burgheze, desacralizarea structurilor de putere și deconstrucția sexualității – toate acestea se petreceau pe străzi și în cafenele și erau turnate în mintea trează a tânărului filosofic Mensonge. Continuându-și îndeletnicirile ca militant sau scriind cronicile pieselor pe care refuza cu îndârjire să le vadă, Mensonge trebuie să fi meditat, tachinat, contestat, suspicionat, descoperit și să fi încercat să asocieze ceea ce erau încă multe piste disparate, ducând într-un punct sau altul. Ceea ce așteptau cu toții, lucrul de care aveau cu toții nevoie era sosirea centrului fără centru, a prezentului fără prezent, a scrierii fără scriitor, a semnului fără semn, care avea să unească și să pună totul în adevărata lipsă de relație. Ceea ce se cerea era, evident, o grandioasă unificare, o supremă *jouissance*.

Dar cine avea să o ofere? În ciuda naturii lor enciclopedice, niciunul dintre gânditorii majori nu părea să fi produs deconstrucția sumativă, negația supremă. Din fericire, după cum știm acum, sau ni se pare că știm, exista cineva. Cartea care să unească piesele tocmai despărțindu-le era deja scrisă într-o cameră liniștită. Și autorul ei, sau mai degrabă cel care nu era autorul ei, ci cititorul care a scris-o primul, era nimeni altul sau probabil nimeni altul decât Henri Mensonge.

Vom ajunge imediat și la ceea ce a făcut exact Henri Mensonge pentru a schimba fața filosofiei moderne. Dar în acest punct din această narațiune se cuvine, poate, să explic cum am devenit eu – sau egoul care alege să poarte numele meu – atât de interesat de filosofie și angajat în ciudata și obscura istorie a acestui om important. Ar trebui, cred, să vă spun că sunt genul de persoană moderată și meticuloasă, obișnuit să mă scol destul de târziu dimineața, după ce soția mea a plecat deja la un serviciu plătit, și să mă supun disciplinei și îndatoririlor riguroase ale studiului: ascuțitul creioanelor, făcutul cafelelor, mutatul foilor de colo-colo, dactilografierea unei scrisori către fata drăguță de la poștă cu care se pare că am legat un fel de prietenie, și în felul acesta să mă cufund în acel zbucium solicitant al activității și raționamentului erudite care îmi umple viața de atât de mult timp și cu atâtă satisfacție. Sunt, așa cum am presupus dintotdeauna, doar un cărturar de modă veche, care nu este de obicei atras de cea mai recentă tendință sau cel mai nou moft. Munca mea constă în planificarea și poate, într-o zi, chiar producerea unei noi ediții critice a operei poetului elisabetan Chidiock Tichborne (1558? – 1586), atât de nedrept omis din noul *Oxford Companion to English Literature*, a cărui foarte scurtă *œuvre* își cere de multă vreme o reabilitare serioasă. Am devenit apoi, cu timpul, atras de opera a trei erudiți extraordinari – chestertonianul și gnosticul argentinian J.L. Borges, ruso-americanul specialist în Pușkin și lepidoptere V.V. Nabokov și cartezianul franco-irlandez S. Beckett – și, descoperind că

toți trei au scris ficțiune în timpul lor liber, am căpătat treptat un modest interes în acest domeniu.

Sondând mai departe, aveam să aflu curând că încântătoarele, chiar dacă ocazionale, contemplări ficționale au reușit întrucâtva să trezească admirația și imitația unui întreg corpus de tineri neofiți americani care se hotărâseră să ducă romanul mai departe pe calea obscurantismului experimental din care părea să arate periculoase semne de deviere în anii '50. Acești tineri, Barthes și Barthelme, Coover și Carver, Gaddis și Gass, Sorrentino și Sukenick, ca să numim doar opt dintre ei sau poate patru, scriau un tip de roman contemporan american care avea multe în comun cu *nouveau roman*. Așa că, în mod curajos, au ales să se dispenseze de tramă, personaje, incipituri, excipituri și, fără îndoială, în unele cazuri, chiar și de publicare. Aceasta era, după cum aveam să aflu, noua artă a postmodernismului și, în mod natural, am devenit un *aficionado* 09. Am descoperit cum să îmi perturb simțurile puțin, cum să deosebesc un Hawkes de un Handke, mi-am așezat biblioteca în ordine alfabetică inversă, în maniera postmodernă, am învățat să mă comport sceptic în fața realității și în scurt timp am devenit un fel de expert în suprași meta -, superși post-ficțiune. Nu după mult timp, eram foarte căutat pentru cursuri scurte în săli întunecoase, în fața unor grupe meditative și promițătoare în rândul cărora aceste aspecte trezesc, evident, cea mai intensă exaltare. Căutând o explicație pentru filosofia fundamentală a acestei ficțiuni a codurilor neordonate și câmpurilor de joacă lexicale, m-am trezit citind critica de fond. Asta m-a condus la revoluția structuralistă și deconstructivistă care nu făcea, mi-am dat seama, nimic în plus pentru viitorul filosofiei față de ceea ce făcea post-romanul pentru viitorul ficțiunii.

Bineînțeles că am fost prins și am început să citesc intens pe acest subiect. Nu a mai durat mult până a început să îmi domine gândirea și scrisul - sau, după cum am ajuns să înțeleg, viceversa. Așadar, în ultimii aproximativ zece ani, mi-am petrecut majoritatea orelor de

trezie, care oricum nu sunt multe, urmând căile abstruse ale subiectului, urmărind ciudatul semn flotant ici, citind necrologurile din *London Times* colo, pentru a mă ține la curent cu moartea autorului, și așa mai departe. Astăzi, cred că pot pretinde că am avut o influență considerabilă în domeniu. Astfel, în problema „șosetei erudite” a lui Walter Benjamin, care a generat multe dispute legate de faptul dacă o șosetă este plină sau goală, am putut demonstra într-o manieră savantă că Benjamin știa prea puține despre șosete, preferând să își căptușească pantofii cu vechi manuscrise ale lui Kafka atunci când vremea era mai capricioasă. La fel de importantă a fost și intervenția mea în marea dispută între Jacques Lacan și Jacques Derrida asupra subiectului din *O scrisoare furată*, un faimos punct dificil al deconstructivismului. Am fost norocos reușind să demonstrez că scrisoarea nu a fost de fapt furată, ci doar pierdută de Poe în intrândul unei canapele și recuperată ulterior de acesta. Am produs o serie de lucrări de o importanță rezonabilă legate de paradigmele hegemonice într-o suburbie din nordul Leicesterului, corelând conceptele târzii ale lui Althusser¹¹⁰ cu acelea de mijloc ale lui Laurie Taylor¹¹¹. Și am publicat, de asemenea, în revista *Pos*, câteva lucrări importante despre citirea eronată radicală a textelor literare, majoritatea dintre ele fără ca eu să intenționez așa ceva.

Astfel, serviciile îmi sunt destul de des căutate, deși, ca un bun borgesian, rareori îmi părăsesc biroul și mă deranjez să mă aventurez în lume, de vreme ce aceasta oricum a fost dovedită a fi un concept neadecvat. Cu siguranță, nu sunt unul dintre acei noi profi-turbo sau intelectuali moderni de clasă club care călătoresc constant în jurul lumii cu tunsorile lor Vidal Sassoon¹¹² și cu diplomatele lor închise cu cifru, ținând câte un curs ba în Belgrad pentru Consiliul Britanic, ba în Copenhaga pentru Institutul Goethe, ba pentru Clubul Rotary din Toronto, ba pentru mic-dejunul literar sub deviza o-sută-de-dolari-farfuria de la Clubul Salvați Balenele din Dallas, Texas, așa

cum fac foarte mulți dintre colegii mei din mediul academic în zilele astea. Și nici nu sunt vreun adept al acelei grotești invenții moderne, conferința universitară, căci nu m-am dat niciodată în vânt după ecusoanele de plastic, pălăriile de hârtie, fluierăturile admirative și șirurile de conga prin sala de mese, nici măcar când eram în intimitatea propriei mele case.

Totuși, cu câțiva ani în urmă, am fost invitat, datorită forței lucrărilor mele, să iau parte la un „congres literar global”, unul dintre acele evenimente de care mi s-a vorbit mult, dar în care aveam puțină experiență reală, sexul fiind o alta. Aceste ocazii absurde au loc de obicei, după cum m-au avertizat colegii mei universitari, în vreun climat îndepărtat și arzător unde soarele neobosit îți dă dureri de cap, sunetele valurilor care se sparg la mal întrerup cu un ritm înnebunitor vreo dezbatere serioasă asupra contrafactualului optativ în lucrările elegiace, iar sunetul deranjant al cuburilor de gheață în pahare îți strică serile în care singura ta dorință este să te pui perfect la curent cu lucrările colegilor tăi, cu mulți dintre ei nemaiîntâlnindu-te după ce te-ai despărțit după prânzul de la restaurantul Gay Hussar în Soho cu cel puțin două zile înainte. Atât de serioși au fost colegii mei în a mă avertiza asupra neplăcerii provocate de așteptarea în scaunele VIP ale aeroporturilor, asupra dificultății de a căra whisky-ul și tutunul de la magazinele *dutyfree* pe distanțe lungi, asupra manierelor iritante ale însoțitoarelor de bord de pe liniile aeriene care îți cereau cu insistență să te servești cu pui Kiev și cu coniacuri de care nu ai nevoie și asupra nesfârșitelor bătaii de cap legate de *room-service*, prosoapele în exces și canalele porno prin cablu care murdăresc acum atâtea hoteluri străine, încât mi-am făcut întotdeauna un principiu din a refuza imediat astfel de invitații, preferând să stau acasă pentru a mă asigura că acoperișul rămâne acolo unde îi este locul, iar coșul de gunoi este golit periodic.

Astfel, acum câțiva ani, când am fost solicitat prin telefon să iau parte la nu știu ce Festival Literar

International de acest fel, am fost la început destul de ferm în a refuza, după ce mi se făcuseră în prealabil niște relatări îngrozitoare ale unor asemenea evenimente. După câte înțeleg, de obicei e vorba de vreun bătrân câștigător al Premiului Nobel din vreo țară precum Ciadul care a încetat de mult să mai scrie, dar dorește să facă o declarație foarte importantă asupra dezvoltării odei în Lumea a Treia. Se mai află acolo o importantă delegație din Rusia, pentru a le aminti scriitorilor importanța scrierilor despre fraternitate, prietenie și concordie, cu referiri speciale la recoltele viitoare de cereale, și o delegație și mai mare din Statele Unite, amintindu-le scriitorilor să nu facă toate cele mai sus menționate și dorind în schimb să discute despre marele progres în ficțiunea americană, care se dovedește apoi a fi unul în bani gheață. Francezii vin și insistă ca totul să fie tradus de interpreți în limba lor, chiar și meniurile din restaurantele franțuzești, iar britanicii vin și cer ca acestea să fie traduse la loc. Toate prelegerile trebuie ascultate la căști, care, pe lângă faptul că răspândesc infecții, se dovedesc a nu funcționa cum trebuie, astfel încât poți ajunge să asculți canalul de comedie, prezentat de Alan Coren¹¹³. Se dau întotdeauna rezoluții importante, împotriva sorții și a morții și în favoarea eternității, precum și despre nevoia de a invita mai multe femei la următorul congres de peste cinci ani, când acei scriitori bărbați care nu acceptă acest lucru o vor fi făcut-o. Apoi se schimbă adrese, contracte de dragoste sunt pecetluite pentru totdeauna și cu toții se întorc la realitate, care teoretic nu există, și la soția care s-ar putea să existe, cu geamantanul de haine murdare care există cu siguranță. Nu veți fi surprinși să aflați că am refuzat.

Cu toate acestea, cea care m-a sunat, o tânără cu siguranță instruită profesionist în arta seducției telefonice, a fost insistentă. Mi-a pus în vedere că, în eventualitatea în care nu reușesc să ajung, avansul la grantul de care beneficiaam avea să se subțieze până la dispariție. Mai mult decât atât, aș fi pus într-o situație dificilă un public de mii

de oameni, majoritatea șefi de stat și ambasadori care aveau să traverseze terenuri sălbatice pentru a mă audia. Doris Lessing și William Golding, Margaret Drabble și John Fowles, Christine Brooke-Rose și Barbara Taylor Bradford acceptaseră deja – însă numai cu condiția să particip și eu. Într-un fel sau altul, acordul mi-a fost smuls și astfel, câteva săptămâni mai târziu, m-am trezit punându-mi în bagaj pastilele antidiareice, umplând portofele mari cu multe feluri de bancnote și plecând spre acest eveniment.

Înțelesesem din conversația noastră telefonică imperfectă că locul de întâlnire era Austria; dar m-am trezit că mă îndreptam spre nu știu ce loc de la antipodi. Această călătorie a însemnat un zbor de câteva zile la clasa a patra a unui avion complet echipat în care, pentru nu știu ce motiv, fiecărui pasager i se dăduse locul 55F, unde se întâmpla să stau eu. Cearta provocată de acest incident nu se încheiase încă la momentul la care am ajuns la prima noastră destinație, Pellagra, care gemea atunci de numeroase culturi și stiluri de viață, mii de ani de istorie și nenumărați indivizi în viață care se uitau la patru filme mediocre cu muzică de fundal de proastă calitate, toate cu Chevy Chase în rolul principal. Când am ajuns la destinația noastră de la antipodi, izbucniseră deja semne de holeră și panică generală și de aceea ne-au stropit cu pompe cu insecticid înainte de a ne da voie în țară. O mică delegație de personalități culturale ne-a întâmpinat la aeroport și ne-a dat fiecăruia câte un urs koala împăiat înainte de „a ne înainta”, după cum au spus ei, spre nordul statului, unde se ținea conferința, în condiții ecuatoriale extreme.

Când am ajuns acolo s-au împlinit prompt toate așteptările noastre cele mai rele. Lessing și Golding, Drabble și Fowles, Brooke-Taylor și Bradford Rose erau absenți și absente sau cel puțin nu erau prezenți și prezente, trimițând scuze transparente. Recepția se ținea la postul local de televiziune, astfel încât scriitorii faimoși în toată lumea să poată fi văzuți în direct cum cad după ce îi lovește berea locală cu patru de X114. Au urmat alte patru întâlniri cu bere din belșug, înainte de a fi cărați la

autobuze și conduși până foarte adânc în pădurea tropicală locală, unde, după cum ni s-a spus, urma să aibă loc partea intelectuală a conferinței. Undeva în mijlocul sălbăticiei, o natură benefică și un abil guvernator de stat concepuseră un amplasament pentru un campus modern atât de izolat încât niciun centru de populație în viață să nu fie corupt de el. Păsările kookaburra țipau ascuțit din arborii de gumă, gazdele noastre erau aproape goale în afara unui petic din jeans purtat în zona coapsei și am fost cazat în căminul studenților cu alți trei colegi de conferință în cameră, dintre care doi vorbeau un dialect fino-ugric, iar al treilea absolut nicio limbă.

Eram pregătit să nu fac nimic altceva decât să mă bucur de congresul care avea să urmeze, dar pe parcurs – și mi s-a spus că asta se întâmplă frecvent la congrese – cele mai rele așteptări ale mele au fost contrazise. Scriitorii, deși nu foarte citați, s-au dovedit afabili și și-au arătat față de intelectual și critic loialitatea specifică unui câine, așteptată în mod normal, dar rareori primită. Campusul s-a dovedit o comoară de gândire contemporană, cei care lucrau acolo fiind în special *émigrés* din Islington¹¹⁵ care fugiseră din cartier după dezamăgirile din 1968 și-i predau acum pe Althusser și Kristeva¹¹⁶ studenților locali. Ca o pură întâmplare, majoritatea dintre ei veniseră direct de la stâne și era clar că nu purtau altfel de haine decât pantaloni scurți și șlapi. Totuși, în afară de faptul că maniera lor obișnuită de a se adresa unul celuilalt, atunci când se întâlneau pe holuri, era un apăsător „Până la fund, colega”⁷, s: au dovedit în mod limpede un sol mai mult decât fertil pentru cursurile despre diferențele între perioada de început și cea de sfârșit a creației lui Foucault, care reprezentau cea mai mare parte a curriculumului.

Nu era deloc surprinzător ca abordările structuraliste și deconstructiviste să joace un rol important în cadrul conferinței, spre uimirea contingentului adept al lucrărilor celor de la Mills and Boon”⁸ din Londra, și că expunerea mea despre „Derrida și Deleuze, două viziuni asupra

himenului” a fost primită destul de bine. Prezentările noastre au fost ținute afară, în bătaia soarelui. Acest fapt, conjugat cu circulația liberă printre meseni a gamelelor de bere specifice locului” 9, ar putea explica de ce, în a treia zi, când un vorbitor s-a ridicat și a început să vorbească despre Henri Mensonge, reacțiile noastre au fost întârziate. Era pe la apusul soarelui, dacă nu era cumva răsăritul lui, și vizibilitatea era slabă; aveau să se stârnească ulterior dispute adânci legate de faptul dacă persoana care a început acum să ne captiveze era, de fapt, Mensonge însuși. Faptul că dispăruse ulterior, dar, de fapt, și anterior, făcea acest lucru posibil; pe de altă parte, s-au purtat dezbatări numeroase avându-l ca subiect pe un faimos intelectual australian care trăia în sălbăticie și scria un roman de Booker Prize¹²⁰ și care lucra la hermeneutica lui Mensonge de mulți ani. Prelegerea a fost o experiență copleșitoare, minunea unei vieți întregi; și, în mod natural, m-am apucat apoi de lucru pentru a face cercetări mai adânci privind-l pe acest gânditor nou pentru mine și cu adevărat radical.

În mod ciudat, căci acest lucru mi se întâmplă arareori, norocul avea să-mi zâmbească. Un membru al facultății locale, auzind întrebările mele, m-a invitat la un pahar pe malul unui braț de râu din apropiere. Acolo mi s-a revelat ca fiind întrucâtva cunoscător în ale subiectului după ce, a spus el, petrecuse (în ambele sensuri ale cuvântului) o iarnă la Paris și a putut să îmi răspundă la câteva dintre întrebările mai puțin profunde. Mai aproape de subiect, la un moment dat seara târziu, sau poate dimineața devreme, a băgat mâna într-un mare buzunar australian și a scos a carte mică și uzată. Atunci am văzut prima dată *La Fornication comme acte culturel*, și la început nu a părut promițătoare. Copia fusese pătată cu diferite tipuri de sucuri și părea să nu mai poată fi recondiționată. Totuși, după ce am dat doar câteva pagini, m-am trezit că bag mâna în buzunar și torn de acolo întreg conținutul portofelului meu într-un schimb financiar. La început, tânărul intelectual a fost refractar în a se despărți

de premiul lui, dar i-am promis o recomandare bună pentru o slujbă în altă parte și o fotocopie a cursului meu. Aceste promisiuni, bunătățile monetare pe care le turnam pe el ca un duș și starea sa fizică generală l-au făcut, în cele din urmă, să cedeze.

Când am inspectat cartea mai îndeaproape, am descoperit că îi lipseau câteva pagini și că prietenul meu păstrase niște relatări codate ale cuceririlor lui sexuale pe pagina de titlu a cărții. Chiar și așa mi-am dat seama că intrasem în posesia unei rare și neobișnuite comori, că țineam acum în mâini - sau într-una dintre ele, căci nu este o carte mare - o carte care avea să îmi tulbure toată gândirea și să îmi schimbe toată viața, dacă nu invers. Am citit-o și recitit-o pe tot parcursul zilei următoare, lipsind de la două prelegeri ale unor câștigători ai Premiului Nobel, dar și de la Ziua Gallipoli a cârnaților la grătar și a frigăruilor din fructe de mare. La început m-am împotrivit pe jumătate mesajului ei radical, nefiind dispus atunci, așa cum sunt acum, să recunosc intervenția decisivă pe care o făcea. Vorbitorul care era sau care a vorbit în locul lui Mensonge nu s-a mai întors deloc și tot atunci au dispărut și câteva sticle de whisky. Dar acolo, în acel improbabil spațiu sudic, având deasupra păsările kookaburra și eucaliptii, m-am confruntat direct cu geniul coplesitor al lui Henri Mensonge.

Nu voi uita niciodată acel moment, acel loc și nici dificultățile pe care le-am întâmpinat, din cauza unor date și companii aeriene înscrise greșit pe bilete, în a ne întoarce acasă la orice semăna cu Europa. Dar în timpul acelui nesfârșit zbor al companiei Bikini Atoli State Airlines și în timpul celor câtorva săptămâni pe care le-am petrecut în Guam în timp ce avionul era reparat, pur și simplu abia așteptam să-mi urmez și să-mi declar răspicat interesul în persoana lui Mensonge. În numeroșii ani de după acest eveniment, m-am dedicat unei cercetări asidue și complicate care începuse în acea seară întunecată, în acel loc de la antipozi. Am dezgropat cât de mult am putut din opera maestrului și completez acum o *bibliographie*

raisonnée adunând într-o listă toate lucrările care ar putea foarte bine să-i aparțină lui, dar și lucrările care ar putea foarte bine să nu-i aparțină; după cum se poate imagina, acest demers se va întinde pe multe volume.

Deși în mod normal cu greu mă dau dus din birou, am mers în numeroase week-end-uri la Paris, parțial încurajat de faptul că și fetei de la poștă îi place orașul. Aici am petrecut nenumărate ore fericite în Biblioteca Națională și, rătăcind prin diferite *boâtes*, am strâns amintiri și apariții pe jumătate ascunse ale celui care a făcut atât de mult pentru gândirea contemporană. Mai presus de toate, am tot încercat să pun cap la cap o ediție definitivă a *Fornicației* – sarcină deloc ușoară, trebuie să precizez, de vreme ce fiecare copie pare întrucâtva diferită de cealaltă, sugerând, la Imprimerie Kouskous, un stil de viață rar întâlnit în istoria tipăriturilor. Scopul meu a fost simplu – să fac cunoscută *La Fornication* unui cât mai numeros public. Asta sper că fac și acum, deși, bineînțeles, rămâne de văzut cât de numeroși vă veți dovedi. Totuși de un lucru putem fi siguri. Într-o bună zi, Mensonge va fi în sfârșit recunoscut, locul îi va fi înțeles, însemnătatea îi va fi văzută. Va fi atunci clar că nimeni nu l-ar fi putut trece cu vederea, că trebuie să fi fost dintotdeauna acolo. Dacă astfel voi fi jucat și eu un rol cât de mic în a-l ridica de nicăieri și în a-l pune undeva, atunci cred că viața mea, sau măcar o mică parte din ea, nu va fi fost complet – în ciuda a ceea ce spune toată lumea – în van.

Aceasta este povestea – mă tem că mult prea pe scurt spusă – a felului în care m-am imbarcat în această de-acum lungă căutare a misterului și a sensului, a urmei și a apariției prodigiosului Henri Mensonge. Dar mă veți întreba ce anume din paginile acelei cărți mici și murdare care s-a întâmplat să îmi cadă în mâini în acea junglă de la antipozi m-a convins că mă aflu în prezența, care urma să se dovedească a fi, de fapt, absența, unuia dintre cei mai mari, dacă nu chiar a *celui mai mare* gânditor din cea de-a doua jumătate a secolului XX. Ce pot să spun? Doar că intuiția extraordinară s-a combinat în acel moment cu buna

judecată caracteristică pentru a-mi arăta că intrasem în contact, într-un fel de a spune, cu acel om care distilase gândirea contemporană, dar și lipsa acesteia în singurul fel în care aceasta *putea* fi distilată, care dovedise, dincolo de orice urmă de îndoială, că gândirea nu mai putea merge pe calea neregulată pe care mersese secole întregi, ci trebuia luată de la început, și care luase în *La Fornication* o poziție radical nouă și nereușită înainte, pe care totuși va trebui să o urmărim curând cu toții.

Bineînțeles, asemenea tuturor descoperitorilor, am fost îndeajuns de naiv să presupun că doar eu făcusem această descoperire, solitar în opiniile mele înalte. Într-adevăr, oriunde m-aș fi uitat când m-am întors, am găsit dovezi clare ale nepăsării față de marele Mensonge. Eram singur, dar nu *întru totul* singur. Căci, cu trecerea timpului, am aflat, spre surprinderea mea, că mai erau și alții ca mine în lume. De fapt, cu timpul, a reieșit că exista o rețea mondială de mensongieni devotați, majoritatea, trebuie să-o recunoaștem, venind din cele mai ciudate locuri, care îl recunoșteau și ei pe omul nostru drept maestrul lor filosofic (*maître philosophique*). Corespondau unii cu ceilalți și chiar publicau, fie și numai ocazional, un *Newsletter Mensonge*, care nu numai că ne ține pe toți la curent cu lipsa de cunoștințe pe care o avem în privința lui, ci administrează și un foarte bun club de vinuri.

Dar asta nu a fost tot. În timpul cercetărilor mele pariziene, întorcându-mă în acel extraordinar, istoric moment când micul tratat al lui Mensonge și-a făcut apariția subtilă și uzată în librăriile mai puțin cunoscute din Paris, în acea zi crucială din anul 1965, sau la fel de posibil 1966, am aflat că nu trecuse neobservată. De fapt, multe minți strălucite observaseră deja ceea ce noi considerăm acum evident, și anume faptul că această carte era vestitoarea unei noi epoci, centrul unei mari schimbări, textul viitorului și, peste toate astea, un chilipir, deși nimeni nu spusese nimic în acel moment. Discutând acum cu mine, erau cu toții foarte bucuroși să laude această carte; și ar trebui să precizez aici tot sprijinul deloc de

neglijat de care m-am bucurat din partea Grupului René Tadlov de la Universitatea Paris III, fără îndoială grupul cel mai de seamă în studii postmoderne din Franța, cuprinzând devotați discipoli ai lui Mensonge.

Ceea ce afirmă ei este acum evident: cartea lui Mensonge a marcat momentul în care trecutul s-a oprit și prezentul a început. Ea afirma că existențialismul era *finito*, că structuralismul era *kaput*. Anunța un nou spirit ce urma să vină, spiritul pe care îl numim acum deconstructivism, și spunea că acesta se și terminase. Era, pe scurt, stadiul de început al unui mod de gândire cu totul nou, *al cărui rezultat el îl prezisese deja și la ale cărui concluzii logice el ajunsese deja*. Era clar că nu se putea merge mai departe de Mensonge și cu siguranță nu mai exista absolut nicio cale de întoarcere. Douăzeci de ani mai târziu, nu mai era nimeni în Paris care să nu se considere pe deplin informat sau informată – deci asta îi includea pe toți – și care să nu recunoască faptul că filosofia lui Mensonge era *dernier cri*, versiunea supremă. De fapt, a existat o singură provocare majoră și convingătoare a acestei viziuni. Este o ironie, poate, că această provocare avea să vină de la nimeni altul decât Mensonge însuși.

Cine știe dacă modestia lui caracteristică, riguroasa lui onestitate intelectuală sau dorința de a fi lăsat în pace l-au făcut pe Mensonge să declare public – sau cât se poate de public fără ca el să fie acolo – că această carte nu are nicio importanță, nu are nicio însemnătate majoră, este doar o glumă pentru a reduce la tăcere o amantă furtunoasă și, oricum, nu este scrisă de el? Nu putem răspunde cu certitudine la această ultimă întrebare, dar eu cred că este puțin din toate, precum și o expresie a spiritului deconstructivist în culmea sarcasmului său. Căci este tipic pentru Mensonge ca, atunci când îi este pusă în față o carte semnată de el, nu doar să nege că el îi este autorul, ci să încerce și să implice pe oricine altcineva, de la o anume Marie Carrotteuse până la, bineînțeles, forțele istoriei, culturii și limbajului. „Vai”, după cum obișnuiește el să spună (traducerea mea), „s-a întâmplat doar să fiu la

locul nepotrivit la momentul nepotrivit”. „Cu atât mai rău!”, a spus el cu o altă ocazie la un prânz cu un prieten căruia acum nu îi putem da de urmă. „Chiar dacă nu aş fi scris-o eu – şi cine dintre noi poate oare să spună dacă am făcut-o sau nu? –, *ceva* ar fi scris *ceva* care ar fi semănat foarte mult cu ea, deşi poate nu cu atât de multe glume bune”. „Sosise ziua cea mare, timpul se împlinise, gândirea aştepta vântul din pupa”, se spune că ar mai fi zis el altcuiva pe care, de asemenea, nu îl găsim. „Era cel mai bun moment, era cel mai rău moment, era ultimul moment, era primul moment; şi cineva mult mai bun ar fi făcut din asta un *Mensonge* mult mai bun”. Bineînţeles că totul pare o auto-denigrare spirituală tipică – şocantă, poate, căci se spune că este singura dată când Mensonge îşi rosteşte propriul nume în asociere cu cartea lui –, dar cred că ar trebui să interpretăm acest lucru drept ceea ce este el de fapt, un gest suprem de deconstrucţie, căci Mensonge caută, printr-o subminare, să clarifice suprema semnificaţie a operei lui.

Într-adevăr, tocmai acest aspect deconstructivist i-a descurajat, la început, pe contemporanii lui să îl ia pe Mensonge pe deplin în serios şi el a fost confundat cu un suprarealist timpuriu sau chiar mai rău. Acest fapt a fost, bineînţeles, absurd. Mensonge a fost de la început, în mod clar, un posistrukturalist, acceptând unele aspecte ale mişcării şi repudiindu-le ferm pe altele. Asemenea lui Barthes, el accepta că filosofia este o ştiinţă a semnelor, deşi nu unele atât de mari, şi era de acord că totul putea fi citit ca un text. Asemenea lui Foucault, el accepta vidul fundamental între semne şi lucruri, dar nu înţelegea de ce toată lumea voia să umple acest vid. Asemenea lui Derrida, el considera filosofia ca fiind o teorie a non-percepţiei sau o non-teorie a percepţiei, dar nu credea că asta însemna vreo *difference*. Asemenea Juliei Kristeva (care este sigură că l-a întâlnit o dată pe Mensonge la o cursă de ciclism prin Lyon şi au împărtăşit nişte gânduri, dar şi un pachet de biscuiţi), el era de acord că nu există poziţie filosofică privilegiată din care să vezi fiecare lucru, sau pe fiecare,

deși, spre deosebire de ea, el neagă în întregime abilitatea conștiinței de a se autoexamina în vreun mod sau măcar de a-și aminti ce a făcut ieri, în toate acestea sunt ecouri ale contemporanilor și indicii ale urmașilor. Structuralismul, aproba și el, era pe calea cea bună, dar nu ajunsese nici pe departe la concluzia logică pe care o căuta. Acum, spunea el, era timpul să-i dăm o concluzie. Problema era că structuralismul arătase just baza crizei filosofice, care, într-adevăr, rezida în „limbaj”, tradiția logocentrică a gândirii vestice. Problema era că, după ce identificase această criză în limbaj, acest vid al semnificantului și semnificatului, el *continua să îl folosească*.

Astfel, structuralismul continua să susțină noțiunea iluzorie că era posibil ca filosofia să *însemne ceva*, atât de grava eroare a gândirii vestice care îi chinase pe toți începând cu Platon, sau poate, spunea Mensonge, cu Kant. În același timp, se dispensase de o realitate anterioară limbajului, creând astfel o situație în care, după cum se exprima Mensonge, „nu există niciun despre ici sau colo pentru care vreo gândire să fie ici sau colo sau, mai degrabă, nici ici, nici colo”. Ceea ce demonstra Mensonge era nici mai mult, nici mai puțin faptul că *nu putem să lucrăm cu limbajul și să îl dezmembrăm conceptual în același timp*. Pe scurt, ceea ce propunea Mensonge nu era doar relativă, ci *totală* separare a semnificatului de semnificant pornind de la Saussure, dar lăsându-l repede în urmă. Asta însemna, după cum spunea el, fie „că avem totul de spus, dar nu avem cu ce să spunem, fie, alternativ, opusul. Majoritatea contemporanilor mei filosofici au ales fie una, fie cealaltă, dar, sincer, asta mi se pare că seamănă a bucluc”.

Aici apar dificultatea noastră, blocajul nostru, încurcătura noastră; aici Mensonge deschide esențiala constrângere dublă a deconstructivismului, cunoscută acum drept „fundătura mensongiană”. Totuși, dacă propunerea lui Mensonge că, de fapt, suntem scriși de o limbă pe care nu avem cum să o folosim ne-a lăsat cu foarte puțin, dacă nu chiar cu nimic, atunci Mensonge

însuși era perfect pregătit să înfrunte acest fapt. O serie de propuneri gnomice apărute în diverse publicații pasagere clarifică, sau poate ascund, poziția pe care a ales să o adopte. „Orice scriere a constituit dintotdeauna un abuz. Dar astăzi trebuie să recunoaștem că se poate constitui doar ca un auto-abuz”, a spus el cu ocazia unei cronici lămuritoare a unei producții de Peter Brook¹²¹ pe care, cu rigoarea caracteristică, a refuzat să se ducă să o vadă. „Este o condiție a felului de a trăi acum – sau chiar în orice alt moment, dacă ne-am dovedi capabili de un astfel de lucru – că nu putem spera să înțelegem ceea ce vrem să spunem mai mult decât putem spera să spunem ceea ce înțelegem”, a spus el cu o altă ocazie. „Ceea ce spun trebuie definit nu drept ceea ce este, ci drept ceea ce *nu* este”, a spus el într-o a treia ocazie sau, poate, mai departe în cea de-a doua. „Și asta se aplică tuturor”.

Așadar, aici sunt premisele deconstructiviste fundamentale – mult mai stringente decât cele ale lui Derrida – care au ajuns la rezultatul lor magic în *La Fornication*. Este o carte care șicanează și care s-a aflat odată în război cu toate certitudinile metafizice ale tradiției idealiste, neavând însă nimic de-a face cu incertitudinile umaniste încâlcite ale liberalismului, idealismului utopic al marxismului sau cu conservatorismul clasic al Noii Drepte. Acceptând viziunea lui Nietzsche asupra nebuniei înțelepciunii¹²², ea respinge total opinia acestuia în privința *Inelului* lui Wagner¹²³. Imputând acea *clarté* a tradiției carteziene, ea respinge total obscuritatea gnostică a lucrărilor contemporanilor săi filosofi. Acceptând accentul pus de Barthes pe dominanța textului, ea dezmințe total conceptul lui *de jouissance* sau căutare a plăcerii textuale. „Sexul este îndeajuns de dificil în pat, după cum ar trebui să știe și contemporanii mei filosofi”, spune Mensonge amar. „Să încerci să îl practici în bibliotecă este o insolență dincolo de orice închipuire. În orice caz, nu folosește nimănui să ne prefacem că suntem la bordel când știm foarte bine că ne aflăm la o înmormântare. Încercați cartea așa cum vreți. Nu va arăta

niciun semn de plăcere și cu siguranță nu vă va răspunde cu un geamăt”. Aceeași onestitate riguroasă apare în fiecare dintre paginile *Fornicației*, o carte care pare să reziste oricărui fel de interpretare. Ea *sfidează* cu adevărat orice tentativă de rezumat a oricărui potențial critic, oricât s-ar întâmpla el să fie de inteligent și de competent, cum se întâmplă în cazul de față.

Asta ridică probleme considerabile de vreme ce, pentru a stabili importanța majoră a acestei cărți, se pare că este necesar să stabilim despre ce este cartea. Din păcate, după cum spune Mensonge, nu există niciun despre ici sau colo pentru care ceva să fie despre ceva și asta se aplică, mai presus de toate, propriei sale opere. În acest aspect am putea spune că se aseamănă oricărei mari opere de artă. „Un poem nu ar trebui să semnifice, /ci doar să fie”, a observat odată, plin de înțelepciune, Archibald MacLeish¹²⁴, într-un poem. Din păcate, Mensonge, în maniera tipică, face un pas mai departe, creând o carte care nu doar că refuză să semnifice, dar refuză și să fie. După moda deconstructivistă, el insistă că nu ne putem referi la vreun *scop* în text, la vreo *intenție* auctorială, la vreo *cauză* istorică existând în spatele cărții, la vreo *semnificație* în argumentarea sa, la vreun *efect* pe care l-ar putea avea asupra altora sau asupra ei înseși. Astăzi ne-am obișnuit cu asemenea dificultăți prin alte texte deconstructiviste, dar trebuie spus că dificultățile ridicate de alte cărți sunt neînsemnate în comparație cu dificultățile ridicate în Mensonge. Barthes, de exemplu, în mod categoric celebrează, tachinează și încântă cititorul cu textul, cerându-ne să intrăm în aperturile lui și să ne jucăm cu dezmembrările lui. Derrida ne invită să îi suplimentăm amănările într-o stare de preludiu nesfârșit. Toate acestea, totuși, sunt anateme pentru Mensonge, doar o altă ipostază a „fornicației ca act cultural”.

Pe scurt, Mensonge insistă că suntem cu toții prinși între pereții fundăturii mensongiene – scriitor, critic și, dacă poți pune mâna pe carte, cititor. După cum spune el, în asta constă diferența, sau *différance*, între el și ceilalți.

Rigorii trebuie să i se dea ceea ce cere. Mergând pe calea deja bătută de atâția poeți ai secolului XX, el urmărește să scrie o carte dincolo de orice interpretare, o carte care nu numai că ni se împotrivese, dar ne și respinge. El refuză să își structureze opera după vreo lege a cauzei și efectului, face din stilul lui un anti-stil, din manierismul lui un post-manierism. Astăzi, este într-un totuși clar că alegerea acelei nebunești Imprimerii Kouskous nu a fost o aberație. Opera lui este plină de acele goluri, rupturi, fisuri, lacune și aperturi care au devenit un manierism deconstructivist și apoi ceva mai mult decât atât. El își îmbracă în mod deliberat stilul în cele mai complexe mijloace retorice – parataxă, metataxă, zeugmă, sinecdocă, catahreză și metempsihoză –, deși, pentru a ne încurca mai mult, nu în această ordine. Nu încapă nicio îndoială în privința determinării lui de a ne păcăli. Din păcate, pe de o parte, dar poate, din fericire, pe de alta, nu a reușit chiar în întregime. Deoarece revolta sa împotriva acelei *clarté* cartezienne a fost modificată deși mai marea lui revoltă împotriva unei obscurități derridaene, iar rezultatul este o carte care, deși este foarte *scriptibilă*, este în anumite pasaje, în mod remarcabil, și foarte *lizibilă*.

Nu că asta ar rezolva într-un totuși problema; Mensonge ne-a mai presărat câteva dificultăți în plus, insistând, de exemplu, nu doar că a dispărut din carte ca autor, dar că și cuvintele au dispărut din cartea ca text și, într-un anume sens, că *ea nu există deloc*. „Aceasta nu este cartea pe care nu am scris-o”, a spus el, „și refuz să o recunosc ca nefiind a mea”. Și totuși, un alt pasaj pare să spună opusul. „Cartea mea trebuie citită în întregime sau deloc”, comentează el în introducere, care, în maniera specific franceză, este plasată la sfârșit. „Bineînțeles că prefer cea de-a doua variantă. Nu veți găsi nimic în ea, de vreme ce nu am putut pune ceva acolo. Totuși, cu siguranță că a citi o carte care demonstrează nebunia gândirii demonstrează nebunia gândirii cu mult mai puțin bine decât refuzul de a o citi”. Gesturile evazive continuă. După cum spune într-un alt pasaj adresat cititorului îndeajuns de nesăbuit să fi

continuat lectura: „Această carte trebuie considerată ca a fi fost «scrisă» în întregime în «citate» sau mai bine zis în «. citate ». Nimic din ea nu spune ceva, puțin din ea face ceva și totul din ea neagă totul, spune că nu spune”.

Putem face, aşadar, o *citire eronată* modernă a cărţii? La un moment dat, Mensonge ne încurajează să credem că da. „Sunt de acord cu acei intelectuali moderni care vor să ne convingă că nicio interpretare nu poate fi altceva decât o interpretare eronată”, notează el, deşi adaugă cu ironia-i tipică: „Bineînţeles că s-ar putea să îi fi înţeles greşit”. Momentan, aşadar, ne putem mulţumi cu ideea lui Paul de Man¹²⁵ privind *buna* citire eronată („Printr-o bună citire eronată, mă refer la un text care produce un alt text care poate deveni el însuşi o citire eronată interesantă, un text care produce alte texte”). Dar, vai, Mensonge continuă deconstruind *asta*, argumentând că înţelegerea eronată nu are cum, în mod logic, să fie o variantă a înţelegerii corecte. Realitatea este că Mensonge îl direcţionează pe posibilul critic nicăieri alt undeva decât direct spre fundătura mensongiană, unde pare să se afle şi el însuşi, dar unde descoperim, în cele din urmă, că nu îl putem găsi. Şi aici înţelegeţi, cu siguranţă, dilema mea. Suntem într-o căutare, dumneavoastră şi cu mine, a semnificaţiei lui Mensonge. Pentru a-i stabili importanţa, trebuie să ştim esenţa cărţii lui. Totuşi, după cum am spus, posibilitatea să găsiţi o copie şi să citiţi cartea este mică; cartea este la fel de rară precum virginitatea în California şi cu mult mai scumpă. Ca să fiu sincer, cred că în acest moment majoritatea intelectualilor şi criticilor ar arunca prosopul, aşa cum sunt şi eu tentat să o fac. Sigur că asta l-ar aduce pe Mensonge, dacă el există, într-o stare de mare satisfacţie. Dar asta nu înseamnă să ne îndreptăm înspre înainte, dacă într-acolo ne îndreptăm, şi îmi rămâne un singur lucru de făcut. M-am decis, numai şi numai în aceste circumstanţe, ca după câteva nopţi nedormite şi tulburate să îl sfidez pe Mensonge *asa cum ne sfidează el pe noi* şi să încerc să ofer, în cele ce urmează, o scurtă prezentare, un rezumat imperfect al conţinutului operei

sale fără conținut. Mi-ar plăcea să cred că am realizat o bună citire eronată, o interpretare eronată de primă clasă, deși Mensonge demonstrează că acest lucru este imposibil și el are întotdeauna dreptate. Ar trebui să îmi explic metodele. Voi încerca să citez sau „citez” considerabil, deși acest fapt ridică, bineînțeles, o serie de probleme nu doar pentru că Mensonge spune că întreaga carte este ea însăși un citat al unui citat, ci din cauza variațiilor dintre diferitele ediții ale textului, care se întinde ca lungime, după cum am descoperit, de la 39 la 115 pagini, în funcție de exemplar, și contestă permanent ceea ce a fost spus într-o ediție anterioară sau ceea ce urmează a fi spus într-o ediție ulterioară a cărții. Toate traducerile trebuie să fie ale mele, neexistând altele; totuși, deoarece traducerea însăși este, după cum a demonstrat Saussure, imposibilă, o citire eronată deviantă, aș prefera să nu mai fiu citat de nimeni altcineva. Am încercat să păstrez spiritul excentric și complex al stilului lui Mensonge, care a fost comparat uneori cu acela al lui Jonathan Swift¹²⁶, deși, în realitate, opera sa este lipsită de benevolența și optimismul radios al lui Swift. Dar există un stil de spirit distonant pe care unii îl consideră drept semnătura distinctivă a lui Mensonge, permițându-ne să identificăm părțile în care scrie el, chiar și când s-ar putea să nu o facă. În unele cazuri am corectat o serie de erori evidente, deși asta s-ar putea foarte bine să fie o eroare evidentă. Mi-ar plăcea să cred că toate acestea vă vor forma o impresie a semnificației și mesajului, a importanței și influenței *Fornicației ca act cultural*, deși Mensonge spune că nu are niciuna dintre toate acestea. Sincer, fie vorba între noi, după cum știți și dumneavoastră, nu e o treabă deloc ușoară să încerci să fi un intelectual cu meșteșug în zilele noastre.

Ajung acum la sarcina cu adevărat dificilă a acestei cărți – sarcina de care îmi este groază și pe care o amân de prea mult timp, de parcă, dacă încerc să o înlocuiesc sau să o amân, nu va mai exista. În mod cert, nu putem celebra însemnătatea și magnitudinea lui Mensonge *în altfel* decât făcând un rezumat al extraordinarei sale capodopere *La*

Fornication comme acte culturel. Aceasta, în afară de una sau două batiste vechi, este tot ce ne-a rămas de la el, poate tot ce vom avea vreodată de la el. Și totuși, și totuși... Dificultățile par intense, timiditatea este perfect de înțeles. Este o sarcină care poate fi realizată doar împotriva doleanțelor implicite, ba nu, explicite ale lui Mensonge sau mai degrabă ale textului lui (să-l numim totuși provizoriu „textul” „lui”). Acele doleanțe ar putea revela dorința lui ca opera să fie citită doar în mod corespunzător și integral; dar integral nu este un cuvânt mensongian și mai degrabă ele exprimă dorința lui ca ea să fie păstrată necitită și totalmente goală. Mai mult decât atât, dacă după multe nopți tulburate, nedormite cineva și-ar strânge – cum să îi spunem: curajul, tupeul, vanitatea, dorința de recunoaștere? – ca să continue, în ciuda interdicțiilor lui stricte, cele mai înspăimântătoare probleme persistă. Căci *La Fornication* nu poate fi numită doar cea mai mare operă necitită a timpurilor noastre; ea este creată în mod explicit să rămână în acest fel. Numeroșii mari intelectuali pe care i-am consultat, adeseori prin convorbiri telefonice la mare distanță pe care le plăteam eu, sunt de neclintit în a declara că aceasta este o lucrare de o asemenea profunzime la nivelul subtilității intelectuale, al densității lingvistice și al dezordinii textuale încât nu există nici măcar posibilitatea de a o traduce, darămite de a o înțelege și că doar o persoană cu o imaginație foarte limitată, și probabil de cea mai mare stupizenie, ar visa măcar să înceapă o astfel de sarcină. Din fericire pentru cititorul de rând, se mai găsesc unul sau doi dintre noi care posedă exact acele calificări și sunt pregătiți să le folosească. Sau poate sunt prea modest. Dacă îmi arunc doar o privire fugitivă în lumea jurnalismului și intelectualității, îmi dau seama că s-ar putea să fie cu sutele.

Deci poate. Toulouse-Lautrec a observat odată că, atunci când omul măreț refuză o sarcină, cel mai mărunț are șansa lui. Sunt perfect pregătit să accept, așa cum a trebuit să o mai fac, că sunt doar un slujbaș mărunț într-un

domeniu: unul dintre aceia care, în marea bibliotecă cu boltă a intelectualității, stă mai departe de biroul de înregistrări, la capătul celui mai lung rând, și care trebuie să aștepte o eternitate până vin cărțile pe care le-a cerut, doar ca să descopere că nu sunt cele pe care le căuta. Sunt o notă de subsol la o altă notă de subsol, un sub-sub-sub-bibliotecar: spuneți-mi Ishmael¹²⁷ și mă anim imediat. Se pare că nu am nimic de pierdut și totul de câștigat. Reputația mea cu siguranță nu se poate diminua, și chiar s-ar putea să crească puțin, de la nimic la ceva. Încă o publicație s-ar putea să valoreze un câștig de încă un salariu. Ocazia trebuie să vină, momentul meu este aici și, cu o nouă traducere în limba engleză a *Fornicației* care abia începe să planeze la orizont, nu mai trebuie să zăbovesc mult timp. Și totuși, și totuși... Chiar și acum ceva - este amorteală sau ceva mai rău? - mă îndeamnă să întârzii, să amân, să tergiversez în orice mod, de la curățatul cuptorului până la ținerea unui curs în Rochdale¹²⁸. Când mă întind după stilou, acesta nu pare să se ridice, ca și cum mi-ar spune ceva despre natura neîndestulătoare a întregului proiect. Totuși, după cum ne tot spun atât noii noștri deconstructiviști, cât și Compania Britanică de Căi Ferate, o întârziere, oricât ar fi ea de binevenită, nu durează pentru totdeauna. Totuși, Mensonge însuși nu ar fi de acord. Într-adevăr, dacă am putea spune că *La Fornication* a avut ceva atât de vulgar precum o esență, probabil că aceasta ar fi următoarea: că nu are niciun rost să țintești la vreun apogeu sau să vorbești la subiect, pentru că, în logică, nu există niciun apogeu pe care să îl apologiezi și niciun subiect căruia să îi vorbești. Și totuși, și totuși... Nu: insist să încep.

Să analizăm mai întâi titlul, despre care se spune că nici nu îi aparține lui Mensonge. Există intelectuali cinici care au sugerat că este împrumutat neglijent dintr-o altă carte sau că a fost furnizat de editor pentru motive scabroase și păcătoase. Eu cred că aceștia se înșală, căci, deși titlul nu redă adevărata semnificație a cărții (și a oferit cărții un nemeritat loc în raionul „Am peste 21 de

ani și sunt un adevărat iubitor de artă”), nici vreun alt titlu tot nu ar reuși acest lucru. Realitatea este că, asemenea altor mari lucrări de filosofie franceză, subiectul de suprafață al cărții nu este cel adevărat. Mensonge precizează foarte clar acest aspect, dacă l-am înțeles just, ceea ce probabil nu s-a întâmplat. „Doar în cel mai accidental sens este această carte despre sex”, ne spune prefața lui. „Nu sunt nici desfrânat, nici freudian și doar prin adopție francez. În Franța, bineînțeles, nu este nici cea mai mică noutate în a propune sexul ca pe un subiect de interes major. Originalitatea mea – s-ar putea foarte bine să fie singura – este exact aceea că eu nu propun acest lucru”. Iar un pasaj ulterior exprimă ideea într-un mod și mai explicit: „Cu fornația am putea, cred, să facem două lucruri de bază. Am putea să ne întindem pe spate și să ne gândim la Franța și probabil, în zilele noastre, la tot restul Pieței Comune... Asta le place majorității colegilor mei să facă. Alternativ, am putea să ne ridicăm în picioare și să o analizăm gândindu-ne la logică, filosofie, la gândirea însăși. Nu va fi nicio surpriză pentru cei ce mă cunosc, deși nimeni nu mă cunoaște, că am ales să fac cel de-al doilea lucru, mai ales după experiențele mele cu cel dintâi”.

Forța sau lipsa acesteia în cazul intenției lui Mensonge nu ar trebui așadar să fie greșit înțeleasă. Ceea ce caută el să realizeze este ceea ce filosofia franceză a crezut adeseori că face, sugerând chiar că o și făcuse, lucru pe care totuși, poate din cauza influenței lui Heloâse¹² și a lui Colette¹³⁰, a lui Sade¹³¹ și Genet, evita să îl facă. Și anume ceva foarte simplu, să analizeze sexul *semiotic*, ca fiind doar un alt sistem semiotic între altele, asemenea biftecului cu cartofi prăjiți al lui Barthes¹³². „Într-un rezumat simplu”, spune Mensonge, „scopul lucrării mele este să pun copulația înapoi în cultură exact unde îi este locul – de aceeași importanță cu zgârie-norii și mixerul de bucătărie, yala și aterizarea pe Lună, parcare supraetajată și săptămâna redusă de lucru. Voi arăta că nu este decât o încercare de a ajunge la semnificație, și nu o

valoare intrinsecă. Departe de gândul de a umbla la conținut, doresc să deconstruiesc conținutul pe care atât de mulți au crezut că l-au descoperit. Și mai ales, desigur, cei cu înclinații galice”. Astfel, *La Fornication* – spre dezamăgirea, după cum se poate ghici, a multora dintre primii cititori – nu are nimic de-a face cu plăcerea sau pornografia, dorința sau desfătarea, stimularea sau seducția, gratificarea sau gustarea, linsul sau lingușirea. După cum spune și Mensonge, acesta este „motivul pentru care demersul meu este «autentică» «originalitate»”.

Cu siguranță, asta e ceea ce o deosebește de orice altceva în filosofia franceză contemporană, de *Erotismul* lui Bataille, *Omul gol* al lui Lévi-Strauss, *Plăcerea textului* a lui Barthes, *Despre seducție* a lui Baudrillard, *Economia libidinală* a lui Lyotard și așa mai departe. După cum spune Mensonge, nu este greu să înțelegi ce face ca gândirea franceză să se vândă cu succes la piață zilele astea. „Există vreo metaforă în textul filosofic?”, întreabă Jacques Derrida în a lui *Mitologie albă*. „Sub ce formă? în ce măsură?” La aceste întrebări Mensonge dă răspunsul lui. „Știi tu, Jacques, știi tu”, spune el. „Și știi ce metaforă sexy este aceea”. „Ceea ce ne spune textul, prin particularitatea titlului său, este ubicuitatea plăcerii, atopia extazului”, strigă Roland Barthes în *Plăcerea textului*. „Roland, Roland, te rog”, comentează Mensonge. „Spune-mi, ai *experimentat* cu adevărat vreodată una?” Tonul mensongian este mult mai diferit. „Propun să ne privim sexul doar ca pe o *interfață*”, explică Mensonge cu calm, „chiar dacă știu prea bine că alte organe sunt implicate. Eu îl privesc ca pe o apertură și o limită, loc de derapare și glisare, centru metaforic, loc de schimb (*bureau de changé*). Bunul meu prieten Claude [credem că este vorba de Lévi-Strauss] ne-a arătat semnificația de schimb a vasului de gătit în gândirea sălbatică (*pensée sauvage*). Ceea ce face el cu wok-ul¹³³, eu propun să facem cu actul de copulație – în toate întrupările lui. Sau, mai degrabă, în destrupările lui, căci exact asta vreau să spun”.

Se poate bineînțeles protesta – și, de obicei, există

cineva în ultimul rând care încearcă acest lucru - că asta nu deosebește cu nimic opera lui de, să spunem, prodigios planificata în șase volume *Istorie a sexualității* a lui Foucault sau chiar de speculațiile cârdului de cercetătoare în studiile de gen, care, purtând parașute, au aterizat pe câmpul sexual în anii '70 și au pus bazele Studiilor Contemporane despre Castrare. Dar acest fapt ar fi o confuzie. Mensonge nu numai că a fost cu mult înaintea lor, dar s-a și îndreptat într-o cu totul altă direcție. Afirmatia feministă că limba era un instrument de putere masculină era, spunea el, atât de evidentă încât nu merita atenție intelectuală. Sau, după cum spunea el, „Zut alors, je m'en fou, oui?” 134. Erau probleme mai importante de rezolvat - nu aceea a demistificării genului, ci aceea a demistificării sexului însuși. „Preocuparea mea privește actul fornicăției înseși, *coitus sui generis*”, explică el în carte, „în condițiile în care coitul rămâne sau zace ca un semn gol care așteaptă să fie citit, doar dacă oamenii s-ar opri pentru o clipă, dacă pot, și ar încerca să îl citească. Cine să facă acest lucru? Ei, acum, în sfârșit, îl aveți pe Mensonge”. Și, într-adevăr, îl avem sau cel puțin credem că îl avem.

Așadar, pe scurt, ceea ce pare să ne spună Mensonge în primă instanță în *La Fornication* este că, în marea eră a suspiciunii, când aproape orice altceva a fost demistificat, deconstruit, demitizat și desemnificat, se pare că sexul nu a trecut prin niciunul dintre aceste procese și cumva „a rămas acolo, în siguranță pe o culme, ca și cum ar fi fost *suma lui însuși*”, iar acest lucru *este semnificativ*. Într-un alt pasaj, el pune problema chiar mai lucid: „Într-o perioadă când nimic nu mai este sacru și totul este la preț redus, am reușit cumva să menținem sexul ca inima sacră (*sacré cœur*) a existenței noastre - care poate avea semnificație doar ca o inimă falsă, o inimă fără inimă în inima lipsei noastre universale de inimă”. Deși toate celelalte semne au fost interpretate ca fiind goale, acela al sexului „rămâne *plin*, un semn de plenitudine, de prezență”. Pentru această absurditate logică trebuie să

existe o explicație. Într-un pasaj ce merită subliniat de către oricine nu folosește un exemplar de la bibliotecă, el oferă una: „Nu este clar așadar că actul fărnicăției este folosit pentru a menține iluzia nefondată a subiectului înțeles, deși toate teoriile noastre asupra oricărui alt aspect ne spun că nu există un subiect pe care noi să îl înțelegem, că astfel de pașapoarte către esență sunt, toate, falsificate?”

Cum se face atunci că în problema sexului și doar a sexului ceea ce Mensonge numește „viziunea patetică englezească Whig asupra istoriei ca progres și promisiune, însemnând a ne îndrepta spre undeva și a obține ceva de acolo”, mitul „coitului ca reumplere” a reușit să supraviețuiască în gândirea timpurilor noastre? Asemenea lui Foucault, deși mai rapid, Mensonge îi găsește acestei „privilegieri a sexului” origini burgheze, căci atunci, din motive de proprietate, intimitate și genealogie, clasele mercantile au făcut din sex ceva intim și rar pentru a-i crește prețul și pentru a-i mări plusvaloarea. Insuficiența este discreție, atrage atenția Mensonge, și discreția este insuficiență și aceasta a fost mașinăria care a inventat acel complicat aparat de „îmbrăcare și deghezare, modestie și pudoare, distanță și spațiere” care a ridicat mizele erotice, a stabilit rolurile femeii și ale bărbatului ca fiind altele decât unele interschimbabile, le-a mistificat și le-a transformat în semne care se ascund reciproc, acele „exagerate semne de *difference*, majoritatea cărora pot fi șterse de orice angajat medical competent în doar câteva minute”, pe care s-a irosit atât de mult timp istoric ulterior în detrimentul altor lucruri, cum ar fi studiul filosofic. Asta a adus acea dorință arzât. oare de „a-l așeza pe celălalt gol” peste „spațiile dorinței” care pot crea o obsesie într-o cultură la orice nivel și să îl preocupe pe individ o viață întreagă, mai ales dacă a continuat să ia pastile. Procesul s-a prelungit chiar și în secolul XX.

Asemenea lui Lacan, dar cu mai mult umor, Mensonge se sprijină pe Freud, „patriarhul tuturor confuziilor noastre”, pentru a explica acest lucru. După

cum observă el, dacă Freud nu ar fi existat, cineva ar fi trebuit să îl inventeze („Bineînțeles, acel cineva ar fi avut fantezii cu el sau l-ar fi visat, dar ar fi fost subconștientul lui îndeajuns de înzestrat să se gândească la trabuc?”), pentru ca acesta să construiască secolul XX și preocupările lui sexuale sau, după cum se exprimă Mensonge, „să descopere America, pe cafe Cristofor Columb, uitându-se la indieni, a ratat-o”. Astfel, Freud este „profetul burghez vienez care, departe de a fi strigat în pustiu¹³⁵, râde în mult mai scumpele camere de consult din Manhattan”. Freud a fost acela care a dat sexului locul său în secolul XX, „încuindu-l în siguranță în cel mai adânc și impenetrabil dintre toate seifurile de bancă, Subconștientul, unde prețul i-a crescut încă o dată și unde nu puteam ajunge decât cu ajutorul lui, căci el avea singura cheie”. Și, ne spune Mensonge, din această valoare adăugată din bordelul freudian a apărut privilegierea modernă a sexului: „Și așa a apărut marele strigăt modern - din pat, din baie, de pe masa din bucătărie, de pe bancheta din spate a automobilelor sau de oriunde mai celebrăm aceste ceremoniale ale cărnii - că dorința este o valoare și are un rezultat și că putem astfel ajunge la o «împlinire». O, ce cuvânt înșelător, ce iluzie tristă. Căci o străfulgerare de gând, dacă ne-am opri îndeajuns de mult să avem acest gând, ne-ar dezvălui că nu este nimic pe care să îl aducem la stadiul de plin, nimic cu care să umplem acel plin și nicio plinătate să fie umplută, în afară de ceea ce noi înșine am pus acolo sau puseserăm acolo, în funcție de unghiul privirii (*point d'appui*¹³⁶)”.

Dar Mensonge își ataca de fapt, bineînțeles, propriii contemporani și noțiunea lor de dorință ca descoperire. Ca toată lumea, el îi atacă pe existențialiști, aceia care, „înfometăți de existență cu orice preț”, au celebrat utopia sexuală, au alăturat fornicada eliberării și au încurajat visul libidoului care, eliberat de reprimare, a reprezentat „adevărata dorință”. Astfel a evoluat marea „utopie Woodstock”, unde orice gratificare, sexuală, politică,

lingvistică și filosofică, a fost considerată posibilă. „Ficțiunea esenței sacre a dorinței” a trecut la acei guru liberaționiști ai anilor '60, de la resuscitatul Wilhelm Reich¹³⁷, stând în cutia lui de orgon, și Norman O. Brown¹³⁸, care stătea pe vine în cada lui, până la alți „profeți ai căderii în fund a perversului polimorf”, care au transformat „întreaga Californie într-o casă de bolnavi la minte și la trup” și chiar i-au îndepărtat pe britanici de o mult mai mare „diferențiere relațională”, care este, bineînțeles, aceea de clasă.

„Falsa esență sacră, diacronia coitului” a continuat astfel direct în structuralism și deconstructivismul însuși. În mod deloc surprinzător, Mensonge își rezervă cel mai violent atac pentru propriii săi colegi filosofi. Astfel, cu mult timp înainte ca Derrida să remarce măcar, Mensonge arăta cu degetul înspre „falusul transcendent” al lui Jacques Lacan. Derrida avea să se plângă că Lacan a încercat să facă din falus atât semnificantul tuturor semnificațiilor, cât și semnificantul tuturor semnificațiilor. Mensonge a pus problema mai succint, vorbind despre „marea falusitate” a lui Lacan și remarcând acru: „Este, cu siguranță, întotdeauna o greșeală să cerem falusului să ducă o greutate pe care pur și simplu nu o poate suporta”. Astfel s-a născut iluzia filosofică potrivit căreia dorința și seducția reprezintă distanțele decadente și spațiile neumplute care vor permite limbajului să supraviețuiască și gândului să gândească, atunci când, după cum spune Jean Baudrillard în *De la séduction*, „la séduction veille à détruire l'ordre de Dieu” ¹³⁹. Astăzi, spune Mensonge acru, chiar rolul filosofului a trecut de la acela al gânditorului argumentativ la acela al voyeur-ului decadent (*louche voyeur*), pentru care o noapte cu un text este mai bună decât o noapte în oraș, gândirea i-a înlocuit pe Aristotel și Platon, ca modele de urmat, cu Sade și Genet, iar „invitația filosofiei este să lingem cu Lacan, să salivăm cu Barthes, să ne ghiftuim cu Kristeva, să incităm o vreme cu Derrida”.

Astăzi, Mensonge sugerează că ceea ce el numește

„Școala *Playboy* a filosofiei” domnește absolut. „Marea falusitate” a lui Lacan nu este o problemă accidentală, dorința lui Barthes pentru seducție („Textul pe care îl scrii trebuie să demonstreze că *mă dorește*”) nu este o aventură întâmplătoare de-o noapte. Și asta nici nu înseamnă, în caz că asta pare a susține argumentul feminist, o subliniere masculinistă; Mensonge comentează pe marginea „vaginului iluzoriu protejat” în centrul gândirii filosofice feministe. Totul face parte din același ascuns esențialism care aparține unei epoci care s-a considerat dincolo de esențialism, transcendentalismul unei școli de gândire antitranscendentale. *Mauvaise foi* nu este epuizată. Chiar și astăzi, spune Mensonge, ni se cere încă „să ne băgăm sub cearșaf și să înscriem acolo falusitatea că este posibil să abandonăm *cultura pentru natură*, să resacralizăm o *realitate pură*. Ceea ce căutăm să exprimăm în juisarea (*jouissance*) noastră nu este altceva decât asta: «Când termin eu, lumea dispăre». Adică istoria dispăre, limbajul dispăre, filosofia dispăre. Astfel, actul sexual și rezultatul lui spectaculos (*émission spectaculaire*) rămân încă privilegiate, permițându-ne să ne vedem acuplându-ne nu cu un partener sau cu parteneri corporal (I), ci cu un sine universal, un ego transcendental orgasmic, recuperându-ne astfel la un preț unic (*prisunic*). Semnul care a dispărut este încă acolo, este la propriu *făcut trup*. Un moment de deconstrucție ar demasca întreaga prefăcătorie, arătându-ne că aceasta este doar o altă iluzie egotistă, gravată unde gravăm iluziile de obicei – pe goliciunea vidului”.

Dar nici Mensonge nu a făcut asta încă. Într-un pasaj strălucit care îl trans-freudizează pe Freud, dar este prea lung chiar și pentru mine să îl citez aici, el arată că „semnul coital”, „modelul iluzoriu al organelor genitale insuficiente și sacre”, este lăsat să rățăască în libertate și este scris metaforic în fiecare departament al vieții noastre culturale. Acolo, în „legile ascunse”, obișnuim să ne construim casele, să ne organizăm orașele, să controlăm spațiul dintre public și privat. Așa că valetul de la ușă, ghereta de la poartă, holul public al casei

particulare, naosul de la bisericile noastre, lungile străzi care duc la parcuri cu fântâni arteziene sunt ritmurile și ritualurile tuturor inițierilor noastre și sunt bazate „pe falsa analogie a discreției sexuale”. Aceste „făgașe labirintice de acces și diversiune, deschidere și închidere, public și privat, asigurare și negare, *route barrée* și *sens unique* duc întotdeauna la vreo enigmă morbidă”, provocări la dorință care speră să revendice „pentru fiecare intrare un sens, pentru fiecare apertură un secret, pentru fiecare container un conținut”. Astfel construim ceea ce numește el „un iluzoriu vagin metafizic”, prin care căutăm să dăm sens „semnului aleatoriu al lumii, să umplem până la plinătate, să împlinim”. Mai mult decât atât, toate acestea sunt structurate în limbaj - „cerem propozițiilor noastre să copuleze, gramaticii să genereze, pauzelor noastre să aibă punctuație” - și, pentru că sunt în limbaj, *trebuie să fie în filosofia însăși*.

Și aici ajungem, dacă mai putem folosi termenul, la punctul culminant al argumentului lui Mensonge. Ceea ce ne arată el este cât de adânc este ascunsă „minciuna subiectului înțeles” în chiar sarcina care caută să o submineze. Ne întreabă de ce și ajunge chiar el la un răspuns provocator - deoarece *ea protejează nimic altceva decât filosofia însăși de ceea ce ar putea fi totala ei demitizare*. Dacă *deus* pe care îl credeam *absconditus* este încă prezent în gândirea contemporană, el este acolo pentru un motiv și doar unul: să protejeze *limbajul de gândire* și astfel să protejeze acel *cogito* cu care sperăm să mai analizăm lumea. De aceea „marea falusitate” a lui Lacan rămâne în picioare, de aceea „mitul vaginului metafizic sacru” supraviețuiește. El protejează ceea ce numește el „*cogito-ul* coital”, căci iară metaforă ne pierdem mințile, care astfel nu s-ar mai putea cunoaște. La urma urmei, gândirea „penetrează” sau „sondează”. Ea „concepe” o idee. Odată ce un „concept” este „născut”, el trebuie să fie „reprodus” și „diseminat”. Sarcina intelectuală însăși caută să demaște, să dezbrace, „să dezgolească lucrul arătându-l așa cum este de fapt”. „Vai”,

spune Mensonge, „lucrul așa cum este în factualitate nu există, căci nu există niciun lucru și, de fapt, nu există nicio factualitate în care acesta, de fapt, să nu existe”. Astfel, gândirea se luptă să păstreze prezența pe care se pare că a distrus-o: „Ceea ce evacuăm atât de curajos pe ușa din față, primim pe furiș pe ușa din dos, amăgindu-ne că am găsit o diferență fundamentală, când, bineînțeles, nu există niciuna”. Aici apare marele triumf al cărții lui Mensonge și nu este altceva decât dovada noțiunii iluzorii a filosofiei înseși și deconstrucția încercării ei false de a menține ceea ce el a numit „egoul nonexistent al intelectualului non-însuși/însăși”.

Aceasta este genialitatea studiului lui Mensonge, care urmează, de drept, consecința logicii deconstructivismului însuși – care, în mod evident, trebuie să ducă la deconstrucția deconstructivismului însuși. Problema a fost rezolvată de la început, sarcina principală a fost îndeplinită. După cum spune Mensonge, aceasta trebuia să fie mereu „nimic altceva decât demistificarea – eu prefer să spun «desexificarea» – acelui iluzoriu vagin protejat care există nu doar în cultură, ci și adânc în mentalitatea (*mentalité*) fiecărui intelectual. Acestui aspect mi-am dedicat opera”. Mesajul acestei opere grandioase este acum clar: nu numai că sexul este cel mai fals dintre toți semnificații, dar, demistificându-l, descoperim falsitatea care se găsește în toate formele de schimb. După cum rezumă Mensonge: „Când căutăm să schimbăm un așa-numit sine cu un alt așa-numit sine, schimbăm de fapt *nimic cu nimic*. În sex și, după cum vedem acum, în *orice altceva*”. Și aici făgașul se apropie foarte mult de capătul lui, într-o deconstrucție fundamentală a intelectualității înseși care este marea contribuție a lui Mensonge la cunoaștere sau mai degrabă la sfârșitul ei. În alte câteva deconstrucții strălucite, Mensonge însăilează totul, deconstruind „marea falusitate” într-o manieră care avea să trezească admirația sălbatică a criticii feministe a anilor '70 și respingând „vaginul metafizic” într-un fel care avea să trezească furia ei abuzivă; eliminând „*cogito-ul* coital” și

astfel atât conceptul, cât și conceptualizarea subiectului; subminând în întregime posibilitățile pe termen lung ale vieții intelectuale; adăugând șaptesprezece note de subsol unor surse dintre care cu toții am reușit să găsim doar câteva; și apoi dispărând el însuși efectiv în obscuritate totală. Acesta este marele triumf intelectual al întregii perioade.

Această realizare este uimitoare pentru un om despre care știm foarte puține și pe care nu am reușit să îl găsim de atunci – deși trebuie recunoscut faptul că există o serie de filosofi contemporani care sunt foarte recunoscători pentru absența lui Mensonge și care speră că aceasta va dura cât se poate de mult. Totuși, pentru cei mai onești dintre noi, *La Fornication* trebuie cu siguranță să fie recunoscută ca *suprema* lucrare a deconstructivismului, ducând mișcarea la extrema ei. Eliminând prezența intelectuală în întregime, Mensonge se plasează tocmai la capătul filosofiei. Cu greu putem contesta ceea ce pretinde el că realizează prin demersul lui, și anume că „deschide o ușă nedeschisă către o zonă total nouă a investigației deconstructiviste și, mai mult decât atât, chiar ultima ușă, pe care nici măcar nu merită să intri, căci de partea cealaltă a ei *pur ți simplu nu este nimic*”. Acesta este ultimul lui adevăr sau aproape. „Scopul meu, trebuie să fie clar la acest moment, este acela de a deconstrui orice iluzie a plinătății care permite cogito-ului coital să existe”, spune el în niște fraze de sfârșit. „Ceea ce urmează în mod clar este că trebuie să mă deconstruiesc pe mine însumi, sau orice iluzie a unui sine capabil să gândească vreun gând, pe care s-ar putea întâmpla să o rețineți. Eu – «eu» – fac asta nu pentru a amâna sensul, pentru a vă seduce interesul, pentru a vă promite vreun supliment, ceea ce fac mult prea des acei confrăți filosofi ai mei care încă văd cariere lungi și bine plătite întinzându-li-se înaintea. Eu doresc să *retrag* sensul, să *mă retrag* din sens, într-un cuvânt, să mă *scad* și *decopulez*, evitând astfel orice impresie că ați citit – cuvânt imposibil – filosofie”.

Ajungem așadar la stadiul final al argumentării lui

Mensonge, care i-a uimit pe mulți dintre cei care l-au discutat, în special noaptea târziu. Acesta este pasajul în care, subliniind că „minciuna subiectului înțeles este printre noi mai des decât credem, sau «credem»”, Mensonge, într-o mișcare finală flamboaiantă, își completează deconstrucția crucială a lui însuși și a ceea ce a făcut el, despărțindu-se de rolul lui de filosof, cu cartea sa, cu existența sa. Acest pasaj final ne reamintește că întregul scop al argumentării sale este că s-ar putea să nu găsim absolut niciun scop al argumentării sale. Astfel, el și noi, *langue și parole, semnificant și semnificat*, ajungem la capătul fundăturii mensongiene (*impasse*) doar ca să ne dăm seama că niciunul dintre noi nu este acolo. Mensonge, cu siguranță, nu este. „Dacă ați citit până aici, ați citit până prea departe”, spune el în niște fraze obscure de final. „Dacă sunteți aici, nu ar trebui să fiți. Ați urmat seducția mea... dar eu nu am vrut să seduc. Ați acceptat concepția mea... dar v-am arătat că nu pot să concep. M-ați urmat până în punctul meu culminant... dar eu nu am vrut să culminez. Măcar unul dintre noi nu ar trebui să fie aici, și cred că acela sunt eu”.

Totuși, nici măcar această formulare nu pare să i se potrivească, iar cartea se termină într-o dispersie ciudată de propoziții pasagere. „Aveți aici concluzia mea, în care am terminât”, bâiguie el chiar la sfârșit. „Să nu fiți satisfăcuți cu aceasta, căci pe mine nimic nu m-a satisfăcut. Dacă vă satisface, înseamnă că am eșuat, cum bineînțeles că a trebuit să fac, eu sau vreun «eu» care nu este și care nu poate fi «eu», care în mod necesar trebuie să fie nimic, care nu este capabil de vreun gând, care nu poate lăsa nici măcar asta să fie un gând, care nu poate concepe, nu va fi conceput, care și-a dorit ceea ce dorința nu îi poate da și dorește numai indezirabilul, care este un supliment la ceea ce nu poate fi suplimentat, un non-subiect negânditor care nu a existat niciodată, care nu poate fi, care nu va deveni, care nu va veni, care nu este nici măcar un nume, nici măcar un cuvânt, nici măcar cuvântul *me en songe*¹⁴⁰ (care cere completare)”. Și cu

acestea, undeva în mijlocul unei propoziții criptice, Mensonge sau „Mensonge”, cel despre care am gândit că ar fi Mensonge, dacă un astfel de „gând” este posibil, se absentează, ne absentează, devine nici aici, nici acolo, într-un fel pe care oricine ia filosofia în serios nu are cum să-l ignore.

10

Așadar, asta a fost. Am încercat, pe cât de bine am putut, dar admitând, în maniera mensongiană, limitele limbajului uman, ale gândirii umane și ale propriei mele naturi umane, pe care se pare că nu o mai am, să prezint măcar o privire sau o versiune fugară a realizărilor celui care este, cu siguranță, cel mai bun filosof al timpurilor noastre, cea mai bună operă a perioadei noastre. Nu am nicio îndoială că va mai trebui să treacă mult timp până când întreaga lume va ajunge să vadă acest lucru. Dar cred că este evident acum de ce mulți oameni, oameni foarte gânditori, sau așa erau odată, consideră cartea lui Mensonge ca fiind *suprema* carte a deconstructivismului, cea mai „plină” și mai „completă”. Bineînțeles că subminează astfel intenția lui Mensonge, dar, spre deosebire de el, nu au putut să evite acest lucru. Este clar că, într-un anume sens, cartea lui Mensonge este ultima, cartea care completează și închide raftul gândirii moderne. Cartea mea trebuie să fie prin definiție superfluă, iar eu însumi un mic apendice intelectual pe lângă o figură majoră. Dar cartea mea este aici și încă la un preț de nimic, dar a lui nu este; trebuie să cunoaștem aceste lucruri, deși cunoașterea este imposibilă. În cele din urmă, cred că a meritat.

Și Mensonge? În acea carte unică și neașteptată, într-un moment scurt de luminozitate, el „a terminat”. Și în acea carte, după ce a terminat, a plecat din nou și, chiar și după douăzeci de ani de muncă meticuloasă de hamal, tot nu suntem siguri încotro. De atunci el nu a mai ales, cel puțin nu într-un mod pe care îl putem considera sigur, să mai scrie vreo *langue* sau vreun *parole* și, cu siguranță, nicio continuare pentru *La Fornication* nu a dat vreun

semn sau semnificam de apariție. Douăzeci de ani și liniștea aceasta apăsătoare continuă! într-un fel era inevitabil, având în vedere mesajul fundamental al operei lui – care este acela că lipsește nu doar obiectul filosofic de atenție, ci și agentul capabil să facă filosofarea. Niciun agent, se spune, și totuși se pare că există unul. Așadar, deși nu putem decât să acceptăm totalul adevăr al concluziei lui devastatoare, trebuie să regretăm și liniștea la care, în mod atât de inevitabil, a condus ea. Nu putem decât să sperăm că va ajunge să o regrete și el, să se răzgândească, să revoce absența, să devină prezență. Are toate motivele să facă asta, deoarece în momentul în care va apărea vom sta cu toții gata să îl întâmpinăm și să îl celebrăm.

Dar, dacă Mensonge, „laureatul absenței”, după cum a fost etichetat, a dispărut din publicații și din public, urma lui, cu siguranță, nu a dispărut. Ceea ce pretinde el, și anume că a deschis „un nou domeniu de desacralizare a analizei”, s-a dovedit mai mult decât justificat. Într-adevăr, foarte puțin din ceea ce s-a realizat în ultimii cruciali douăzeci de ani în domeniile deconstructivismului, feminismului, sociologiei, filosofiei, antropologiei sociale și al tuturor celorlalte discipline cruciale ale epocii noastre pare să *nu* arate o amprentă mensongiană clară. Nu poate fi nicio îndoială că filosofia a fost destul de diferită după Mensonge: mai asertivă și totuși mai evazivă, mai potențială și totuși mai cumpătată, mai presantă și totuși mai nesigură, mai ușuratică și totuși mai nedisponibilă, mai prezentă și totuși mai absentă.

Mișcarea deconstructivistă pe care Mensonge a și început-o, a și încheiat-o a reușit să continue după o modă, un eveniment după eveniment, dar cu un aer distinctiv, ciudat de final – ca și cum toate astea trebuie să fie ultima aventură a sezonului, ultima demontare și desfacere în bucăți, pregătirea pentru iarna care trebuie să vină înainte ca noi să înfruntăm cruda și incomoda primăvară a mileniului ce va să vină. A avut. propriile-i cazuri importante de mortalitate, iar mulți dintre cei care erau în

viață când și Mensonge trăia nu mai sunt cu noi, probabil într-un mod mult mai complet decât Mensonge însuși. Ne-au lăsat multe treburi neterminate, dar probabil că nu a fost tot timpul decât, așa cum sugerează și Mensonge, o amânare a sfârșitului pe care el l-a văzut de la bun început. Bineînțeles că putem considera că toate aceste aere de final care nu sunt fânaluri, aceste viitoare promisiuni care nu prevestesc niciun viitor poartă povara ambiguă a viziunii mensongiene.

Cât despre maniera evazivă de a gândi a lui Mensonge, aceasta rămâne cu noi. Noi călcăm încă pe cărarea dificilă pe care a bătătorit-o el. Punând sub semnul îndoielii întreaga competență a esențialismului și a metafizicii, el nu a avut, bineînțeles, vreo legătură nici cu incertitudinile încurcate ale liberalismului. Provocând tradiționalismul conservatorilor, a respins total idealismul utopic al stângii romantice. Acceptând unele principii ale marxismului, precum nevoia de trenuri mai rapide, a subminat complet baza pseudostiințifică a gândirii lor istorice. Însușindu-și judecata lui Nietzsche privind nebunia întregii înțelepciuni, tot nu a reușit să privească până la capăt un spectacol din ciclul *Inelului* de Wagner. A împărtășit unele dintre viziunile contemporanilor săi filosofici, dar întotdeauna le-a aplicat într-un mod foarte diferit. Au fost și unii care au spus că toate cărările lui meandrice nu duc nicăieri; știm acum că le-a demonstrat cât de mult se înșelau.

Așa că lucrarea merge mai departe. Bineînțeles că „analogia fornicatoare” pe care el a demolat-o încă dăinuie, dar a devenit cu mult mai evazivă, poate ca rezultat al herpesului și al bolii SIDA, care a îndreptat atenția erotică în direcții cu totul noi, de exemplu spre conturile bancare din străinătate și arhitectură. Declinul general al sexului pe care îl vedem în jurul nostru nu l-ar fi surprins câtuși de puțin. După cum a spus odată: „Intenția mea nu este să elimin fornicția în totalitate, ci doar să vă fac să vă uitați la ea într-un mod cu totul nou”. Falusului transcendental, cu siguranță, nu i-a mers prea bine în

ultimul timp; vaginului metafizic s-ar putea să îi meargă mult mai bine din cauza aceasta. Încercarea noilor feministe de a da scrierilor ovariene un sens care s-a îndepărtat de textul falie poate fi mai bine înțeleasă, totuși, ca o încercare disperată de a evita marea fundătură mensongiană, pretinzând că ele au ceva ce el nu are, dar și că nu au ceva ce el are. Dar faptul că școli întregi de critică și filosofie, după ce au asimilat mesajul structuralist-deconstructivist, se îndepărtează de el cu totul și se îndreaptă spre domenii noi, precum peisajul istoric, pentru a găsi sprijin sugerează cât de bine au fost învățate lecțiile dureroase ale gânditorului nostru absent. Nu, lumea nu este deloc așa cum ar fi fost dacă Mensonge nu ar fi existat.

Nu ar fi existat!... Mă întreb... Numele lui Mensonge, după cum vă spuneam, și-a lăsat amprenta clară și durabilă asupra viitorului filosofiei, așa cum este ea. Unii dintre succesorii lui i-au recunoscut cu bucurie importanța, în timp ce alții au preferat să păstreze tăcerea. Se zvonește că unul dintre cei care au fost generoși în recunoașterea lui, chiar dacă în momente intime și descheiat fiind la nasturi, este însuși Jacques Derrida, care a admis chiar că, în ceea ce îl privește, Mensonge a făcut o *différance* chiar mare. În mod curios, chiar zilele trecute mă uitam – în zilele noastre, „citeam” ar fi un cuvânt mult prea puternic – la un studiu recent al acestui admirabil și subtil profet intitulat *Signéponge/Semnburete* (trad. Richard Rand, Columbia U. P., 1984, 160 pp., \$20, lucrările unui seminar despre „Obiect” la Universitatea Yale). Unii au găsit această lucrare derutantă dincolo de limitele obișnuite, dar trebuie să spun că eu sunt uimit de argumentul lui mai degrabă lacanian și trebuie să mai spun că mi se pare că am recunoscut un semn slab sau un semnificant flotant al exact aceluiași instinct – ar trebui să îl descriem drept gândire, sau ar trebui să îi spunem spirit? – care mi s-a părut a fi marca ascunsă a lui Mensonge. În această carte, Derrida ne conduce în ciudatul „abis al numelui propriu”, pe care bineînțeles că

moartea modernă a subiectului și limbajul modern al semnelor îl amenință cu detronarea. Subiectul - „subiect!” - acestei cărți este poetul și scriitorul francez Francis Ponge¹⁴¹, cu al cărui nume titlul se joacă. Derrida a fost, de fapt, uimit de frecvența cu care bureții și lucruri asemănătoare bureților apar în lucrările semnate „Francis Ponge” și sugerează că poetul, în realitate, își construiește propriul nume și propria existență din acești termeni lexicali. Se spune că Ponge a participat la seminarul unde Derrida a citit din cartea lui și în mare parte a fost de acord cu el.

După cum spuneam, tonul a părut mensongian și am mers cu speculațiile mai departe. Derrida explică cum *Signéponge* este despre - „despre!” - „legătura (fie ea naturală sau contractuală) dintre un text dat, un așa-zis autor dat și numele său desemnat ca propriu”. Și ne întreabă: „Dacă Ponge ar fi avut alt nume și dacă prin vreo ipoteză incredibilă ar fi putut încă să fie aceeași persoană, ar fi scris el *același lucru*?” Este oare posibil, prin aceeași ipoteză incredibilă, ca *Mensonge* să fi avut alt nume? Dacă ar fi avut, ar fi scris el *un alt lucru*? Și este posibil - gândul devine tot mai îndrăzneț - ca *Derrida* să fi avut alt nume? Ar putea fi posibil ca celălalt nume al fiecăruia dintre ei să nu fi fost nimic altceva decât numele lui...? Se poate concepe atunci că...? „Concepe!” Bineînțeles, cuvântul nu mai poate fi spus sau scris. Și aceste speculații importante chiar sunt prea dificile pentru unul ca mine, un intelectual obișnuit. Nu, ar trebui să rămânem la fapte, așa cum sunt ele, sau, în cazul lui *Mensonge*, mai mult nu sunt decât sunt. Oricum, căutarea continuă și sunt pregătit să vă garantez acum tuturor că nu mă voi da în lături de la ea. *Mensonge* trebuie să fie făcut vizibil și nu numai că am făcut până acum, dar și intenționez să fac și în continuare tot ce îmi stă în putință.

Totuși, după cum a trebuit să recunosc chiar de la începutul acestui scurt zbor, *Mensonge* nu numai că era la apogeul lui, dar încă rămâne cel mai puțin cunoscut dintre toți marii deconstructiviști. Am făcut într-adevăr tot ce mi-

a stat în putință să îndrept această situație, dar, ca să fiu sincer, încă nu am ajuns foarte departe. Opera sa, în ciuda reputației ei și a impactului ei inconstant în rândul celor care au cu adevărat înclinații filosofice, rămâne mult prea îndrăzneată pentru acceptarea generală, deși primele note de subsol care înfloresc ici și colo sugerează că primăvara lui începe. Această *bibliographie raisonnée*¹⁴² continuă tot mai mult și mai mult și mai mult. Cât despre viața lui... ei bine, viața lui. Sunt momente, după cum m-am mai lamentat deja, când instinctul biografic nu mai are speranțe în propriile-i capacități. Continuăm să mai găsim câte una sau alta, dar la nivelul actual scăzut de finanțare nu ajungem foarte departe. Oamenii care cred că îl pot identifica și și-l amintesc călduros cu recunoștință sau afirmă că i-au fost amante se dovedesc, în general, a-și aminti de cineva cu totul diferit care purta o pălărie. Fapte despre care credeam că ne-am asigurat tind să dispară frecvent. Și, de când a apărut acea minunată carte, eroismul intelectual al lui Mensonge pare să fi fost absolut. Puțini dintre noi am fost absenți cu o asemenea consistență totală. Apariția lui este raportată din când în când, la vreun curs sau altul sau îndeplinindu-și vreo îndatorire academică importantă, uneori de către martori îndoielnici, dar altădată de către cei mai distinși și respectabili.

— O astfel de mărturie de mare importanță vine din partea profesorului Frank Thistlethwaite¹⁴³, fostul vicecancelar de la Universitatea mea din East Anglia și o sursă de înaltă credibilitate. Știindu-mi interesul, mi-a scris binevoitor cele ce urmează:

Din când în când este văzut, sau cel puțin așa se crede, la vreo conferință mare cu o temă absconsă, precum cea la care am participat eu la antipozi; dar când aceste lucruri sunt verificate, reiese nu numai că nu a fost acolo, ci și că a dispărut cu totul și camera în care

Dragă Malcolm,

Mi-a plăcut foarte mult relatarea ta cu privire la Mensonge. Eu însumi mi-l amintesc clar. S-ar putea să nu

îți amintești (cred că erai într-un stagiu de cercetare la acel moment, la All Souls¹⁴⁴ sau în vreunul dintre acele Turnee ale Specialiștilor Consiliului Britanic¹⁴⁵ pe care îți place să le faci, cercetând vreun roman sau altul) că la începutul anilor '70 l-am invitat la Universitatea East Anglia, în perioada când eu eram vicecancelar, să realizeze o evaluare externă a catedrei de lingvistică culturală medievală. Mă tem că nu am traversat un episod ușor cu el. A refuzat să răspundă oricărei scrisori, iar telefoanele Patriciei Whitt la Universitatea Paris XX sau oriunde se mai spunea că era atunci au avut ca rezultat doar pârâituri și explicații potrivit cărora întregul lui departament era „fermé tous les jours” ¹⁴⁶. Totuși a primit cu siguranță mesajul, pentru că a sosit în timp util la Maid's Head, a sunat la universitate să ceară un șofer și a fost repede făcut nevăzut și dus pentru o seară în Broadbent, cu siguranță, așa cum sunt ei duși mereu.

În ziua interviurilor nu era în cea mai bună formă: confuz, mi s-a părut mie, și deprimat de Norwich¹⁴⁷ (sperase că era în America), de cursul de schimb valutar și prea mult vin și prea multă brânză (el obișnuia să bea whisky, de obicei de malt). Totuși, candidații pentru post – cred că am reușit să adunăm patru – au fost evident impresionați de prezența lui, iar discuția a devenit repede bilingvă sau cel puțin așa ni s-a părut celor mai mulți dintre noi. Cu siguranță nu a fost ceva clar. A fost un moment când doi dintre colegii noștri din comitet s-au aflat clar sub imperiul confuziei: letristul credea că Mensonge discuta despre Lévi-Strauss și despre istoricul Le Roy Ladurie¹⁴⁸. Asta nu i-a ajutat pe candidați și, în consecință, după cum îți amintești prea bine, nu am putut numi pe nimeni în funcție.

Ultima mea impresie legată de Mensonge – dacă a fost într-adevăr el, căci acum m-ai făcut să mă îndoiesc – a fost aceea a unui *cher collègue* abătut, îmbrăcat în haină de piele, urcând într-un autobuz Eastern Counties care se îndrepta spre Cambridge, unde a spus că are prieteni la Facultatea de Engleză. A părut o poveste necredibilă la

acel moment și, de când trăiesc aici, în Cambridge, nu am putut confirma acest fapt. Nu a sosit niciodată vreo scrisoare mulțumindu-ne pentru ospitalitatea noastră, deși mă îndoiesc că știuse unde fusese și, pentru nu știu ce motiv, nu am mai apelat la serviciile lui din nou. Dar mă bucur să văd că operei lui i se aduce omagiul pe care îl merită. Cu siguranță că structuralismul nu ar fi fost același fără el.

Al tău, Frank a fost cazat. Sunt destul de multe zvonuri despre localizarea lui actuală și apariții ale lui sunt constant raportate în *Mensonge Newsletter*, dar toate acestea duc la puține rezultate concrete. Unul dintre aceste zvonuri spune că s-a întors din Bulgaria și că un articol intitulat „T’mă, mglă, pizda149”, care circulă în ultimul timp sub cognomenul G.I. Vranyovski în cercurile de *émigrés* din München, reprezintă o retractare totală a poziției sale și convertirea sa la sufism150. Un altul sugerează că el predă într-un colegiu obscur din Wyoming sub un alt nume, probabil Herbie. Uneori apar și idei mai extreme. Au fost sugestii că s-a gândit ocazional să candideze pentru vreo funcție politică și cred că este posibil, dar sigur improbabil ca, dacă a obținut într-adevăr cetățenie americană, să fi devenit în cele din urmă primul președinte al Statelor Unite total absent. Diferite cărți îi sunt uneori atribuite, dar ideea că ar fi putut să scrie *Dantelă 5* mi se pare cu totul falsă. Cea mai probabilă opinie sau cea pe care eu o prefer este aceea că el pur și simplu s-a retras din peisaj și trăiește în condiții sărăcăcioase undeva în Provence152, căutând trufe, până acum fără succes.

În ceea ce privește recunoașterea lui... Ei bine, aceasta continuă să crească cu fiecare zi ce trece, dar foarte, foarte încet. Mensonge a fost menționat și ca posibil candidat pentru câștigarea Premiului Nobel, dar talentele sale sunt atât de proteice încât nicio categorie nu pare să i se potrivească. Chiar și Universitatea mea – mai mult la presiunea mea – i-a acordat de curând o diplomă onorifică, care a fost luată bineînțeles *în absentia*. Este

cunoscut drept ceea ce am putea numi fapt că Yale a încercat mult să îl recruteze și să îi ofere catedra ei Dunlop de Litere Franceze, dar că toată corespondența a fost returnată cu mențiunea *adresă necunoscută* – destul de ciudat, chiar titlul unui eseu timpuriu despre care credem că a fost scris de el. Comentariile rămân puține, probabil din cauza lipsei altor comentarii din care să citezi. Bineînțeles că există neprețuitul *Mensonge Newsletter*, care ar fi încântat să primească abonamente, pe care sunt foarte bucuros să vi le trimit. Și mai sunt și primele semne privind o prezentare a operei lui în câteva articole, de obicei nepotrivite, în ciudatele *mici journaux* franțuzești, dar și în periodicele în limba engleză cu titluri precum *Prod* care apar ca ciupercile în campusurile universităților americane mai mici. În Paris, Grupul René Tadlov a terminat o muncă excelentă despre el și mici celule de intelectuali mensongieni există în Stuttgart și Cardiff. Eu însumi mă mândresc întrucâtva că am fost primul care l-a introdus publicului britanic într-un mic articol din ziarul londonez *The Observer*, care a apărut pe 1 aprilie 1984. Totuși, de un lucru putem fi siguri. Dacă secolul XX se sfârșește, așa cum o și face, într-o stare de profundă îndoială intelectuală, dacă nu chiar confuzie, asta se datorează cu siguranță impactului ascuns al lui Mensonge. Modelul lui de conștiință este, fără îndoială, cel pe care îl recunoaștem ca al nostru, sensul lui unic de vacuum este pentru noi un adevărat semn. *La Fornication comme acte culturel* este, indiscutabil, una dintre puținele cărți ale timpurilor noastre care pot fi numite seminale. Sau ar fi putut fi, bineînțeles, până când a apărut.

Prefață/Postfață de Michel Tardieu

*Profesor de naratologie structuralistă la
Universitatea din Paris*

Traducere de David Lodge

Este pentru mine o onoare mare să mi se ceară să contribui cu o prefață/postfață la această monografie a distinsului meu compatriot și odinioară coleg Henri Mensonge. Spun „coleg” pentru că a predat pentru câțiva

ani la Universitatea din Paris, deși într-un alt campus decât mine - el la Paris XIV, în timp ce eu predau la Paris I. Nu îmi amintesc să ne fi întâlnit vreodată efectiv, deși trebuie să fi fost frecvent prezenți la același eveniment - un seminar al lui Jacques Lacan, poate, sau Cursul Inaugural al lui Michel Foucault la Collège de France sau una dintre premierele tot mai scurte ale lui Samuel Beckett.

După cum clarifică foarte bine și M. Bradbury, Mensonge a fost un om timid și retras, care era ușor trecut cu vederea într-o mulțime. Pe măsură ce reputația lui a crescut, la fel s-a întâmplat, în mod previzibil, și cu numărul de oameni care pretindeau că l-au întâlnit, dar aceste afirmații se dovedesc, la o analiză mai atentă, invariabil false. Mai există un grup, format în principal din membri ai Facultății Paris XIV, care, mâhniți din cauza incapacității lor de a-i recunoaște geniul atunci când s-a aflat printre ei, pretind că nu au considerat niciodată că faptul că îl cunoșteau merita cultivat, iar unii au mers atât de departe până la a nega că el a predat vreodată la instituția lor.

În ceea ce mă privește, recunosc repede că regret mult că nu i-am strâns niciodată mâna lui Henri Mensonge și că relația mea intelectuală cu el nu s-a desăvârșit printr-o relație de prietenie.

Motivul este simplu: la momentul la care i-am cunoscut opera, Mensonge se retrăsese deja de pe scena intelectualității pariziene. De fapt, articolul lui M. Bradbury din ziarul londonez *The Observer* (1 aprilie 1984) a fost cel care mi-a atras atenția pentru prima oară asupra importanței reale a acestei opere. Bineînțeles că auzisem numele menționat, murmurat prin *salons* sau trecut de la o masă la alta în cafenelele de pe Malul Stâng și *La Fornication comme acte culturel* a fost una dintre acele cărți pe care cineva intenționa dintotdeauna să le citească atunci când ar fi avut timp (timp nu atât să o citească cât să îi dea de urmă). Dar abia când am dat de articolul seminal al lui M. Bradbury (într-un exemplar din *Observer* care fusese rupt și mototolit pentru a servi drept

căptușeală într-o cutie în care îmi parvenise o carte rară despre funcția socială a tânărului homosexual în Grecia clasică, pe care o comandasem de la un librar din Londra) mi-au fost aduse acasă întreaga semnificație a lui Mensonge și relevanța lui pentru propria-mi dezvoltare intelectuală.

Deși ocup o catedră de naratologie structuralistă la Sorbona și încă sunt cunoscut majorității cititorilor anglo-americieni drept un exponent al structuralismului clasic (metoda mea de a transpune tramele romanelor europene clasice în ecuații de gradul doi este, după câte înțeleg, o componentă standard a curriculumului în programele universitare americane și școlile primare britanice cu o mai mare orientare academică), mă consider de câțiva ani, de fapt, un post-structuralist. Scopul structuralist de a reduce supraabundența haotică de texte literare la câteva elegante și ușor de memorat diagrame-arbore sau la câteva formule algebrice mi se pare acum un vis utopic, o viziune de neatins, fondată pe o falsă imagine a raționalității și pe o supraestimare a puterii ei de a controla și subjugă polisemia limbajului.

Bineînțeles, după cum a spus și președintele Mittenand în ultimul ajun de An Nou, în timp ce aștepta un tren (orice tren) în Gara de Nord, aflată atunci sub șocul grevei, „Aujourd’hui, nous sommes tous de nécessité post-structuralistes” 153. Și unii dintre colegii mei au sugerat fără cruțare că în ultima mea carte nu am făcut decât să mă agăț de căruța care fusese pusă în mișcare, cu mulți ani înainte, de Jacques Derrida și Jacques Lacan. De fapt, după cum mi-am dat tardiv seama după ce am îndreptat acea foaie mototolită din *The Observer* și am început să citesc articolul lui M. Bradbury, Henri

Mensonge a fost cel care a înțeles primul principiul fundamental al deconstructivismului, și anume că limbajul își subminează constant propria revendicare de a însemna ceva, și astfel, dintr-un singur gest, a aruncat întreaga inițiativă structuralistă *ea abîme* 154.

Fără să o știm, probabil că fiecare dintre noi care a

ajuns la aceeași concluzie pe propriile-i căi fusese subtil influențat de exemplul lui Mensonge. Era ca și cum, plimbându-se aproape nevăzut printre noi în Parisul începutului anilor '60, Mensonge ar fi lăsat să plutească în aer la priveghiul său – obsedante ca o melodie fluierată, încântătoare ca un parfum de femeie, potente ca granulele de polen – fragmente din discursul despre deconstrucție pe care îl formulase deja și care avea să ni se pară mai târziu că îl descoperiserăm de unii singuri. Când colegi invidioși mă acuză, la vreo conferință sau vreun simpozion sau în timpul vreunei emisiuni *Apostrophe*¹⁵⁵, că sunt un derivat al lui Derrida sau că îl plagiez pe Lacan, neg acuzația plin de indignare, dar recunosc de bunăvoie că îi sunt îndatorat lui Mensonge, un nume care îi aruncă pe oponentii mei într-o stare de totală confuzie. Este amuzant să observi diversele expresii de anxietate, frică și josnică viclenie care li se schimbă pe față în timp ce se gândesc dacă să recunoască faptul că nu au auzit niciodată de el sau să se prefacă a nu fi auzit și să spere că nimeni nu le va descoperi cacealmaua.

Un profet nu este niciodată recunoscut în țara lui. Cazul lui Mensonge dovedește încă o dată validitatea proverbului biblic și este o ironie specială în faptul că primul studiu integral despre acest mare *savant* francez a fost scris de un nativ al Marii Britanii, o țară, așa cum observă M. Bradbury însuși, care nu este remarcată pentru ospitalitatea sa față de ideile noi. Ar fi putut fi de așteptat ca subiectul de suprafață al capodoperei lui Mensonge, *La Fornication*, să fie întâmpinat cu o puternică rezistență de către o națiune a cărei capitală are de mulți ani (și cu mult înainte să apară SIDA), lipite pe ziduri, afișe oficiale ce declară „Fără sex, vă rugăm, suntem britanici”, în aceste circumstanțe, M. Bradbury s-a descurcat remarcabil de bine. Sigur că relativa sa lipsă de familiaritate cu afacerile franceze și cultura franceză l-a condus uneori la erori minore sau speculații îndoielnice. Nu este adevărat, de exemplu, așa cum se sugerează la pagina 34, că Jacques Derrida a revizuit Ghidul Michelin în 1965.

Retragerea Ghidului din acel an, pe motivul ininteligibilității lui, a fost cauzată de anumite dificultăți tehnice cu un sistem de editare computerizat și nu a avut nimic de-a face cu deconstructivismul. Apoi, remarca atribuită lui Mensonge la pagina 24, „să nu vă gândiți niciodată la mine, decât poate de Crăciun”, este aproape sigur deformată, din cauza, bănuiesc eu, confuziei dintre cuvântul francez *Noël* (Crăciun) și *nul* (zero, nimic, nimeni).

Acestea sunt totuși, trebuie să subliniez, neajunsuri minore în ceea ce este un efort foarte valoros și cu adevărat eroic de a fixa personalitatea și gândirea evazivă a lui Henri Mensonge. Proiectul este, inevitabil, presărat cu paradoxuri și contradicții. Cum poate cineva să descrie un autor care a contestat tocmai conceptul de autor? Atras inexorabil tot mai aproape de o gaură neagră de scepticism epistemologic, biograful-critic al lui Mensonge s-ar putea să își găsească propria realitate pusă la îndoială. Într-adevăr, întrebarea „Cine este Malcolm Bradbury?” este cu nimic mai puțin interesantă sau uimitoare decât întrebarea „Cine este (sau a fost) Henri Mensonge?”

Scriitorul care se prezintă el însuși în capitolul 7 al acestei lucrări drept un intelectual timid și legat de casă care evită grupările academice de turiști și scena conferințelor internaționale nu se potrivește aproape deloc cu profilul lui Malcolm Bradbury pe care îl știm din alte surse. Am văzut cu propriii mei ochi graffiti-ul de pe zidurile Universității East Anglia, unde el este șeful catedrei de studii americane: *Care este diferența între Dumnezeu și Malcolm Bradbury? Dumnezeu este pretutindeni, iar Malcolm Bradbury este pretutindeni, numai aici nu.* Există o consonanță sugestivă între silabele „Bradbury” și „Bunbury” 156, probabil cel mai faimos *alias* din paginile literaturii engleze, ceea ce mă convinge că numele este un semnificam flotant care s-a atașat multor altor semnificații discreți: Bradbury romancierul campusului universitar, Bradbury profesorul de studii

americane, Bradbury membrul în juriul pentru decernarea Premiului Booker, Bradbury scenaristul pentru televiziune care a adaptat o serie de romancieri postmoderni precum John Fowles și Tom Sharpe, Bradbury neobositul participant la conferințe internaționale și lector pentru Consulatul Britanic. Chiar și între aceste identități separate există îndoieli și dificultăți în stabilirea faptelor – mulți scriitori britanici, de exemplu, fiind convinși că romanele lui Malcolm Bradbury sunt de fapt scrise de David Lodge sau *viceversa*.

„Lingvistic, Autorul nu este niciodată mai mult decât instanța care scrie”. Această profundă observație a lui Roland Barthes, citat de M. Bradbury, este cel mai bun ghid al nostru în căutarea identității *lui*. Supunând textul lucrării *Eroul ascuns al structuralismului* unei analize stilistice riguroase, nu putem să nu remarcăm două trăsături ce apar în mod frecvent: motivul *mâncării* și figura retorică *batos*. Mai mult decât atât, aceste două trăsături *apar invariabil în același lexem*. Găsim un exemplu chiar din prima propoziție a cărții: „Orice student bun sau orice persoană activă intelectual din anii '80 care este cât de cât atentă la mișcările majore ce au loc în științele umaniste, filosofie și științele sociale sau care devine din ce în ce mai îngrijorată de faptul că *tot mai multe legume verzi neobișnuite și puternic aromate își fac apariția în salata zilelor noastre...*” (p. 1, *sublinierea mea*). Ceva mai departe, întâlnim o referire la „chiliasmul nostru, apocalipticul nostru, scepticismul nostru post-umanist, postmodernismul nostru, oboseala noastră metafizică, *gustul nostru pentru falafel*” (pp. 4-5, *sublinierea mea*). La pagina 42 se afirmă că toate cafenelele existențialiste din timpul războiului răsunau „de strigătele despre *trahison des clerics* și *mauvaise foi*, cu sau fără *crevettes*”, iar la pagina 49, recitirea lui Freud de către Lacan este descrisă drept „unul dintre marile triumfuri ale conversiei intelectuale, comparabil cu apariția hamburgerului la McDonald's doar câțiva ani mai târziu”.

Nu este nevoie să mai dăm alte exemple – pot fi

găsite pe fiecare pagină. Întrebarea este ce semnifică această repetată convergență de referiri gastronomice și batos. Mâncarea este, desigur, asociată metonimic cu digestia și excreția, acele funcții ale „părții inferioare a corpului” care devin instrumente de critică socială în teoria lui Mihail Bahtin despre carnavalesc (vezi M. Bahtin, *Rabelais și lumea sa* [1966]); în timp ce bățosul este metaforic asociat cu actul căderii, coborârii sau prăbușirii. Concluzia este inevitabilă: *Eroul ascuns al structuralismului*, construită în aparență pentru a-l copleși cu laude și onoruri pe Mensonge și ideile sale, este de fapt o expresie strămutată a dorinței adânc reprimată de a le acoperi cu ceva total diferit. Această descoperire nu ar trebui să provoace nicio surpriză. Majoritatea dintre noi, cei care lucrează în domeniul teoriei critice contemporane, sunt periodic supuși aceleiași dorințe.

Proiectul posistrukturalist este atât inevitabil, cât și imposibil, iar asta dă naștere la frustrări și agresiune în aceia care sunt chemați să îl desfășoare. Inevitabil, pentru că, odată ce am mușcat din mărul oferit de Saussure, care ne-a dat cunoașterea semnificantului și semnificatului, nu am mai putut recupera starea de inocență primară în care cuvintele și lucrurile păreau legate împreună existențial. Imposibil, pentru că (după cum se exprimă elegant M. Bradbury, parafrazându-l pe Mensonge) „nu putem să lucrăm cu limbajul și să îl dezmembrăm conceptual în același timp” (p. 63). Jacques Derrida a încercat să scape din acest *impas* prin metoda ingenioasă de a plasa cuvintele *sous rature* sau „sub ștergere”, manifestată prin tăierea cuvintelor în text și avertizarea transmisă astfel cititorului să nu le accepte ca având valoare filosofică. De exemplu, în *Despre gramatologie* el scrie „semnul's (e acel Iq-u numit eronat, singurul, care scapă întrebării fondatoare a filosofiei”. Cititorul acestei cărți ar proceda înțelept dacă, înainte de a face orice altceva, ar parcurge-o cu atenție, tăind fiecare pagină cu linii diagonale (dacă nu cumva este un exemplar de la bibliotecă).

Se zvonește că Henri Mensonge a creat o metodă

chiar mai radicală de a plasa discursul său *sous rature*; și anume că un anume acid a fost adăugat la fabricarea hârtiei pe care *La Fornication* a fost tipărită, garantând că mai devreme sau mai târziu toate copiile acestui text seminal se vor autodistrage. Dacă este adevărat, acest lucru explică de ce exemplarele capodoperei lui Mensonge sunt atât de greu de găsit și dă prezentării lui M. Bradbury o valoare unică.

M.T. Paris-Birmingham

Ianuarie 1987

Bibliografie

Natalie Pelham Barker¹⁵⁷, „Mensonge și feminismul”, *Broomstick*, VI, Michaelmas, 1986, pp. 18-29.

Roland Barthes, „La Mort de l’auteur”, *Manteia*, V, 1968, trad. și republ. În S. Heath (ed.), *Imagine - muzică - text*, Fontana, 1977, pp. 142-8.

Roland Barthes, *Le Plaisir du texte*, Paris, Seuil, 1970; trad. ca *Plăcerea textului*, Hill and Wang, 1976.

Roland Barthes, *Roland Barthes par Roland Barthes*, Paris, Seuil, 1975, trad. ca Roland Barthes, *Roland Barthes de Roland Barthes*, Hill and Wang, 1977.

Roland Barthes, *Fragments d’un discours amoureux*, Paris, Seuil, 1977, trad. ca *Fragmente dintr-un discurs îndrăgostit*, Hill and Wang, 1978.

Georges Bataille, *L’Erotisme*, Paris, Gallimard, 1957.

Jean Baudrillard, *De la Réduction*, Paris, Galilée, 1979.

Jean Baudrillard, *L’Effet Beaubourg*, Paris, Galilée, 1977.

Henry Beamish¹⁵⁸, „Mensonge și carisma”, *British Journal of Sociology*, vara 1972, pp. 35-45.

Harold Bloom, *O hartă a citirii eronate*, Oxford University Press, 1975.

Mstislav Bogdanovich, *Le Cercle de la linéarité*, Paris, Éditions de Marge, 1975.

Mstislav Bogdanovich, *Glub*, Paris, Plomb, 1986.

Mstislav Bogdanovich, „Nu atât de sigur: probleme actuale în semiologie”, în *Lingvistul șiret*. The Hague,

Lambe, 1972.

Mstislav Bogdanovich, „întâlnirea (?) mea (?) cu Mensonge (?)” 159, *The Times Literary Supplement*, 19 decembrie 1975, p. 1111.

Malcolm Bradbury, „Sex terminal”, *Observer*, 1 aprilie 1984, p. 23.

Faith Bryers, „Mensonge și Marie Carrotteuse: o presupoziție”, *Partisan Review*, LX, 2, vara-iarna 1981, pp. 5-34.

Michel-Antoine Burnier și Patrick Rambaud, *Le ROLAND-BARTHES sans peine*, Paris, Éditions Balland, 1978.

Anne Callendar¹⁶⁰, *Mensonge și imaginația literară galo-scotă*, teză de doctorat nepublicată, Universitatea din Stirling, 1974.

Marie Carrotteuse, „Mensonge și F. Bryers: o altă presupoziție”, *Flic*, XX, primăvara 1982, pp. 19-34.

Marc Chénétier, „«J'existe, car je n'existe pas; je n'existe pas, car j'existe»: le sens unique double de Henri Mensonge”, *Fabula*, 7, pp. 83-92.

Marc Chénétier, „Les Messages de Mensonge sont-ils les Mensages du Massaupe? Lyrisme, pessimisme et information chez un précurseur de la déconstruction”, *La Mule*, XXV, 3; iarna 1976, pp. 33-52.

Eureca Uri Comturi, „Le Timbre-poste d'Henri Mensonge”, *Fabula Rasa*, XIII, vara 1983, pp. 48-57.

Maurice Couturier „«Dezarmează-te, Eros!»”, *Cistres-Essais*, Lausanne, EAge Homme, 1982, pp. 115-23.

Jonathan Culler, *Poetica structuralistă: structuralismul, lingvistica și studiul literaturii*, Cornell University Press și Routledge, 1975.

Jonathan Culler, *În căutarea semnelor: semiotică, literatură, deconstructivism*, Cornell University Press, 1981.

Gilbert Debusscher, „À la recherche de ITmprimerie Kouskous” 161, *EEAS Newsletter*, 5, 1986, p. 3.

Gilles Deleuze și Félix Guattari, *Capitalisme et schizophrénie: l'Anti-Œdipe*, Paris, Minuit, 1972, trad. *Anti-*

Oedip. Capitalism și schizofrenie, Viking, 1977.

Jacques Derrida, *Poziții*, Paris, Minuit, 1972.

Jacques Derrida, *Signéponge/Signesponges* (text bilingv, traducere în engleză de Richard Rand), Columbia University Press, 1984.

Jacques Derrida, *La Carte postale de Socrate à Freud et au-delà*, Paris, Aubier-Flammarion, 1980.

Régis Durand, „«Ai priceput?»: negativism și fotografie în opera timpurie a lui Mensonge”, *Shot*, 20-21, ianuarie 1981, pp. 124-9.

Umberto Eco, *Lopera aperta*, Milan, Bompiani, 1962.

Umberto Eco, *Il nome della rosa*, Milano, Fabbri-Bompiani, 1980, trad. *Numele trandafirului*, Barcourt Brace and Seeker, 1983.

Stanley Fish, „îl putem citi incorect pe Mensonge?”, *Critical Inquiry*, VII, 1, toamna 1980, pp. 237-49.

Michel Foucault, *Histoire de la sexualité*, vol. 1 -, Paris, Gallimard, 1976 și urm., trad. ca *Istoria sexualității*, Pantheon, 1978 și urm.

Michel Foucault, „Ce este un autor?”, în J.V. Harari (ed.), *Strategii textuale*, citat mai jos, pp. 141-60.

Pierre Gault, „Mensonge mis à nu”, *Trema*, 1, 1976, 33-76.

Josué V. Harari, *Strategii textuale: perspective în critica posistrukturalistă*, Cornell University Press, 1979, Methuen, 1980.

Millingham Harshly162, „Mensonge și ficțiunea polițistă”, *Mean Streets*, martie 1974, pp. 12-20.

Ihab Hassan, „POST - modernlăM”, *New Literary History*, III, 1.

Ihab Hassan, „Mensonge în Milwaukee”, *Mensonge Newsletter*, 3, 1978, pp. 2-21/2.

Terence Hawkes, *Structuralism și Semiotică*, Methuen, 1977.

Terence Hawkes, „Troilism și Cressida: sexeme și nareme în comediile-problemă ale lui Shakespeare”, *Limbaj și stil*, 2, 1973, pp. 40-73.

Terence Hawkes, „Mensonge în Japonia: o întâlnire aproape ratată”, *London Review of Books*, 4 ianuarie 1984, pp. 15-19.

Jean-Marie Heurtebise, „Mensonge deconstruiește”, *Studii post-nihiliste*, IV, primăvara 1983, pp. 58-72.

Frank Kermode, „Camera care a dispărut: un accident nefericit la MLA” 163, *Glyph*, III, Michaelmas, 1972, pp. 14-31.

Howard Kirk164, „Mensonge și tehnica seducției”, *Societatea nouă*, 2 octombrie 1972, pp. 8-12.

Julia Kristeva, „Qui était à Lyon?”, *Critique* 732, 1983, pp. 422-48. Jacques Lacan, „Lituraterra”, *Littérature*, III, 1971, pp. 3-10.

Philippe Lacoue-Labarthe, „L'Oblitération”, *Critique* 313, 1973.

François Laruelle, *Machines textuelles: deconstruction et libido decriture*, Paris, Seuil, 1976.

Vincent B. Leitch, *Critica deconstructivistă: O introduce avansată*, Columbia University Press și Hutchinson, 1983.

Claude Lévi-Strauss, *L'Homme nu*, Paris, Plon, 1971.

Claude Lévi-Strauss, „Le triangle culinaire”, *L'Arc*, XXVI, 1965, pp. 19-29.

Andre le Vot, „«Kenavo165, Déconstruction!»: Mensonge et son ascendance bretonne”, *Les Cahiers de St Jean-du-Doigt*, II, 3, vara 1978, pp. 25-32.

Jean-François Lyotard, *Économie libidinale*, Paris, Minuit, 1974.

Evelyn Maddock, „Mensonge et «La Petite Grippe»”, *Oxford Magazine*, LXXI, 9, toamna 1979, pp. 5-7.

Edward Mendelson, „Scrierile lui Mstislav Bogdanovich: listă de verificare”, *The Times Literary Supplement*, 19 decembrie 1975, p. 1112166.

Henri Mensonge, *La Fornication comme acte culturel*, Luxemburg, Kouskous, 1965 (?).

Henri Mensonge (?), „Pas moi”, *Quel Tel*, XI, 3, mai 1968, pp. 11 - 14.

Felix Messmer, „Mașina de scris stricată a lui Henri

Mensonge", *Cambridge Enquiry*, XIV, vara 1984, pp. 18-29 [paginile 21-2 lipsă].

T.J. Moran, „G.I. Vranjovski și Henri Mensonge: câteva legături ciudate”, *Note și ipoteze*, IV, 2, vara 1984, pp. 12-15.

T.J. Moran, „Mensonge și *Die Entblösung des Dinges* 167 a lui von der Lüge”, *Guesses and Queries*, XI, 8, vara 1985, pp. 1-3, 89-94.

Jean-Luc Nancy, „Dum Scribo”, *Oxford Literary Review*, 1978, pp. 306-21.

Christopher Norris, *Deconstrucția: teorie și practică*, Methuen, 1982.

Patrick O'Donnell, „Pionul pleacă: Mensonge despre șah și intertextualitate”, *Diuretics*, VI, 6, primăvara 1982, pp. 654-79.

Cleanth Peters, „Mensonge în Cherry Hinton: o posibilitate?”, *Granta*, 3, pp. 157-67.

F. Plitplov (Dr.) 168, „O problemă de apartenență a unei umbrele?”, *Mensonge Newsletter*, 7, 1972, pp. 7-112.

Claude Richard, „Marca de neconfundat a lui Mensonge”, *Delta*, 28, 1986, pp. 111-222.

Edward Said, „Abecedarium culturae: structuralism, absență, scriere”, în J. Simon (ed.), *Critica modernă franceză*, University of Chicago Press, 1972, pp. 341-92.

Ferdinand de Saussure, *Cours de linguistique générale*, ed. C. Bally, A. Sechehaye și A. Riedlinger, Geneva, 1916, trad. *Curs de lingvistică generală*, Peter Owen, 1960.

Ferdinand de Saussure, *Les Anagrammes de Ferdinand de Saussure*, Paris, Paulet, 1968.

Robert Scholes, *Structuralismul în literatură: O introducere*, Yale University Press, 1974.

Bernard Sharratt, „Regândirea preludiului de la început”, *New Crisis Quarterly*, 1, 1984, pp. IX-XIX.

Tom Sharpe, „Șapte scriitori pe care îi admir”, *Books and Bookperson*, 344, mai 1984, pp. 8-10.

S.N. Sieff, „À quelle heure arrive-t-il Mensonge à Paris? (Când a sosit Mensonge în Paris?)”, *L'Horaire*, VII,

pp. 9-12.

Arthur Silent, „Mensonge redus la tăcere”, *Orange-Export*, 2, 1983, pp. 1-3.

Philippe Sollers, „H.M.”, *Quel Tel*, LXVIII, 1971, pp. 19-27.

Laurent Souchu, „Textul golit: O citire erotică a romanului *Bostonienii*”, *Revue Française d'Etudes Américaines*, IX, 20, mai 1984, pp. 195-208.

Laurent Souchu, „En songe, Mensonge: calități onirice ale lucrurilor demne de încredere”, *Fabula Rasa*, 6, iunie 1983, pp. 5-25.

John Sturrock (ed.), *De la structuralism încoace: de la Lévi-Strauss la Derrida*, Oxford University Press, 1979.

René Tadlov, „Minciuna din linie: Mensonge despre metrică ca procedeu hermeneutic la Hölderlin, Lindsay și Pound”, *Acta Universitas Krakowskaia*, XXXI, 1975, pp. 51-72; republ. În R. Tadlov, *Gaps, Riffs, and Roughs*, Veneția, E Ro di Ziaque, San Marco Verlag, 1977.

Anthony Thwaite, „Mensonge în Japonia: o lovitură palpabilă”, *London Review of Magazines*, vara 1984, pp. 12-20.

Pierre Vadim, „La mort de la fornication”, *Cahiers du Cinéma*, XIV, 1969, pp. 10-20.

G.I. Vranjovski [Henri Mensonge?], „T'mă, mglă, pizda”, *Wissenschaften*, XXI, Frühjahr 1982, pp. 17-62.

Evangelina Winthrop, „Sexul din cap”, *Boston Beacon*, 17 mai 1975, pp. 4-5.

Michael Woolf, „Este Mensonge posibil sau nu?”, *Furtive Review*, X, primăvara 1975, pp. 17-18.

Heide Ziegler, „Regatul magic al lui Mensonge”, *Postfach*, XXI, Früheft 1983, pp. 17-18.

Yves Zylot, *Fin 69*, Paris, PUF, 1975.

Index170

Abis, 37; întâlnire cu, 39.

Abîme, Mis-en, 27, 39.

Absență, 43-81; comparat cu prezență, 19.

Absurditate, *passim* -, Sartre și, 43; dezvoltată de Beckett, 47; respinsă de Robbe-Grillet, 49; contactul

prezumtiv al lui M. cu, 89-90.

Althusser, Louis, lipsa de influență a lui asupra lui M., 53*171. Angoasă, vezi *angoisse*.

Angoisse, vezi anxietate.

Anxietate, vezi angoasă.

Aporie, 35, 49, 58172.

Aristotel, 17, 28; contestat de M., 97.

Autor, Moartea, 45, 49, 54; cercetări asupra, 57.

Axe diacronice, vezi Axe sincronice.

V

Bardot, Brigitte, non-relația cu M., 41.

Barthes, Roland, 17, 28-39; îl învață semiotica pe M., 47*; îl însoțește pe M. printr-o piață din Alexandria, 59; B. despre 28, 38, 58; B. despre B. despre, 59; ca mitolog, 64, ca moralist, 78; ca outsider, 78; *Gradul zero al scriiturii*, 78.

Beaubourg, „arhitectura intestinală” a lui, 17.

Beaujolais nouveau, comparat cu *nouveau roman*, 38.

Beauvoir, Simone de, 39-42; văzută cu Sartre, 40; văzută cu M., 48; relații triumphiulare ale, 49; implicații feministe ale, 50.

Beckett, Samuel, 38, 42; redarea războiului de către, 45; piese cu vagabonzi, 47; romane cu șuierături, 49; forțat să traducă *Priveghiul lui Finnegan*, 27; se simte absurd, 28; absența din propria biografie, 48; impactul lui asupra tânărului M., 37.

Benjamin, Walter, „șoseta erudită” a lui, 52.

Biftecul și cartofii prăjiți, interpretarea lui Barthes asupra, 47.

Bloom, Harold, 38; despre trandafir, 46.

Borges, Jorge Luis, 37; nu e ușor de găsit, 53—56.

Brasserie Lipp, notele de plată neonorate ale lui M. la, 63. Breton, André, 32; certurile cu Tzara, 45; împăcarea, 46. Brooke-Rose, Christine, mâna lui M. pe genunchiul ei? 56.

Butor, Michel, prietenia lui M. cu, 39.

Café Flore, creditul întrerupt al lui M. la, 64.

Café Rose, plecarea rapidă a lui M. de la, 65.

Café Royal, accesul interzis pentru M. la, 66173.

Camus, Albert, 47, 5; împinge stânca pe pantă, 59174.

Cartezianism, vezi Descartes, René.

Catacresis, vezi Figuri de stil.

Cercul de la Viena, vezi Școala de la Praga.

Chabrol, Claude175, vezi *Nouvelle Vague*.

Clarté, vezi Luciditate.

Collins, Joan, vezi Agent176.

Consiliul Britanic, influența lui Saussure asupra, 28.

Cuisine, nouvelle, 27; contrastată cu *vieille*, 34; comparată cu Mondrian, 27.

Deconstructivism, *passim*; sfârșitul lui, 97; înlocuirea de către Deleuze, Gilles, vezi Guattari.

De-Deconstructivism, 98.

Demistificare, vezi Deconstructivism.

Demitologizare, vezi Demistificare.

Derrida, Jacques, 37-59, 89-93; productivitatea lui, 38; pozițiile lui, 42; alunecarea în, 45; relația cu M. a lui, 68-77; deconstrucția lui de către M" 93; sunt D. și M. aceeași persoană? 114177.

Descartes, René, 17, 38.

Diferență, Derrida despre, 57; Saussure despre, 29; care-i, 93;

Dorință, Foucault despre, 73; Lacan despre, 93; scepticismul lui M. în privința, 101178.

Écriture, vezi scriitură.

Écrivain, vezi scriitor.

Eliot, T.S., vezi Pound, Ezra.

Episteme, vezi Foucault.

Eu, există 1; 38-47.

Exaltare, vezi *Jouissance*.

Existențialism, rolul postbelic al, 37; dificultate și angoasă în, 38; viața de cafenea a, 39; distracție reală, 40; rolul lui M. Brando în, 41; respingeri structuraliste ale, 43*17; respingerea de către M" 93.

Falus, ca semnificant, 97; ca semnat, 98180.

Femei, circulația femeilor, 23-24.

Ființă, 38; comparată cu Ne-Ființă, 39; contrastată cu Nimicul, 57; contestată în întregime, 68; îndepărtată cu totul, 97181.

Fornication, la, comme acte culturel, vezi Mensonge.

Foucault, Michel, despre structuralism, 7; despre nebunie, 37; despre putere, 47; despre absență, 56*182; epistema, 68; despre sine, 69; despre sex, 73.

Fourier, Charles183, M. spune „nu atât de permisiv cum pare”, 63.

Freud, Sigmund, în legătură cu id, 27; în legătură cu ego, 32; în vacanță184, 53; influența asupra structuralismului a lui, 64.

Genet, Jean, nefericita influență a lui, 43185.

Godard, Jean-Luc, nouvelle vague, al lui 32.

Gramatologie, 38186.

Guardian, ziar, 7.

Guattari, E, vezi Deleuze, G.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, 23.

Heidegger, Martin, 23.

Hemingway, Ernest, 23; bea bere germană, 24.

Hermeneutică, *passim*.

Holocaust, 43.

Identitate, 54; contestată, *passim*.

Imprimerie Kouskous, 48-52.

Inconștient, Freud despre, 21; M. găsit, 84.

Jakobson, Roman, 27187.

John, Elton, 53188.

Jouissance, 73, 78; amânată, 83.

Joyce, James, 23; în Zürich, 37; în Paris, 48; în bar, 51; în datorii, 52.

Kant, Immanuel, 2718.

Kouskous, Imprimerie, vezi Imprimerie Kouskous.

Kristeva, Julia, se întreabă, a fost M., 79190.

Lacan, Jacques, stadiul oglinzii al lui, 57; scrisoarea furată a lui, 73*; semnificatul falie al lui, 98; mărturii despre comentariile lui M. despre teza de doctorat „De la psychose paranoïaque dans ses rapports avec la personnalité”, 59.

Laing, R.D., vezi *Parro Ue*.

Langue, vezi *Parole*.

Lenin, vezi Stoppard, Tom.

Lévi-Strauss, Claude, scopul general al lui, 26; viziunea antropologică a lui, 78; metodele culinare ale lui, 54; cote de schimb în, 58; mintea sălbatică a lui, 67.

Limbaj, *passim*; inutilitatea lui, 17-19.

Lingvistică, *passim*.

Lupte, libere, 61.

Lyotard, J.

— E, 23; condiția postmodernă a lui, 39.

Macheray, Pierre, 37; supraproducția lui, 83.

Marx, Karl, vezi Lenin.

McCabe, Colin, nementionat, 35.

McLuhan, H.M., 46.

Mehlman, Jeffrey, rolul lui în indexuri, 81.

Mensonge, Henri, cine a fost el? 27-38; cine spune? 38-43; cum știm? 43-51; ce a făcut? 53-71; când a făcut-o? 72-4; influența lui ER. Leavis asupra lui, 75"; unde este el acum? 93-6; importanța lui, *passim*; obscuritatea lui, *passim*; perspectiva asupra fornicăției, 98-103; rolul seminal al lui, 103 și următoarele 192.

Merleau-Ponty, Maurice, după Melhman în majoritatea indexurilor, 81. Metaforă, 27; M. și Derrida, au avut ei? 63.

Miller, Hillis, răspunsul plăcut privind impactul lui M., 9319J.

Mittenand, François, *vol-au-vent* al lui, 16.

Nabokov, Vladimir, influența puternică a lui, 16; ambiguitatea majoră a lui, 72. *Néant*, vezi Ființă; și Nimic.

Ne-Ființă, comparată cu Ființă, 48194; diferențiată de Nimic, 49.

Nietzsche, Friedrich, Derrida despre, 89; Foucault despre, 90; Elton John despre, 23; Hitler despre, 97.

Nimic, contrastat cu Ne-Ființa, 49; deosebit de *Néant*, 52; perspectiva paradoxală a lui Sartre, 58.

Nouvelle critique, comparată cu *vieille critique*, 21.

Nouvelle cuisine, contrastată cu mâncarea, 23;

comparată cu Mondrian, 27. *Nouveau roman* 95, contrastat cu romanul, 27; comparat cu *nouvelle vague*, 29.

Nouvelle vague, contrastat cu cinemaul, 26; comparat cu *nouvelle cuisine*, 28.

Paradigmatic, comparat cu Sintagmatic, 38.

Parole, vezi *Langue*.

Pavel, Sf.196, 43.

Pensée sauvage, vezi Lévi-Strauss, Claude.

Pérrier, popularitatea generală a, 7, 18, 27197.

Picasso, Pablo, o pictează pe Gertrude Stein, 48; inventează Cubismul, 49198. *Plaisir*, vezi Plăcere.

Platon, 27; impactul lui asupra gândirii occidentale, 37; 42.

Plăcere, imposibilitatea, 48.

Ponge, Francis, doar un semn, 89.

Propp, Vladimir199, presupusa încăierare la beție a lui M. la Riga, 55. Pulsații verbale, 27200.

Pynchon, Thomas, cine e el? 89.

Quel Tel, presupusa apariție a lui M. în, 75.

Quintilian201, *passim*.

Quirk, Randolph, mulțumiri lui, xi202.

Robbe-Grillet, Alain, noul roman al lui, 33; M. confundat cu, 72.

Salinger, J.D., absența lui, 81.

Sartre, Jean-Paul, 35-8; rolul carismatic al lui, 32; dilema filosofică a lui, 38; reacția structuralistă a lui, 41; umanismul lui, 42*; presupusa prietenie a lui M. cu, 44; are probleme cu castanul203, 49; descoperă Ne-Ființa, 50; se întâlnește cu S. de Beauvoir, 52; descoperă Ființa, 53.

Saussure, Ferdinand de, chiar a fost el? 17; despre diferență, 18; despre viduri, 19; cursurile postume ale lui, 20; prezența studenților la, 20; a lui *langue*, 21; a lui *parole*, 22.

Sănătate mintală, vezi Nebunie.

Scriere, vezi *Écriture*.

Sémanalyse, rolul lui Barthes în, 38.

Semiotică, 13.

Semn, sensul plural al, 38-45.

Semnificant (*signifiant*), arbitraritatea, 13; chiar și în Japonia, 18; sexul ca, 58-60; Saussure inventează, 37; Derrida schimbă, 86.

Semnificat (*signifié*), absența în Japonia, 37; sexul ca, 58-60; Saussure despre, 37; Derrida despre, 98.

Sens unique, vezi Stradă cu sens unic.

Sens, prevalența lipsei *de, passim*.

Sexualitate, 12; sfârșitul ei, 86-97.

SIDA, 3.

Similaritate, vezi Diferență.

Sincronic, vezi Diacronic.

Sintagmatic, vezi Paradigmatic.

Spielberg, Steven, filmul deconstructivist al lui, 8.

Stoppard, Tom, travestiul lui, 32.

Stravinsky, ritualul primăverii, 42204.

Structuralism, *passim* -, Saussure inventează, 37; Barthes extinde, 41; Foucault critică, 43; Derrida contestă, 49; M. subminează, 45-55.

Sturrock, John, 42; excelentul index al lui, 119205.

Sujet, vezi Subiect.

Scoala de la Praga, vezi Cercul de la Viena.

Tichbourne, Chidioc, 97.

Traven, B., unde este el? 74.

Truffaut, François, vezi sub noul val.

Tzara, Tristan, găsește Dada, 27; descoperă Nada206, 79.

Vol-au-vent, Mittenand și, 27.

Wilamowitz-Mollendorff, Ulrich von, 99207.

Yale, influențele galice asupra, 27; comparat cu Harvard, 38; presupusa catedră a lui M. la? 49.

Zeno, 112; se confesează, 1 13208.

Zeugma, vezi Figuri de stil209.

Note

The Guardian - unul dintre cele mai citite ziare englezești.

Frisson (fr.) - fior.

Michel Foucault - filosof și istoric al ideilor de origine

franceză (1927-1984). *Mensonge* a fost publicat în anul 1987, de aici raportarea la momentul recent al morții filosofului.

Jacques Derrida - filosof francez (1930-2004).

Sardi - restaurant celebru din New York, deschis încă din 1927, faimos pentru sutele de caricaturi ale unor celebrități din lumea show-biz-ului care îi împodobesc pereții.

Pérrier - marcă de apă minerală dintr-o provincie din Franța.

Joan Collins - actriță și scriitoare britanică născută în 1933 care a avut numeroase apariții și la Hollywood.

Aluzie la părăsirea Europei vechi și îmbrățișarea Americii ca simbol al deschiderii, îndrăzelii, libertinajului, permisivității și experimentării.

Yuppie - prescurtarea pentru *young urban professional*, membri ai clasei mijlocii superioare, cunoscuți pentru materialismul exagerat și pentru consumismul practicat doar pentru etalarea venitului și a statutului.

Exagerare ironică a calității de iconicitate a semnelor și a suprainterpretării acestora de către semiotică în ideea sublinierii confuziilor ce ar putea apărea din teoretizarea/interpretarea excesivă.

Nouvelle cuisine (fr.) - noua artă culinară.

1. *Cuisine minceur* (fr.) - mâncăruri folosite în rețetele pentru slăbit.

Mondrian - pictor olandez (1872-1944) reprezentant al neoplasticismului. Atât motivul pictorului Mondrian cât și al noilor arte culinare sunt folosite și în alte romane de ale lui Malcolm Bradbury (*The History Man*, respectiv *Cuts*) ca simboluri ale fragmentarului și pasișei/colajului caracteristice postmodernismului.

Bob Geldof - cântăreț, autor, actor ocazional și activist politic irlandez născut în 1951.

François Mitterand - președintele Franței între 1981 și 1995.

2. Creveți *vol-au-vent* - creveți în foietaj.

Quai d'Orsay - clădirea Ministerului Afacerilor Externe,

aflată pe porțiunea din malul Senei cu același nume.

Fr. „Astăzi, dragi prieteni, dar și voi, englezi, suntem cu toții structuraliști de nevoie”.

Falafel – tip vegetal de mâncare de origine egipteană servit sub formă de crochete sau chiftele.

Richard Rogers – arhitect britanic (n. 1933) renumit pentru creațiile sale moderniste și funcționaliste.

Preludiul – poem filosofic autobiografic aparținând poetului romantic englez William Wordsworth (1770-1850).

3. Aluzie la lucrarea lui Søren Kierkegaard *Frică și cutremur*, publicată în 1843.

Ouzo – băutură alcoolică preparată din anason, consumată de obicei în Grecia și Cipru și devenită simbol al Greciei.

Tom Stoppard – dramaturg britanic (n. 1937) emigrat din fosta Cehoslovacie, ale cărui piese au ca teme principale drepturile omului, cenzura, libertatea politică, dar și explorarea lingvisticii și filosofiei.

Ferdinand de Saussure – lingvist elvețian (1857-1913) al cărui studiu a fost publicat după notițele studenților lui.

Langue (fr.) – limbă.

4. *Parole* (fr.) – vorbire.

5. Lpef – limbajul de programare pentru engleza funcțională.

6. PEPS – predarea englezei pentru străini.

„... de la Sassure la nu atât de saussure” – joc de cuvinte intraductibil între pronunția numelui lingvistului elvețian [so – sür] și pronunția aproximativă a expresiei *so sure* [so sür], un amestec între englezescul *so* (atât de) și franțuzescul/englezescul *sûr/sure* („sigur”).

Malul Stâng – malul sudic al râului Sena din Paris, cunoscut ca fiind zona artiștilor, scriitorilor și filosofilor; sintagma implică o tentă de boemă și creativitate.

Rotonde, Profonde, Lipp și Deux Magots – joc bradburyan tipic postmodern în care autorul îmbină realul cu imaginarul ludic intercalând între localuri reale și unul ficțional: Rotonde – faimoasă braserie pariziană, Profonde – local inventat prin similitudine auditivă cu cel de

dinainte, Lipp - faimoasă braserie în Paris, loc de pelerinaj pentru artiști, intelectuali și politicieni, Deux Magots - faimoasă cafenea pariziană, loc de întâlnire pentru elita intelectuală și literară a orașului.

Poules (fr.) - găini, dar și, argotic, femei.

„Dada lui Tzara cu Nada lui Breton” - joc de cuvinte între numele curentului inițiat de Tristan Tzara și titlul unui roman de André Breton, *Nadja*.

7. *Tărâmul pustiit* este traducerea făcută de Mircea Ivănescu poemului *The Waste Land* de Ezra Pound, poet american (1885-1972), în volumul *Poezie americană modernă și contemporană*, Editura Dacia, 1986.

Samuel Beckett, dramaturg și prozator irlandez (1906-1989), admirator și amic al lui Joyce, romancier irlandez (1882-1941), a tradus într-adevăr, în 1931, celebrul capitol al optulea din romanul lui Joyce sub titlul *Anna Livia Plurabelle* cu ajutorul unui comitet, cum a fost numit el, de scriitori irlandezi, americani, francezi și ruși.

8. Rue des Écoles - celebră stradă din Paris unde se află și fațada de nord a Sorbonei, numită și „noua Sorbonă”.

Universitatea Yale - celebră universitate din Connecticut, SUA.

Princeton, John Hopkins și Cornell, Harvard - universități americane.

East Anglia - nume tradițional dat regiunii de Est a Angliei; legătura mai strânsă ar putea fi văzută cu Universitatea East Anglia, din Norwich, unde Bradbury a predat mai mulți ani.

Islington - cartier în Londra.

„Luna este făcută din brânză cu mușegai” - proverb, extins apoi într-o metaforă a credulității, ce își are originile într-o fabulă în care un prostănac vede reflexia lunii în apă și crede că este o roată de cașcaval cu mușegai.

9. „... un conflict serios a izbucnit în Insulele Falkland” - aluzie la invadarea Insulelor Falkland, arhipelag în Oceanul Atlantic de Sud aflat sub dominație britanică, dar în regim de auto-guvernare, de către trupele argentinienne pe 2 aprilie 1982, conflict stins pe 14 iunie în același an,

după o serie de puternice lupte aeriene și navale.

Erse - veche limbă irlandeză.

10. Igbo - limbă a unui grup etnic din sud-estul Nigeriei.

Ironia acestei înșiruiți toponimice provine din alăturarea unui mare centru cultural în prima parte a fiecărei perechi cu un oraș/comună relativ mic (ă) în cea de-a doua parte (locații din Germania, Statele Unite, Norvegia, Franța, respectiv Finlanda), bazată nu pe criterii culturale, ci mai degrabă datorită asonanței pe care începutul de cuvânt o oferă.

Écrits (fr.) - Scrieri.

Figuri notorii ale gândirii și noilor teorii postmoderne, însă ceea ce uimește aici este din nou alăturarea bradburiană rimată care nu face decât să diminueze în manieră ludică seriozitatea critică.

11. Pierre Macheray - scriere deformată a criticului literar francez marxist Pierre Macherey (n. 1938).

Frank Kermode - apreciat critic literar britanic (1919-2010).

12. Star and Garter - bar în Manchester, Anglia.

Geoffrey Chaucer - cel mai mare poet al Evului Mediu (1343-1400), considerat părintele literaturii engleze.

William Langland - poet englez din secolul al XIV-lea.

În original, termenul folosit era *meaningless* („fără sens”); am optat pentru „malapropism” („folosire grotescă, absurdă sau nepotrivită, adeseori comică a unui cuvânt, de cele mai multe ori prin confuzie cu un cuvânt apropiat ca sonoritate”) pentru a păstra ordinea alfabetică a unor noțiuni ce se succed într-un dicționar de termeni literari, dar și ideea de pierdere a sensului.

Joc de cuvinte intraductibil: „somebody or some body” = „cineva sau un corp/cadavru”.

J.L. Austin - filosof britanic al limbajului (1911-1960), autor al cunoscutului studiu *How to Do Things with Words*.

13. Gottlob Frege - matematician, logician și filosof german (1848-1925).

B. Traven - pseudonimul unui romancier german (1882-1969) al cărui nume real, naționalitate, dată și loc de naștere, precum și alte detalii biografice sunt toate subiecte de dezbatere, singurul lucru cât de cât cert fiind faptul că a trăit o mare parte din viață în Mexic, unde este plasată și majoritatea ficțiunii lui, între care cunoscuta *Comoara din Sierra Madre*.

J.D. Salinger - scriitor american (1919-2010), autor al romanului *De veghe în lanul de secară*.

Thomas Pynchon - romancier american (n. 1937), autor al romanelor *Curcubeul gravitației*, *V.* și *Strigarea lotului 49*, cunoscut pentru reclusiunea sa și dând naștere la numeroase zvonuri legate de localizarea și identitatea sa încă din anii '60.

Jean Genet - romancier, dramaturg, poet, eseist și activist politic francez (1910-1986) proeminent, dar și controversat. La începutul vieții a fost vagabond și a comis infracțiuni minore.

14. Bois de Boulogne - parc situat de-a lungul laturii vestice a celui de-al șaisprezecelea arondisment în Paris.

Jouissance (fr.) - juisare, plăcere.

În original, prefixul folosit era outeare cuprinde atât ideea de depășire, lăsare în urmă, cât și de excludere; de aceea am optat pentru traducerea cu *trans* -, cuprinzând ideile de transfer, traversarea, dar și trecere dincolo de, în spiritul noilor teorii ce introduc transmodernismul ca succesor al postmodernismului.

Gill Deleuze și Félix Guattari - filosofi francezi ai secolului XX cunoscuți pentru studiul *Capitalism și schizofrenie* (1972-1980).

Emily Dickinson - poetă americană (1830-1886).

15. Margaret Thatcher - prim-ministru al Marii Britanii (1979-1990).

16. Ronald Reagan - președinte al Statelor Unite (1981-1989).

Clubul Groucho - club exclusivist din Soho, Londra, cunoscut ca loc de întâlnire pentru cei din lumea presei, a

entertainment-ului, artei și modei.

17. École des Gens Supérieurs - Școala pentru tinerii superiori, deformare de la École normale supérieure.

18. École Pratique des Grandes Hautes Études - Școala practică de studii înalte, deformare de la École pratique des hautes études, mare universitate franceză, ca și cea de mai sus.

Quel Tel - autorul parodiază denumirea unei reviste literare de avangardă fondate în anul 1960 - *Tel Quel*.

Optsprezece brumar - denumirea evenimentului de pe 9 noiembrie 1799 (a optsprezecea zi din luna lui brumar, 20/24 octombrie-20/22 noiembrie), când Napoleon Bonaparte a instaurat consulatul francez printr-o lovitură de stat. Karl Marx a folosit și el termenul în titlul lucrării *Optsprezece brumar al lui Ludovic Napoleon*, ce redă evenimentele din preajma datei de 2 decembrie 1851, când nepotul lui Bonaparte a condus și el o lovitură de stat. De aici cele două date pe care Bradbury le introduce ca subiect de dispută între personajele sale.

Mai 1968 - cunoscut lanț de evenimente în Franța, care a debutat cu greva tinerilor din universități și licee și a degenerat ajungându-se la o participare a unsprezece milioane de muncitori care au stat în grevă generală timp de două săptămâni, și care aproape a provocat căderea guvernului Charles de Gaulle.

Vincennes și Nanterre - universități din Paris, aparținând celebrei Universități din Paris, cunoscute și sub denumirea de Paris VIII, respectiv X. După pierderea autonomiei în anul 1970, Universitatea a fost împărțită în treisprezece universități autonome. Bradbury introduce într-o manieră ludică o a paisprezecea.

Montparnasse - zonă din Paris pe malul stâng al Senei.

19. Hamburg - al doilea oraș ca mărime din Germania.

Ghidul Michelin - ghid de hoteluri și restaurante publicat de compania producătoare de cauciucuri Michelin.

La Fornication comme acte culturel (fr.) - *Fornicația ca act cultural*.

„Herwea-neutică și herta-neutică” - în original, „His-and-Her-Meneutics”. Traducerea încearcă să păstreze termenul de bază („hermeneutică”) într-o formă inteligibilă, dar să introducă și ludicul pronumelor.

Al Treilea Reich - denumire sub care era cunoscută Germania între 1933 și 1945, în timpul dictaturii lui Adolf Hitler și a Partidului Nazist. *Reich* înseamnă „imperiu”, „națiune”.

Frumosul și adevăratul - parafrizare a titlului *Frumosul și bunul* al scriitoarei irlandeze Iris Murdoch.

20. *Trahison des clercs* (fr.) - trădarea intelectualilor; titlul unui eseu din 1927 de Julien Benda, filosof și romancier francez.

Mauvaise foi (fr.) - rea-credință, concept filosofic dezbătut de Jean-Paul Sartre, filosof francez existențialist (1905-1980).

Crevettes (fr.) - creveți.

21. Albert Camus - filosof francez (1913-1960).

Planul Marshall - un program pe scară largă ce ajută statele Europei să își revină economic-financiar după cel de al doilea război mondial, în special pentru a stopa expansiunea Uniunii Sovietice.

Unul dintre romanele lui Sartre se intitulează *Greața*.

22. Royal Court Theatre - vestit teatru din Londra.

Aluzie la Stoke-on-Trent, oraș provincial care, deși găzduia patru instituții de învățământ superior, deși era vestit pentru industria mineritului, oțelului, pentru olărit, dar și pentru o mare fabrică de cauciucuri deținută de producătorul Michelin, nu putea produce fermentul intelectual cerut de „tinerii rebeli” menționați în text. Orașul este și locul nașterii poetului, romancierului și criticului John Wain, reprezentant al mișcării „tinerilor furioși”, ale cărui creații Bradbury le-a recenzat.

Juliette Gréco - actriță și cântăreață franceză (n. 1927).

Filosoful francez și Scriitoarea franceză au avut într-adevăr o relație de lungă durată.

Clochard (fr.) - vagabond.

Aluzie la două dintre piesele celebre ale dramaturgului irlandez Samuel Beckett - *Așteptându-l pe Godot* și *Sfârșitul jocului* -, unde doi vagabonzi stau și așteaptă pe un drum de țară, respectiv locuiesc într-un coș de gunoi, așteptând să vină cineva sau să se schimbe ceva, dar, ceea ce a devenit un moto al absurdului după ce a fost introdus de criticul Martin Esslin, „nu se întâmplă de fapt nimic”.

Nouveau roman (fr.) - tip de roman scris după anii '50 care refuză genul clasic, punând accent mai mult pe formă decât pe acțiune.

23. *Nouvelle vague* (fr.) - noul val, sintagmă ce reunește o serie de realizatori de cinema din anii '50—'60 influențați de neorealismul italian și de cinematografia clasică de la Hollywood.

Nouvelle critique (fr.) - noua critică, curent inovator în critica literară franceză din anii '60, avându-l ca principal reprezentant pe Roland Barthes.

Nouvelle cuisine (fr.) - o nouă abordare a gastronomiei ce pune accent pe formă și prezentare.

Nouvelle Beaujolais (fr.) - tip de vin.

Alain Robbe-Grillet - scriitor francez (1922-2008).

24. Michel Butor - scriitor francez (n. 1926).

25. Natalie Sarraute - scriitoare franceză (1900-1999).

Godard, Truffaut și Chabrol - Jean-Luc Godard, regizor, scenarist și critic de film franco-elvețian; François Truffaut, regizor, critic de film, scenarist și actor francez; Claude Chabrol, producător de film, scenarist, regizor și actor francez.

André Malraux - scriitor, ziarist și om politic francez (1901-1976).

Referire la un eseu din *Mitologii* de Roland Barthes; pentru terminologie am folosit traducerea Măriei Carpov, Editura Institutul European, 1997, pp. 99-101.

26. Claude Lévi-Strauss - antropolog francez, teoretician al structuralismului etnologic (1908-2009).

Jean-François Lyotard - filosof, sociolog și teoretician literar francez (1924-1998).

L'Escoffier - restaurant ce poartă numele faimosului bucătar Auguste Escoffier din secolul al XIX-lea, figură legendară în introducerea bucătăriei franceze moderne.

Aficionado - (sp.) admirator entuziast.

27. Louis Pierre Althusser - filosof francez (1918-1990).

Laurence Taylor - sociolog și prezentator de radio englez (n. 1936).

28. Vidal Sassoon - *hair-stylist*, om de afaceri și filantrop britanic (1928-2012).

Alan Coren - umorist și satirist englez (1938-2007).

Berea locală cu patru de X - XXXX - este o marcă faimoasă de bere din Australia.

Islington - cartier în Londra.

Julia Kristeva - cercetătoare de origine bulgară, naturalizată în Franța, cercetătoare în domeniile filosofiei, criticii literare, psihanalizei, sociologiei și feminismului (n. 1941).

„Până la fund, colega” - expresia în original („Up your bum, mate!”) poate fi atât urarea obișnuită făcută cu ocazia unui toast, cât și o înjurătură puternică.

Mills and Boon - editură britanică specializată în publicarea de romane de dragoste.

29. Gamele de bere - din nou într-o notă exotică, autorul introduce aici nu obișnuitele halbe de bere, ci acele vase de metal specifice culturii australiene, ca, de altfel, toate aspectele exotice prezentate mai sus.

Booker Prize - Man Booker Prize for Fiction, prestigios premiu acordat anual unui romancier din țările Commonwealth-ului și Irlandei.

Peter Brook (n. 1925) - regizor englez de film și televiziune.

Nebunia înțelepciunii la Nietzsche - aluzie la citatul din *Așa grăit-a Zarathustra*.

Inelul lui Wagner - aluzie la drama muzicală *Inelul Nibelungilor* scrisă de muzicianul german Richard Wagner (1813-1883) influențat de scrierile lui Nietzsche.

Archibald MacLeish - poet și scriitor american (1892-1982).

Paul de Man (1919-1983) - critic literar și teoretician deconstructivist născut în Belgia și devenit o figură marcantă la Universitatea Yale din Statele Unite.

Jonathan Swift (1667-1745) - scriitor englez emblematic, autor al *Călătoriilor lui Gulliver*.

30. Spuneți-mi Ishmael - valorificare intertextuală a primelor cuvinte din romanul *Moby Dick* al scriitorului american Herman Melville; cuvintele au reverberația unei incantații de invitație la povestire.

Rochdale - oraș în regiunea Manchester din Anglia.

Héloïse d'Argenteuil (1101-1164) - călugăriță, scriitoare și intelectuală franceză, cunoscută pentru aventura ei și corespondența cu fdozoful și teologul Pierre Abélard.

Sidonie-Gabrielle Colette (1873-1954) - scriitoare franceză, cunoscută pentru romanul ei *Gigi*.

Marchizul de Sade (1740-1814) - aristocrat, politician, filosof și scriitor faimos pentru stilul său de viață și sexualitatea libertină.

31. Referire la un eseu din *Mitologii* de Roland Barthes; pentru terminologie am folosit traducerea Măriei Carpov, Editura Institutul European, 1997, pp. 99-101.

Wok - vas de gătit de origine chineză.

„Zut alors, je m'en fou (sic!), oui?” (fr.) - „La naiba, mă doare-n cot, da?”

Aluzie la citatul din Biblie (Ioan: 1, 23) referitor la Ioan Botezătorul.

Point d'appui (fr.) - punct de sprijin.

32. Wilhelm Reich (1897-1957) - psihiatru și psihanalist austriac.

33. Norman O. Brown (1913-2002) - autor american.

„La séduction veille à détruire l'ordre de Dieu (fr.) - „Seducția urmărește să distrugă ordinea lui Dumnezeu”.

Me en songe (fr.) - eu în vis/iluzie.

Francis Ponge (1899-1988) - eseist și poet francez; în franceză, *éponge* înseamnă „burete”.

Bibliographie raisonnée (fr.) - bibliografie clasificată.

Frank Thistlethwaite - personaj real, îndeplinind într-

adevăr funcția de vicecancelar la Universitatea East Anglia (unde și Malcolm Bradbury a predat) din anul 1961 până în anul 1980.

34. All Souls - All Souls College, colegiu prestigios din cadrul Universității Oxford din Anglia.

Turnee ale Specialiștilor Consiliului Britanic - Malcolm Bradbury a fost implicat într-adevăr, timp de decenii bune, în astfel de programe din poziția sa de scriitor, dar mai ales din aceea de profesor de *creative writing*.

Fermé tous les jours (fr.) - închis în fiecare zi.

35. Norwich - oraș-district în Marea Britanie.

36. Emmanuel Le Roy Ladurie - istoric francez născut în anul 1929.

„T'mă, mglă, pizda” - titlul articolului conține în manieră tipic bradburyană și cuvinte inventate (primul), dar și cuvinte pe care autorul le cunoștea cu siguranță după cercetările intense în ceea ce privește lumea slavă, atât ca istorie, cât și ca limbă (într-o serie de alte două romane, *Rates of Exchange* și *Why Come to Slaka*, el inventează o țară, Slaka, și o limbă cu același nume cu puternice note slave); așadar, celelalte două cuvinte (*mglă*, care înseamnă „ceață” în poloneză, și al treilea, cu același sens în mai multe țări slave ca și cel din limba română - Bradbury a vizitat și România) nu fac decât să întregească tabloul de cercetător al lui Mensonge ca unul controversat.

Sufism - dimensiune interioară, mistică a Islamului.

Lace, roman din 1984 al scriitoarei britanice Shirley Conran, care a avut un mare succes și a fost adaptat într-un serial american de televiziune.

Provence - regiune în sud-estul Franței.

„Aujourd'hui, nous sommes tous de nécessité post-structuralistes” (fr.) - Astăzi suntem cu toții, de nevoie, posistrukturaliști.

En abîme (fr.) - în abis.

Apostrophe - talk-show literar foarte popular, găzduit de postul francez de televiziune France 2 între 1975 și 1990.

Personaj inexistent din piesa *The Importance of Being*

Earnest a lui Oscar Wilde, pe care un alt personaj pretinde că îl vizitează. Forma verbală a acestui substantiv ar fi echivalentă cu viața dublă și absența.

Natalie Pelham Barker – personaj fictiv care apare într-o altă carte de-a lui Malcolm Bradbury (*Unsent Letters*) ca semnatar al uneia dintre scrisorile netrimise ale cărții.

Henri Beamish – personaj fictiv dintr-unul din cele mai apreciate romane ale lui Malcolm Bradbury, *Un om al istoriei*.

Lucrare fictivă ce nu există în lista completă a lucrărilor lui Mstislav Bogdanovich, filosof și critic francez.

Anne Callendar – personaj din romanul *Stepping Westward* al lui Malcolm Bradbury (tradus la Editura Univers ca *Johnny Walker și America*).

Lucrare fictivă a acestui profesor belgian.

Millingham Harshly – personaj fictiv! lui Malcolm Bradbury din *Unsent Letters*.

MLA – Modern Language Association.

Howard Kirk – personajul principal din romanul lui Malcolm Bradbury *Un om al istoriei*.

37. *Kenavo* (fr.) – cuvânt breton însemnând „La revedere!”, ce apare ca titlu al unui cântec de succes al cântărețului Gérard Jaffès.

Articolul cu lista completă a operelor scriitorului francez apare la pagina 1515, dar, pentru a continua jocul din opera inventată a lui Mstislav Bogdanovich (vezi nota 159), Bradbury plasează acest articol la pagina următoare din *Times Literary Supplement*.

Die Entblösung des Dinges – lucrare fictivă care ar însemna *Denudarea lucrului*.

38.F. Plitplov – personaj fictiv ce apare în alte două romane ale lui Malcolm Bradbury, *Rates of Exchange* și *Why Come to Slaka?*

Fin – autor și operă fictive, folosite ca element paratextual pentru a marca sfârșitul a ceea ce este un exemplu de anti-bibliografie.

Prin grija editurii, paginația a fost păstrată aproape identic cu versiunea din limba engleză după care s-a făcut

traducerea. Așadar, și indexul își va păstra corespondențele.

Vom marca cu asterisc puținele corespondențe reale între paginile cărții și paginile menționate în index pentru fiecare termen.

Termenul apare menționat o singură dată în întregul roman, nu de trei ori, cum e menționat în index.

Cafenelele Rose și Royal nici măcar nu sunt menționate în roman, dar enumerarea lor, cu pagini consecutive precizate în index, se constituie într-o mini-cronică ludică a vieții boem-controversate a lui Mensonge.

Referire la mitul lui Sisif, regele pedepsit de Zeus să urce un deal veșnic împingând o stâncă uriașă. Camus a scris un eseu filosofic intitulat *Mitul lui Sisif*.

Claude Chabrol a fost un regizor de film francez, reprezentant al acestui nou val francez, *nouvelle vague*, în cinematografia anilor '50—60 în Franța.

Cum termenul „Agent” nu există menționat în index, precizarea e mai degrabă una comică, spre a-l contacta pe agentul lui Joan Collins pentru orice aspect.

Pagina 114 nu există în versiunea engleză (în versiunea română ea există doar ca urmare a notelor traducătoarei). Bradbury se joacă din nou cu cititorii și îi provoacă la o căutare dincolo de paginile cărții.

39.În ediția englezească, pagina 101 este pagină de index, deci nu putem găsi de fapt scepticismul lui Mensonge în nicio privință.

40.La pagina 43, unde termenul este menționat, el apare, într-adevăr, dar nu se vorbește despre respingerea lui, ci, dimpotrivă, despre acceptarea aproape generală.

Paginile menționate pentru termen sunt pagini de bibliografie, nu de conținut al cărții.

Termenul nu apare la paginile menționate, iar ultima pagină menționată este pagină de bibliografie, deci ideea nu este susținută.

41.Foucault este menționat la această pagină, dar nu ca absență, ci ca prezență puternică în curriculum.

42.Charles Fourier – filosof francez (1772-1837) cu idei

radicale în epoca sa, dar care au devenit obișnuite în epoca modernă. Este creditat, de exemplu, pentru introducerea termenului „feminism” în 1837.

Aluzie la o serie de cărți în trei volume intitulate *Freud în vacanță* în care autoarea și artista Sharon Kivland (n. 1955) reimaginează o serie de călătorii făcute de Freud în locații europene de importanță arheologică.

43. Romancierul francez este menționat la alte trei pagini decât cea din index.

Termenul este menționat la alte două pagini decât cea din index.

Lingvistul ruso-american (1896-1982) nici măcar nu apare menționat în roman.

Muzicianul englez nu apare menționat în roman.

Filosoful german este menționat de patru ori în roman, dar nu și la pagina indicată.

187. Cercetătoarea apare de cinci ori menționată în roman, dar nu și la pagina indicată.

Numele nu este menționat în roman.

Este evident Indicul și în aceste enumerări de pagini. Cel mai relevant este faptul că paginile 98-103, unde ar trebui să citim despre opiniile lui Mensonge asupra fornicăției, reprezintă de fapt ultima pagină din postfață, bibliografia și indexul, iar rolul seminal al său este precizat la paginile 103 și următoarele în condițiile în care cartea are doar 104 pagini.

Nume propriu ce nu apare în roman.

La termenul „Ființă”, această corespondență este menționată ca apărând la pagina 39.

Interpunere a lui „nouveau” ce încalcă ordinea alfabetică a termenilor din index.

Numele apare o dată, dar nu la această pagină.

Termenul apare doar de două ori în roman, la niciuna dintre paginile menționate în index.

Numele pictorului apare o singură dată în roman, nu la vreuna dintre paginile menționate.

Numele nu apare în roman.

Sintagma nu apare în roman.

188. Numele Quintilian nu apare în roman.

Numele lingvistului nu apare în roman, iar pagina xi nu există în ediția în limba engleză.

189. Aluzie la celebrul episod din romanul *Greața* al lui Sartre, când personajul principal, Roquentin, are o revelație asupra vieții.

Aluzie la un concert orchestral, ulterior balet, compus de muzicianul rus Igor Straviński (1882-1971).

Pagină inexistentă în roman.

Efect comic obținut prin suprapunerea numelui curentului literar Dada cu cuvântul spaniol *nada* („nimic”).

190. Scriere distorsionată a numelui filologului german Ulrich Wilamowitz-Moellendorff.

Termenul și paginile menționate nu există în roman.

191. Sintagma la care se face trimitere nu există.